

Balansekunst på slak line

En casestudie om kildebruk i norsk klimajournalistikk

VIDA EMILIE WERNER

ORD:
28.525

VEILEDER
Kenneth Andresen

Universitetet i Agder, 2022
Fakultetet for humaniora og pedagogikk
Institutt for nordisk og mediefag

Sammendrag

Alarmen ringer hyppig; smeltende isbreer, tørke, sultkatastrofer, klimaflyktninger og ekstremvær. I dagens informasjonssamfunn er kildene til opplysning om klimaendringer mange. De redaktørstyrte mediene skal med sin portvaktfunksjon sørge for at befolkningen får både korrekt og kildekritisk informasjon. Samtidig legger markedet press på effektivitet, formidling og krav om nyhetskriterier. For journalister blir det en balansekunst på slak line.

Forskningslitteraturen viser at befolkningen har svært lav tillit til journalister (25 prosent) og omtales som «medieskepsis». Medieskepsis beskriver en frakobling og manglende tillit til mainstream media. Videre viser litteraturen at tillitsnivået til formidlet klimaforskning ligger høyere (56 prosent). To tydelige strukturelle endringer påvirker offentlig kommunikasjon i dag; 1) profesjonalisering av kommunikasjonsrådgivning og 2) internett med sosiale medier. Det påvirker journalistenes arbeidsvilkår. Journalistene skal fungere som viktige mellommenn mellom *institusjoner, autoriteter og eksperter* på den ene siden, og *borgere* på den andre. Borgerne eksponeres for en informasjonsflom og lever under et stadig større verdipress, som forestillingen om den aktivt tolkende og myndige borger må ses i lys av.

Klimajournalistikken kildrer en langvarig krise for det moderne samfunn. De redaksjonelle valgene journalister gjør i forbindelse med saker om klimaendringer, påvirker følgelig kunnskapsnivå, holdninger og meningsdannelse i befolkningen. Altså utgjør dette arbeidet en ganske viktig del av mediebildet over tid, og demokratiske valg på sikt. Med det gjør denne oppgaven en casestudie om kildebruk i norsk klimajournalistikk. I lys av saksområdet lyder problemstillingen «hvordan behandles og formidles ekspertkilder versus skeptikere i norsk klimajournalistikk hos redaktørstyrte medier?». Oppgaven analyserer blant annet mediens egen kildekritikk ved rekruttering, behandling og formidling av klimaskepsis og -forskning. Formålet er å øke kunnskapsnivået om den praktiske utøvelsen av faget journalistikk under langvarig krise, samt bevissthet om hvordan journalisters kompetanse og individuell rolleforståelse i praksis affekterer produksjon. Med spesielt henblikk på tillit og medieskepsis, profesjonell kontekst og samfunnets utvikling, er det et mål å øke den generelle forståelsen av rollen som medieinstitusjoner spiller i perspektiv- og kunnskapsformidling vedrørende klimaendringer.

I studien er det anvendt metodisk triangulering; først tekstanalyse av to medietekster fra en regional (Fædrelandsvennen) og en landsdekkende (Aftenposten) avis. Deretter dybdeintervju med produsent og journalist bak hver tekst. Funnene antyder at kommunikasjonen mellom journalister og forskere er ensidig flytende, som gir gode forutsetninger for korrekt forskningsformidling. Videre tilsier de empiriske funnene at kildene som representerer klimaskepsis blir behandlet med varsomhet, der journalistene er obs på fallgruver ved fremstilling og unngåelse av plattformen som eventuelt talerør. Elementet av konflikt står seg svært sentralt i artiklene om klima, og i dette er journalistene bevisst sin egen rolle, tross de ikke mener egen innflytelse virker avgjørende i mediebildet.

Abstract

The alarm rings frequently; melting glaciers, droughts, famines, climate refugees and extreme weather. In today's information society, the sources of information about climate change are many. The editor-controlled media, with their gatekeeping function, will ensure that the population receives both correct and source-critical information. At the same time, the market puts pressure on efficiency, dissemination, and the requirement for news criteria. For journalists, it will be a balancing act on a loose line.

The research literature shows that the population has very low trust in journalists (25 percent) and is referred to as «media skepticism». Media skepticism describes a disconnection and lack of trust in mainstream media. Furthermore, the literature shows that the level of trust in disseminated climate research is higher (56 percent). Two clear structural changes are affecting public communications today; 1) professionalization of communication consulting and 2) internet with social media. It affects the working conditions of journalists. The journalists must act as important intermediaries between institutions, authorities and experts on the one hand, and citizens on the other. Citizens are exposed to an flood of information and live under an ever-increasing value pressure, which the notion of the actively interpreting and adult citizen must be seen in the light of.

Climate journalism depicts a protracted crisis for modern society. The editorial choices journalists make in connection with issues of climate change, consequently affect the level of knowledge, attitudes and opinion formation in the population. In other words, this work forms a fairly important part of the media picture over time, and democratic choices in the long run. With that, this thesis does a case study on the use of sources in Norwegian climate journalism. In light of the subject area, the question is "how are expert sources versus skeptics in Norwegian climate journalism treated and disseminated by editor-controlled media?". The thesis analyzes, among other things, the media's own source criticism in the recruitment, treatment and dissemination of climate skepticism and research. The purpose is to increase the level of knowledge about the practical practice of the subject of journalism during a long-term crisis, as well as awareness of how journalists' competence and individual role understanding in practice affect production. With a special focus on trust and media skepticism, professional context and the development of society, it is a goal to increase the general understanding of

the role that media institutions play in disseminating perspectives and knowledge regarding climate change.

In the study, methodological triangulation has been used; first text analysis of two media texts from a regional (Fædrelandsvennen) and a nationwide (Aftenposten) newspaper. Then in-depth interview with the producer and journalist behind each text. The findings suggest that communication between journalists and researchers is one-sidedly fluid, which provides good conditions for correct research communication. Furthermore, the empirical findings indicate that the sources that represent climate skepticism are treated with caution, where the journalists are aware of pitfalls in the production and avoidance of the platform as a possible mouthpiece. The element of conflict is very central in the articles on climate, and in this the journalists are aware of their own role, despite the fact that they do not believe that their own influence is decisive in the media picture.

Forord

Først og fremst vil jeg si at min individuelle og faglige utvikling har vært enorm gjennom dette masterforløpet. Inspirasjonen til tema for dette prosjektet har kommet gjennom emnene *Kommunikasjon, medieutvikling og nye offentligheter* og *Strategisk kommunikasjon i samfunnsutvikling*. Ikke minst har jeg hatt en voksende interesse for «betennelsen» i klimadebatten, mellom folket, media og autoritetene. Med erfaring som redaksjonell leder og nettredeaktør i studentavisen ved Universitetet i Agder under beltet, har jeg ikke minst blitt oppmerksom på tendensen til journalistikkens drastiske endring som fagfelt.

Jeg vil takke min dedikerte og tålmodige veileder Kenneth Andresen, for faglig kompetanse, oppfølging, oppmuntring og konstruktive tilbakemeldinger i løpet av prosessen. Han har gitt meg de beste forutsetninger for å manøvrere terrenget, sortere arbeidet og løse utfordringer for å kunne strekke meg etter et godt resultat. Det har vært svært motiverende med hans positive tilnærming, perspektiver og erfaring.

Videre vil jeg rette en takk til mine informanter, som utgjør selve bærebjelken for prosjektet. Uten deres åpenhet og generøsitet hadde ikke prosjektet fått samme tyngde eller resultat. Jeg ønsker så å takke mine studievenner for faglige diskusjoner og moralsk støtte gjennom de periodene som opplevdes mest strevsomme. Dere har gjort det lettere å gå i motbakke, og feiret med meg i medvind. Til slutt vil jeg takke familien og mine nærmeste venner for oppmuntring, et lyttende øre og troen på at jeg skulle klare det. Det har oppmuntret og gitt meg drivkraft.

Med mitt bidrag til forskningsfeltet håper jeg å bringe lys over journalisters praktiske arbeid i en så viktig samfunnsdebatt som klimakrisen. Dersom kunnskapen fra min oppgave kan brukes til å styrke det kommunikative arbeidet i bransjen, er jeg i ekstase.

Takk.

11. mai 2022

Vida Emilie Werner

Innholdsfortegnelse

KAPITTEL 1 INNLEDNING	11
1.1 BAKGRUNN.....	11
1.2 PROBLEMSTILLING	12
1.3 BEGRUNNELSE OG FORMÅL.....	12
1.4 OPPGAVENS STRUKTUR.....	13
KAPITTEL 2 TEORI	15
2.1 INNLEDNING	15
2.2 FØRSTE DEL: TILLIT OG MEDIESKEPSIS	15
2.2.1 <i>Tillit som fundament i velferdssystemet</i>	15
2.2.2 <i>Strukturendringer i offentlig kommunikasjon</i>	16
2.2.3 <i>Medieskepsis</i>	17
2.2.4 <i>Klimaspørsmålet skaper polarisering</i>	18
2.2.5 <i>Journalisters tillit til forskning</i>	18
2.2.6 <i>Skepsisme</i>	19
2.3 ANDRE DEL: PROFESJONELL KONTEKST	21
2.3.1 <i>Journalistikkens profesjon og posisjon</i>	22
2.3.2 <i>Medievirde samfunn</i>	22
2.3.3 <i>Medienes maktrom</i>	24
2.3.4 <i>Journalisters egen rolleforståelse</i>	24
2.3.5 <i>Journalistikk som arbeidsfelt</i>	26
2.3.6 <i>Journalistikkens indre logikk</i>	27
2.3.7 <i>Journalistikken som sosialt felt</i>	29
2.3.8 <i>Journalistikk som akademisk felt</i>	31
2.3.9 <i>Journalistikken i krise</i>	32
2.4 TREDJE DEL: SAMFUNNETS UTVIKLING OG PRESSENS FREMVEKST.....	35
2.4.1 <i>Kommunikativ rasjonalitet</i>	35
2.4.2 <i>Pressens fremvekst</i>	35
2.4.3 <i>Samfunn i krise</i>	36
2.5 SAMMENDRAG.....	37
KAPITTEL 3 METODE	41
3.1 INNLEDNING	41

3.2 MIN METODISKE REISE	41
3.3 METODENS FAGLIGE TYNGDE	42
3.3.1 <i>Forskningsdesign: casestudie og fenomenologisk analyse</i>	42
3.3.2 <i>Valg av forskningsmetode</i>	44
3.3.3 <i>Dybdeintervju</i>	45
3.3.5 <i>Utvalgsstrategi: artikler med informanter</i>	50
3.3.6 <i>Feilkilder, begrensinger og dilemmaer</i>	51
3.3.7 <i>Forskerens etiske og juridiske ansvar</i>	53
3.3.8 <i>Validitet og reliabilitet</i>	54
KAPITTEL 4 ANALYSE	57
4.1 INNLEDNING	57
4.2 ORGANISERINGEN AV ANALYSEN	58
4.3 CASE 1.....	58
4.3.1 <i>Tekstanalyse av artikkel</i>	58
4.3.2 <i>Empiriske funn fra intervju</i>	64
4.4 CASE 2.....	69
4.4.1 <i>Tekstanalyse av artikkel</i>	69
4.4.2 <i>Empiriske funn fra intervju</i>	73
4.5 SAMMENDRAG.....	78
KAPITTEL 5 DISKUSJON	80
5.1 STRUKTURENDRINGER I OFFENTLIG KOMMUNIKASJON.....	80
5.2 FALSK BALANSE.....	82
5.3 KLIMAJOURNALISTIKKENS MAKTROM OG EGEN ROLLEFORSTÅELSE.....	83
5.4 TILLIT UNDER PRESS	85
5.5 KILDEKRITIKK.....	86
5.6 EKSPERTKILDER I KLIMAJOURNALISTIKK.....	89
5.7 SENTRALE ELEMENTER I ARTIKLENE	90
KAPITTEL 6 KONKLUSJONER OG AVSLUTNING.....	92
6.1 KONKLUSJON	92
6.3 ANBEFALINGER TIL VIDERE FORSKNING.....	95
LITTERATURLISTE.....	96
VEDLEGG	102

KAPITTEL 1

—
INNLEDNING

Kapittel 1 innledning

Første kapittel skal gi leseren en oversikt over prosjektets innhold og struktur. Det blir gitt en gjennomgang av bakgrunn for valg, formål og problemstilling, samt avgrensninger og begrepsavklaringer som er hensiktsmessig å informere om. Kapitlet inkluderer også hvordan resten av oppgaven er strukturert. Med dette håper jeg det blir enkelt å forstå sammensetningen av min studie.

1.1 Bakgrunn

Det er flere gode grunner til å undersøke mediedekningen av klimaendringer. Forskernes aksepterte, vitenskapelige konsensus om at vår tids klimaendringer er en konsekvens av menneskelig aktivitet, bringer lys over menneskets eksistens, forvaltning av energiresurser og hva slags verden vi skaper for våre etterkommere. Med dette synes viktigheten av mediernes dekning av problematikken å være relevant for kunnskapsformidling og opplysning, slik at samfunnsborgerne kan ta informerte valg, og forhindre endringer som potensielt vil true livet på jorden (Brattfjord, 2015). Selv kom jeg over temaet da jeg satt i en lunsj sommeren 2021 der vi diskuterte «ekspertskepsis og tillit til autoriteter». Vi diskuterte hvorvidt samfunnets «elite» (som forskere og politikere) vekker tillit eller mistillit, basert på det som slipper gjennom mediernes port. Videre hvilken påvirkningskraft journalister har i formidling av forskning og politikk, samt hvordan tilliten til både mediene og institusjonene affekterer publikums oppfatninger og meningsdannelse.

Kildene til informasjon om klimaendringer er mange. Siden 2010 har frekvensen på nedslående klimanyheter økt betraktelig. Alarmen ringer hyppig med smeltende isbreer, tørke, sultkatastrofer, klimaflyktninger og ekstremvær. Der FNs generalsekretær António Guterres varslet «kode rød for menneskeheten», har medieforsker ved Universitetet i Bergen, Kathrine Duarte, erklært kode rød for klimajournalistikken (Duarte & Andersen, 2021). I den forbindelse er det plukket ut to mediehus som utgjør hver sin case til dette forskningsprosjektet. *Fædrelandsvennen* er Sørlandets mest leste avis og dekker slik sett et mer lokalt publikum via sin landsdel. Aftenposten er en av Norges ledende nettaviser med riksdekkende distribusjon, målt til Norges største papiravis i opplag.

I min egen periode som ansvarlig redaktør i Agders studentavis, har nysgjerrigheten stadig økt for redaktørstyrte mediers innflytelse i samfunnsdebatter. Det kommer frem i innbyggerundersøkelsen 2021 at både Norge og andre land i Skandinavia har høy tillit til

ulike institusjoner som politiske myndighetsorganer og samfunnsinstitusjoner (Direktoratet for forvaltning og økonomistyring, 2021). Dette er viktig for demokratiet. Som samfunnsborgere utsettes vi for enorme mengder informasjon; noe vi behøver autoriteter og eksperter til å tolke og sette i en forståelig kontekst for oss. Når den hyppigst brukte arenaen der eksperter møter borgere, er i redaktør medier, blir det interessant å se nærmere på medias rolle i behandling og formidlingen av klimaendringer med de ulike perspektiver. Innbyggerundersøkelsen viser at tilliten innbyggerne har til *mediene* skårer med 39 prosent. Handler dette om vinkling, representasjon av klimaskeptikere eller rekruttering av eksperter? Jeg motivertes til å se nærmere på hvordan redaksjoner i redaktørstyrte mediehus behandler og formidler sine kilder i klimajournalistikken.

1.2 Problemstilling

I lys av motivasjon og kartlegging av saksområdet over, er jeg kommet fram til at dette forskningsprosjektet, min masteroppgave, skal besvare følgende problemstilling:

Hvordan behandles og formidles ekspertkilder versus skeptikere i norsk klimajournalistikk hos redaktørstyrte medier?

Problemstillingen er så utbrodert i noen definerte forskningsspørsmål som kan hjelpe med en helhetlig besvarelse av de ulike momentene. I studien har jeg benyttet *Fædrelandsvennen* og *Aftenposten* som konkrete eksempler. Dermed lyder forskningsspørsmålene som følger:

- 1) *Hvordan behandles og fremstilles kilder som representerer klimaforskning i Fædrelandsvennen og Aftenposten?*
- 2) *Hvordan behandles og fremstilles kilder som representerer klimaskepsis i Fædrelandsvennen og Aftenposten?*
- 3) *Hvilke redaksjonelle valg gjør seg særlig sentrale i klima-sakene hos Fædrelandsvennen og Aftenposten?*
- 4) *Hvilken oppfatning har journalisten av sin egen rolle og innflytelse i debatten?*

1.3 Begrunnelse og formål

Denne oppgaven utgjør en casestudie om kildebruk i norsk klimajournalistikk. Med studien ønskes det å bringe lys over hvordan redaksjonelle valg gjøres under en av nåtidens viktigste samfunnsdebatter. Oppgaven analyserer blant annet mediens egen kildekritikk ved

rekruttering, behandling og formidling. Formålet er å øke kunnskap om den praktiske utøvelsen av faget journalistikk, samt bevissthet om hvordan journalisters kompetanse og individuell rolleforståelse i praksis affekterer produksjon. Med spesielt henblikk på tillit og medieskepsis, profesjonell kontekst og samfunnets utvikling, er det et mål å øke den generelle forståelsen av rollen som medieinstitusjoner spiller i perspektiv- og kunnskapsformidling om langvarige kriser i et samfunn.

1.4 Oppgavens struktur

Masteravhandlingen består av totalt seks kapitler. Innledningen (1) er det første kapitlet og nå gjennomgått. I andre kapittel kommer teori (2), som gir et dybdegrunnlag og en helhetlig forståelse før selve studien presenteres. Her trekkes frem litteratur og forskning knyttet til journalistikk som fagfelt, journalisters egen rolleforståelse og det medievriddede samfunn. Videre beveger oppgaven seg over i metodekapitlet (3), som redegjør for valg av metode og tilnærming til studien. Naturlig følger analysekapitlet (4) med presentasjon av empiri og viktige funn, før studien drøftes (5) i et eget kapittel. Avslutningsvis (6) vil jeg oppsummere implikasjoner, studiens konklusjon og anbefaling til videre forskning.

KAPITTEL 2

—
TEORI

Kapittel 2 Teori

2.1 Innledning

I tråd med at denne oppgaven søker å diskutere tradisjonelle mediers kildebruk i klimadekningen, med spesielt henblikk på ekspertrekruttering og fremstilling av autoriteter, vil teorikapitlet ha en tredelt struktur. Problemstillingen *Hvordan behandles og formidles ekspertkilder versus skeptikere i klimajournalistikk hos redaktørstyrte medier?* fordrer noen kjernebegreper og et teoretisk fundament som vil utdypes i teorien. Første del av kapitlet drøfter begrepene *tillit*, *skepsis* og *ekspertens rolle i mediesamfunnet*. Herunder blir også *journalisters tillit* til institusjoner redegjort. Andre del handler om *den profesjonelle konteksten* for medier og journalistikk. Dette er utgjør den største delen av teorikapitlet og ser blant annet på *journalistikk i et maktperspektiv*, *journalistens rolleforståelse* og *journalistikkens indre logikk*. Tredje og siste del av teorien tar for seg *offentligheten og den samfunnskontekst mediene opererer i*. Blant annet redegjøres det for *strukturendringer i offentlig kommunikasjon*, *pressens fremvekst og samfunnet i krise*.

2.2 Første del: tillit og medieskepsis

2.2.1 Tillit som fundament i velferdssystemet

Denne oppgavens problemstilling inviterer til å se nærmere på begrepene tillit og skepsis. Tillit mellom mennesker og tillit til media er avgjørende for at samfunnet skal kunne ta informerte valg, og gjennom dette fungere demokratisk (Avløyp, 2018). Fra sosiologien innebærer begrepet tillit; å kunne stole på noe eller noen i situasjoner som er kjennetegnet av usikkerhet. Å ha tillit indikerer at man innehar en forventning om at noe eller noen vil handle i samsvar med vanlige og aksepterte normer i den sosiale gruppen vedkommende tilhører. Eksempelvis stoler vi på at en lege ikke vil skade oss, men i stedet forventes det at hen vil leve opp til profesjonelle standarder og etiske kodekser (Jacobsen 2002:143; Sander, 2020). Slik sett kan man ikke skaffe seg tillit på lik linje med en vare. Tillit kan regnes som en risikofylt handling, som blir gitt uten garantier eller betingelser, og gjennom dette ses tillit som noe man må gjøre seg fortjent til.

Viktigheten av tillit i et demokrati stammer fra kinesisk filosofi, der Confusius (år 351-479 f.kr.) sa: «*Det er tre ting nødvendig for å styre en stat: våpen, mat og tillit (...) Tilliten bør han vokte til siste slutt, for uten tillit bryter alt sammen*». Man kan med dette anse tillit som

samfunnets lim, smøremiddel og grunnmur (Sander, 2020). Ifølge den tyske sosiologen Niklas Luhman (Grimen 2009:11) ville ikke sosialt liv vært mulig dersom vi ikke stolte på noen, fordi vi ville blitt rammet av angst og den sosiale omgangen ville opphørt. En rekke studier viser at mennesker som har tillit til hverandre, vil kunne ha høyere toleranse og bedre samarbeid enn de som ikke har tillit til hverandre. Livskvaliteten er også jevnt over høyere og gir rom for risikovillighet og kreativitet (Sander, 2020). Dette kan vi bevitne i vårt samfunn.

I Norge er forvaltningen velfungerende – ved at det regjerer høy tillit hos innbyggerne. Det er tilliten som ligger til grunn for vårt velferdssystem, og er videre en driver til effektiv forvaltning og økonomisk utvikling i forhold til målet på hvordan offentlig sektor skal lykkes. Ifølge regjeringen arbeider Kommunal- og distrikts-departementet med flere saksområder som har som mål å opprettholde, og aller helst øke, tilliten. Det er innbyggerundersøkelsen som viser at Norge har denne høye tilliten, sammenlignet med andre land. En offentlig forvaltning med høy grad av tillit forutsetter også lav grad av korrupsjon. Dette har stor betydning for næringslivets vekst og utvikling, som kommer hele samfunnet til gode (Regjeringen, 2018). Men er den høye tilliten i samfunnet, overførbar til den offentlige kommunikasjonen med tradisjonelle medier?

2.2.2 Strukturendringer i offentlig kommunikasjon

Offentlighetens kommunikasjonsmønstre her i Norge har gjennomgått relativt omfattende endringer de siste tiårene. Et generelt trekk ved det moderne samfunn er at kommunikasjonsstrømmene har økt, samtidig som offentligheten endres i omfang, intensitet og struktur. For å forstå strukturendringene foreslår Engelstad (2015, s. 388) at man ser til bidraget fra den tyske filosofen og sosiologen Jürgen Habermas og hans teoretiske bidrag via boken *Strukturwandel der Öffentlichkeit* (1962) og hans kanskje mest omfattende verk fra 1981; *Teorien om kommunikativ handling* (*Theorie des kommunikativen Handelns*) (Vetlesen, 2019). Fra førstnevnte bok til sistnevnte verk befestet hans posisjon seg fra et negativt perspektiv til en mer positiv tilnærming. Han utviklet en avansert tverrvitenskapelig teori om kjennetegnene ved den vestlige moderniteten frem til i dag, inspirert av sosiologen Max Weber (1864-1920) (Vetlesen, 2019). Habermas mener samfunnsutviklingen i ledende vestlige land på mange måter har vært positiv ved å gi muligheter for individuell frihet, meningsdannelse og politisk medieinnflytelse. Samtidig har samfunnet blitt mer differensiert og komplisert. Fra den offentlighet Habermas refererte til med store felles arenaer for debatt og diskusjon, byr det moderne samfunnet vi lever i på et mangfold av offentligheter som

kjennetegnes av mediekonvergens og folkelige reaksjoner. Slik sett fortrenses den språklige kommunikasjonen som Habermas anser som helt sentral i det sosiale hverdagslivet. Et samfunn som i økende grad styres – og forlanger at individene lar seg styre – av penger og makt, i stedet for forståelse- og enighetsorientert samtale, undergraver ifølge Habermas´ kritiske analyse av vilkårene for identitet, mening og solidaritet. Man ser her at privatisering og kommersialisering gjør de mellommenneskelige relasjoner mer instrumentelle, og individene mer strategiske og opptatt av egen suksess. Solidariteten, som ifølge Habermas er limet i samfunnet, trues av disse utviklingstrekkene (Vetlesen, 2019). Han ga en slags karakteristikk av veksten til de tradisjonelle massemediene innenfor rammen av strukturendringer i kapitalismen som omdreiningspunkt i en periode på 200 år fra 1800-tallet. To tydelige strukturelle endringer som nå viser seg i vår tid, er minst like betydningsfulle. Disse omfatter 1) profesjonaliseringen av kommunikasjonsrådgivning, og 2) internett med sosiale medier, som begge deler har skapt nye former for kommunikasjon.

2.2.3 Medieskepsis

Krysningspunktet mellom journalistikk og klimakrise er begreper som også har utløst skepsis til medier. De redaktørstyrte mediene har en sentral samfunnsrolle å fylle. Kantar gjennomførte en tillitsundersøkelse på vegne av Medietilsynet, som søkte svar på om befolkningen har tillit til det som blir presentert i mediene, og hvilket medium som har høyest tillit. Resultatene er vektet på kjønn, alder og utdanning. Undersøkelsen fra 2020 viser at befolkningens tillit er økende til NRK, TV2 og VG, mens Facebook og document.no får svært lav tillit. Til sammenligning kan vi se at NRK ligger på toppen med 83 prosent, TV2 med 70 prosent og Aftenposten med 60 prosent. Document og Facebook ligger så lavt på tillitsskalaen som 4 prosent, i mars samme år (Medietilsynet, 2020). Tilliten til etablerte nyhetsmedier, ofte kalt mainstream media, viser seg gjennom denne undersøkelsen å være høy. Likevel er det en del betydelige forskjeller mellom mediene, og ulike grader av tillit. I medieforskning brukes begrepet «medieskepsis» når en beskriver frakobling og manglete tillit til mainstream media. Denne skepsisen har åpnet opp for alternative medier, ofte på ytterkantene av den politiske fløy, som angriper mainstream mediens autoritet og fremstilling av samfunnet (Olsen & Solvoll, 2021). Man ser at skepsisen ofte er ideologisk forankret, men handler også om det skeptikerne mener mediene utfordrer myndigheter og makteliter i for liten grad. Denne støtten til alternative medier kan forklares som en «følelse av utenforskap, som kommer til når noen opplever at mediene ikke representerer deres syn» (Olsen & Solvoll, 2021). Dette blir viktig

når man ser på befolkningens tillit til fakta og forskning om klimasaken, som så presenteres i mediene.

2.2.4 Klimaspørsmålet skaper polarisering

Så mange som ni av ti nordmenn, altså 87 prosent, har meget eller ganske stor tillit til forskning. Det kommer frem i forskningsrådets befolkningsundersøkelse gjennomført av Kantar (Evensen, 2020). Det er folk med utdanning over videregående skole som har høyest tillit til forskning. Verdt å merke seg er at ikke bare tilliten relateres til forskningen i seg selv, men også regjerer det stor tillit til forskere som uttaler seg i media. Lavest tillit har journalister, med omkring 25 prosent. Selv om den generelle tilliten til forskning er høy, viser undersøkelsen videre at ikke all forskning får den samme høye tilliten. I motsetning til helseforskning som har et tillitsnivå på 75 prosent, har klimaforskningen et tillitsnivå på 56 prosent. Ca 13 prosent av befolkningen i Norge har svært lav tillit til forskningen på dette feltet. Administrerende direktør ved Forskningsrådet John-Arne Røttingen sier det er urovekkende at klimaspørsmålet synes å være noe som skaper polarisering blant folk, også når det gjelder forskningen (Forskningsrådet, 2020). Journalister er også en del av befolkningen. Derfor kan en spørre seg hvilken tillit de innehar og følgelig rollen tilliten spiller for innhold og fremstilling i artikler.

2.2.5 Journalisters tillit til forskning

Journalister er viktige mellommenn mellom offentlige institusjoner (regjering, parlament, rettsvesen) og deres publikum, og knytter vanlige borgere til myndighetene som skal representere dem og som styrer livene deres (Mishler og Rose 2001). Siden folk flest har begrenset direkte erfaring med disse institusjonene, er journalister og innholdet de produserer avgjørende for graden av offentlig tilfredshet med demokrati og styresett. I denne sammenheng kan nyhetsmediene spille enten en konstruktiv eller destruktiv rolle. Et vedvarende mønster av negativitet i nyhetene kan for eksempel bidra til offentlig forakt for politiske aktører (Capella og Jamieson 1997; Moy, Pfau og Kahlor 1999). Samtidig kan journalistikk også skape og befeste folks tillit til sosiale institusjoner (van Dalen, Berganza, Hanitzsch, Amado, Herrero, Josephi, Seizova, Skovsgaard, & Steindl, 2019, s. 233) Slik sett er – i hvilken grad journalister stoler på de offentlige institusjonene i deres respektive samfunn – et vesentlig trekk ved den journalistiske kulturen. Det er en markør for hvordan journalister i en gitt kontekst posisjonerer seg overfor større makt- og autoritetsstrukturer.

Nylig ble en helt fersk hovedrapport fra Nordiske mediedager 2022 tilgjengelig, der formålet var å undersøke likheter og forskjeller i holdninger til forskningsjournalistikk, og holdninger til tema knyttet til forskning i media med fokus på klimaendringer. Resultatene viser blant annet at journalister (81 prosent) og redaktører (77 prosent) har jevnt høy tillit til informasjon presentert i norske nyhetsmedier om forskningsfunn og vitenskapelig kunnskap når det gjelder klima- og miljøspørsmål. Samme undersøkelse viser sammenfallende at journalister og redaktører som jobber med klimajournalistikk i svært høy grad inkluderer kildehenvisninger til originale forskningsartikler. I tråd med dette svarer journalister (83 prosent) og redaktører (87 prosent) at de vektlegger «folkeopplysning» når de lager saker om forskningsstoff. Tett etterfulgt av å «skape debatt» med 72 prosent redaktører, 66 prosent journalister. Det er til sist relevant å trekke frem resultatet som går på om journalister synes det er lett å få forskere i tale når de undersøker en sak; der hele 70 prosent opplever det som lett.

2.2.6 Skepsisme

I mange journalistiske kulturer er en viss grad av skepsis dypt innebygd i journalistikkens profesjonelle ideologi, artikulert i nyhetsmedienes overvåkningsrolle. Flere forskere har imidlertid uttrykt bekymring for at journalisters skepsis har gått for langt og dermed anstifter kynikere blant innbyggerne. Belgia og Nederland gir eksempler på skepsis som er bekymringsfull; journalister og politikere her ser på hverandre med kynisme og mistillit (Brants et al. 2010; Van Aelst et al. 2008; van Dalen m.fl., 2019, s. 233). I mange andre land i den vestlige verden, der journalisters rolle som vaktbikkjer er nøkkelen til det profesjonelle paradigmet, peker studier på å erodere offentlig tillit til offentlige institusjoner som media ofte blir holdt ansvarlige for.

I en tale holdt til avangsstudenter i journalistikk, argumenterte New York Times-journalist Thomas Friedman (2005) for at det å finne en riktig balanse mellom skepsis og kynisme er avgjørende for å være en god journalist. Han minnet sitt publikum om den kritiske forskjellen mellom skepsis og kynisme:

«Skepsis handler om å stille spørsmål, være tvilende, være forsiktig, ikke være godtroende, men alltid være åpen for å bli overbevist om et nytt faktum eller en ny vinkel. Kynisme handler derimot om at man allerede har svarene – eller tror man har det – om en person eller en hendelse.» (van Dalen m.fl., 2019, s. 234).

Friedman illustrerte forskjellen slik:

"skeptikeren sier, jeg tror ikke det er sant; jeg skal sjekke det ut. Kynikeren sier: Jeg vet at det ikke er sant. Det kan ikke være det. Jeg kommer til å slenge ham.» (van Dalen m.fl., 2019, s. 234).

Journalister er ofte blant de første som blir oppmerksomme på institusjonell mishandling, og de blir også da ofre for et korrupt system. Dette kan ytterligere erodere journalisters tillit til den institusjonelle strukturen i deres samfunn, da disse institusjonene er ment å beskytte dem. Situasjonen i Serbia, hvor mediefriheten har avtatt betydelig de siste årene, er et eksempel. Medieorganisasjoner som er mest kritiske til regjeringen møter et stort politisk press og blir utsatt for hyppige vilkårlige økonomiske og administrative tilsyn. Dersom tillit til offentlige institusjoner er en markør for journalistikkens faglige selvposisjonering overfor de større maktstrukturene i samfunnet, og dersom dette har konsekvenser for journalister som rapporterer, resultatet eller offentlig tillit til politikk og styresett, så er det desto viktigere å studere journalisters institusjonelle tillit innenfor en komparativ vurdering av journalistiske kulturer (van Dalen m.fl., 2019, s. 234).

Studier av offentlig tillit er generelt forankret i teorier om offentlig engasjement (Easton 1965; Putnam 1993), som antar at "jo større nivået av tillit i et fellesskap er, desto større er sannsynligheten for samarbeid (Putnam 1993) 171). Tre teoretiske antakelser om tillit gir grunnlag for de fleste definisjoner. For det første understreker teoretikere at tillit er basert på tidligere erfaringer som fører til forventninger om hvordan en annen person eller institusjon vil prestere i fremtiden (Misztal 1996; Rotter 1967; Vanacker og Belmas 2009). For det andre innebærer denne prosessen risiko og usikkerhet fordi utfall eller intensjoner til aktører ikke er fullt kjent, noe som gjør tillit spesielt viktig der verifisering er vanskeligst. For det tredje reduserer tillit sosial kompleksitet ved å generalisere forventninger om fremtidig atferd (Luhmann 1979). Derfor er tillit en psykologisk tilstand som omfatter intensjonen om å akseptere sårbarhet basert på positive forventninger til en tillitsmanns fremtidige handlinger, som ikke kan kontrolleres av tillitsmannen (Mayer, Davis og Schoorman 1995; Rousseau et al. 1998; van Dalen m.fl., 2019, s. 235-236)

Som alle former for tillit er institusjonell tillit avhengig av referanseobjektet. Disse objektene kan klassifiseres på ulike måter. En måte er å skille mellom tillit til institusjoner og tillit til individer eller aggregater av individer. Thomas Hanitzsch og Rosa Berganza (2014) fant for eksempel at journalister i en rekke land har betydelig tillit til politiske institusjoner, slik som parlamentet eller regjeringen, men har liten tillit til individene som betjener disse

institusjonene. Nedgangen om offentlig tillit til disse representative politiske institusjonene, i hvert fall i vestlige samfunn, kan leses som et symptom på at innbyggere øker misnøye med, og krymper deltakelse i, politikk. Begge disse spørsmålene er problematiske for demokratiske prestasjoner og for et politisk system som ikke kan fungere uten innbyggernes deltakelse og tillit til politiske institusjoner (Mishler og Rose 2001; Norris 1999; Torcal og Montero 2006). Som flere forfattere har påpekt, korrelerer høyere nivåer av tillit til representative institusjoner positivt med subjektive evalueringer av byråkratisk effektivitet, og kan fremme en følelse av godt styresett og øke institusjonell effektivitet (Knack og Keefer 1997; Morrone, Tontoranelli og Ranuzzi 2009; Rice og Sumberg 1997). Statsvitere har etablert en rekke faktorer som kan bidra til forskjeller i offentlig tillit på tvers av samfunn. To tankeretninger dominerer diskusjonen – institusjonelle og kulturelle. Institusjonelle teorier hevder at tillit er endogen; det blir sett på som en konsekvens av institusjonell ytelse (Mishler og Rose 2001). I dette rasjonelt begrunnede perspektivet er uthulingen av tillit forankret i offentlige institusjoners manglende evne til å møte innbyggernes forventninger (Lühiste 2006). Blant aspektene ved institusjonell ytelse som ble funnet å være mest relevante for offentlig tillit er dårlig styresett, korrupsjon og den generelle kvaliteten på demokratiet (Gross-kopf 2008; Kotzian 2011; Kunioka og Woller 1999; Slomczynski og Janicka 2009) (van Dalen m.fl., 2019, s. 237) Kulturteorier på sin side argumenterer for at offentlig tillit er eksogen og dypt forankret i kulturen. I dette synet er tillit til offentlige institusjoner en forlengelse av sosial (eller mellommenneskelig) tillit, lært tidlig i livet og mye senere projisert på offentlige institusjoner (Hudson 2006; Mishler og Rose 2001). Jo mer folk stoler på hverandre i et gitt samfunn, jo mer stoler de på politiske institusjoner (van Dalen m.fl., 2019, s. 238).

2.3 Andre del: Profesjonell kontekst

Etter en diskusjon om tillit rettes nå fokuset mot det profesjonelle feltet som oppgaven drøfter; klimajournalistikk. Jeg ser nærmere på journalistikken som profesjon og posisjon i samfunnet, samt medias maktrom og journalistenes egen rolleforståelse. Dette underbygger forståelsen av mediens redaksjonelle valg i rekruttering og formidling av kilder, handlingsrommet som utøves av den enkelte journalist under klimadebatten og hvilke føringer som ligger til grunn for den enkeltes journalist sitt daglige arbeid.

2.3.1 Journalistikkens profesjon og posisjon

Journalistikken kan ses å ha en maktposisjon i offentlighetsteori. Nyhetsjournalistikken utgjør vårt lands fjerde statsmakt, der tanken om dagsordenfunksjonen er et institusjonelt perspektiv. Med dette vektlegges den kunnskapsformen, de funksjonelle konsekvensene, de normativt begrunnede idealene og de sosiale konvensjonene, som forbindes med nyhetenes måte å agere i samfunnet på. I vår europeiske nyhetskultur kan dette brukes som utgangspunkt for å forstå hva slags rolle journalistikken kan spille som både aktør og arena for formidling av politikk, forskning og ekspertinformasjon. Ikke minst om den lever opp til hevdvunne idealer om sosialt ansvar (Tveiten, 2019, s. 38).

Den grunnleggende tanken om nyheter som den fjerde statsmakt, også kalt vakthund eller portvakt, er basert på idéen om at nyhetsmedienes påvirkningsevne ligger i den rollen de spiller som forvaltere av den offentlige dagsorden. Altså at de definerer sakslisten som borgerne er ment å forholde seg til. Den dagsordensettende funksjonen påvirker mediepublikumet til å forholde seg til saken som fremheves. En nyere formulering av dagsordenhypotesen (deVreese, 2003, Togeby mfl., 2003, Tveiten, 2019, s. 41) vektlegger i større grad grunnleggende forhold, som at informasjonsflyten i samfunnet totalt sett har økt. På samme tid har journalistikken endret rolle, der profesjonen har vokst i omfang og samfunnsmessig betydning. Nyhetsmedienes vinkling har nemlig en større betydning enn det opprinnelig har blitt antatt i dagsordenforskningen (2019, s. 41).

2.3.2 Medievidde samfunn

For å forstå journalistikkens plass, posisjon og makt i samfunnet, er det nyttig å se nærmere på konteksten der de redaktørstyrte mediene stod sterkere enn de gjør i dag. Maktforsker Gudmund Hernes tok utgangspunkt i partipressekulturen da han i 1978 lanserte begrepet om det «medievidde samfunn». Her kommenterte han en endring fra partivridning til vridning mot medias egne interesser og taktikker. Hernes var opptatt av medieinstitusjoner, mediestrategi og retorisk nyhetsproduksjon, der blikket var rettet mot det strategiske spillet som foregår i krysningen mellom politisk handling og formidlingen av denne handlingen via media, der formidlingen i seg selv avtvinger ny politisk handling (Tveiten, 2019, s. 42). Hernes vil gjerne diskutere overgangen fra et informasjonsfattig til et informasjonsrikt samfunn. Relevant her er hvordan samfunnsendringen skapes av aktører, som i sin tur reflekterer over endringen og viderebringer den. Det kan eksemplifiseres med jordbrukssamfunnet, som vårt norske moderne samfunn er forankret i. Informasjonstilegnelse

var knyttet til aktiv deltakelse i det tradisjonelle samfunnet, der barns erfaringsgrunnlag gradvis vokste i takt med denne deltakelsen (på familiegården, produksjon, osv). Slik vokste det fra familie, til naboskap, til lokalsamfunn og så ut i verden. I dag eksponeres borgerne for informasjonsflom og lever under et større verdipress. Samtidig er vi fattigere på handling og direkte erfaring med produksjon. Det må tas til betraktning når nyhetsjournalistikkens institusjonelle makt drøftes. Borgerne som mediepublikum lever under stadig mer informasjonsstressende kår, og forestillingen om den aktivt tolkende og myndige borger må ses i lys av det (Tveit, 2019, s. 43).

Men dersom en sier seg enig i Hernes observasjon av handlingsfattigdom, linkes det til at vi også aksepterer hans definisjon av handling. En er ikke nødvendigvis handlingsfattig fordi en ikke graver i jorda, og man kan se på mediebruk og bearbeidelse av samfunns erfaring i media som handling. Likevel vil en kunne anta at informasjonskulturen som Hernes beskriver, i neste instans forplanter seg i redaksjonene, der generasjonene som arbeider ikke kjenner noen annen virkelighet. Slik beskriver dermed Hernes nyhetens kjennetegn: 1) tilspissing, 2) forenkling, 3) polarisering, 4) intensivering og 5) konkretisering. Tveiten (2019, s. 44) uttrykker betydningen av dette som nyhetenes sans for det ekstraordinære, forutsetter at samfunnet besitter felles normalkunnskap. Nyhetsjournalistikken er opptatt av avvikene fra det normale, og hvis det er slik at nyhetsmediene produserer og reproducerer en slik tilnærming til politikk, ekspertise og forskning, hvor lang tid det kan ta før avvikene begynner å reproducere seg selv? I tråd med dette må man se på hvilke strategier nyhetsjournalistikken inviterer til å bruke, når organisasjoner skal påvirke myndighetene, eller når aktivister vil påvirke organisasjoner. Slik sett er det ikke bare viktig å se på hvordan journalistikken søker å fange oppmerksomheten i konkurranse med andre. En må også analysere hvordan de forsøker å holde på den (Tveiten, 2019, s. 45). Slik ser vi at det er tre ting som går igjen i debatten om media; deres struktur, strategier og innhold. Som en konsekvens av stadig mer effektiv teknologi og formidlingskompetanse, kan vi se at nyhetskulturen er i endring. Der journalistikken ikke lenger bare produserer enkeltinnslag og saker, men det Hernes beskriver som serier. Altså en sak som begynner i et medium, utvikler seg til ulike kanaler, vokser i takt med debatter, som videre gir avføde til nye vinklinger på nyhetsoppslag (Tveiten, 2019, s. 45).

2.3.3 Medienes maktrom

Hernes sa med referanse til Bertrand Russel at «*den som utøver makt, gjør det med hensikt, for å oppnå et mål*». Altså at den som utøver makt, utfører intensjonelle handlinger. Dette innebærer blant annet at aktørene har mål de ønsker å realisere, der hensiktene kan være egoistiske eller omfatte andres velferd. En målrettet aktør vil velge de midler som er mest formålstjenlige, og vil realisere de viktigste dersom ressursene er knappe. Forutsetningen om målrettet atferd innebærer altså en antakelse om resultatkontrollert handling (Tveiten, 2019, s. 48). Ifølge Petersson og Carlberg (1990:164; Tveiten, 2019, s. 52) mener journalister som informatører at mediene har mer makt over allmennheten enn de har over beslutningstakerne. En allmenn regel er at medienes betydning er størst i den innledende fasen av en beslutningsprosess, ved eksempel om demokratisk beslutningstaking (Petersson & Carlberg, 1990:166; Tveiten, 2019, s. 53). Forskerne har så spurt seg i hvilken grad debatten styres, der begrepet styring i denne sammenheng får et tosidig begrep. Medieformatet setter selv noen rammer, mens de praktiserende setter andre rammer. Forskerne utdypet dette gjennom en studie mellom november 1988 til oktober 1989 av Svenske Dagbladet (Brännpunkt) og Dagens Nyheter (DN Debatt). Der kom det frem at personer med høy rang oftere ble publisert enn personer med lav rang. Videre analyser viste at det var en klar representasjon av forskere, men at to tredjedeler av artiklene var fra personer uten organisasjonstilknytning. Petersson og Carlberg forklarer det med henvisning til at debattredaktørene forsøker å knytte an til aktuelle emner (Tveiten, 2019, s. 53).

2.3.4 Journalisters egen rolleforståelse

Journalister, nyhetsorganisasjoner og pressen som institusjon, opererer ikke i et vakuum. Et grunnleggende premiss for journalistikkstudiets verdener er at journalistikkens diskurs ikke kan forstås isolert fra dens ulike kontekster. Journalistikk er med andre ord i betydelig grad et resultat av en mengde tilbakeholdende og muliggjørende krefter. Forskere har konseptualisert de kontekstuelle kreftene som begrenser og muliggjør nyhetsproduksjon i form av et hierarki av påvirkninger. Tidlige modeller skilte vanligvis mellom individuelle, organisatoriske og institusjonelle nivåer, mens nyere arbeid har en tendens til å se for seg en litt mer kompleks rekke krefter (Hanitzsch, 2019, s. 105).

Kanskje mest kjent er Pamela Shoemaker og Stephen Reeses innflytelseshierarki som organiserer kilder til innflytelse på journalistikk i fem hierarkiske lag: 1) nivåene til individet, 2) rutinemessige praksiser, 3) medieorganisering, 4) sosiale institusjoner og 5) sosiale systemer. Mens økt vitenskapelig konsensus mot en felles klassifisering av påvirkning,

gjenspeiler arbeidet til Shoemaker, er det fortsatt liten enighet om den relative betydningen av disse nivåene. Tidlig forskning rundt journalistikkens portvakt-funksjon antydte at individuelle faktorer regjerer i prosessen med nyhetsproduksjon, mens andre bevis peker på en ganske beskjeden påvirkning av journalisters individuelle predisposisjoner (Hanitzsch, 2019, s. 105).

Selv om disse synspunktene er basert på forskning, representerer konklusjoner om den relative styrken til disse påvirkningene den teoribyggende innsatsen til akademikere som "utenforstående". Journalister kan ikke fullt ut oppfatte og dermed ikke fullstendig artikulere den virkelige kraften til noen av disse påvirkningskildene fordi disse påvirkningene er en del av en virkelighet som de tar for gitt. I realiteten til journalistisk praksis, har måten disse påvirkningene kommer til å gjøre seg gjeldende på i prosessen med nyhetsproduksjon, et diskursivt element. Journalister og nyhetsorganisasjoner forhandler stadig om kraften til disse påvirkningene i det daglige nyhetsarbeidet (Carlson og Lewis 2015). I prosessen med profesjonell sosialisering har mange av disse påvirkningene en tendens til å normaliseres i den grad at journalister oppfatter dem som den åpenbare og «naturlige» måten å drive journalistikk (Shoemaker og Vos 2009). Som et resultat kan det hende at journalisters subjektive oppfatning av nyhetspåvirkning ikke fullt ut kartlegges på de teoretiske skjemaene nevnt ovenfor.

Basert på en hovedkomponentanalyse gjort av undersøkelsesdata fra 18 land, ble det identifisert seks domener for opplevd innflytelse på journalister; 1) politisk, 2) økonomisk, 3) organisatorisk, 4) prosedyrer, 5) profesjonell innflytelse og 6) referansegrupper. Av disse oppfattet journalisters organisatoriske, profesjonelle og prosessuelle faktorer som langt mer innflytelsesrike enn politiske og økonomiske påvirkninger (Hanitzsch et al, 2019, s. 106). Den organiserte naturen til nyhetsproduksjon er et vesentlig trekk ved moderne journalistikk, som setter den enkelte journalist "innenfor de grensene til et ganske forseggjort sett med organisatoriske kontrollstrukturer og prosesser" (Sigelman 1973, 146; Hanitzsch, 2019, s. 108). Videre er disse påvirkningskildene knyttet til de operasjonelle begrensningene journalister møter i sine daglige oppgaver. Begrensningene materialiserer seg vanligvis i form av ressurser når det gjelder tid og rom. Tilgang til informasjon er også et "must-have". Det kan ses i sammenheng med rekruttering av kilder som kan virke representative i saker om klimaendringer, skepsisme og forskningsformidling. Etikken og faglige retningslinjer dikterer

en journalistisk praksis som er normativt ønskelig; disse normene kan imidlertid variere i påvirkning i virkeligheten (Shoemaker og Vos 2009).

2.3.5 Journalistikk som arbeidsfelt

All journalistikk har nyhetsjournalistens arbeid i bunn; derfor ses «nyheten» som det viktigste arbeidsfelt i journalistikken. Definisjonen på en nyhet stiller krav til at det omhandler noe folk ikke før har hørt om, eller som tilfører ny informasjon innenfor et felt. Altså er det et kriterium at en nyhetsmelding innebærer en viss *ferskhet*, at det forteller om noe nylig oppstått eller som er relevant her og nå. Dersom nyheten har skjedd for en tid tilbake, er den ikke nødvendigvis død likevel. Det kan for eksempel gjelde en historie som først er blitt bekreftet i senere tid, eller det kan handle om et scenario (lik klimaendringene) som vedvarer over tid. Det vil altså si at nyhetsverdien øker med *nærhet* til tid, og psykisk eller fysisk nærhet. Dersom nyheten er nærliggende geografisk, og påvirker mennesker i et lokalområde, skaper det en følelse av relaterbarhet (Wale, 1978, s. 49-51). Et eksempel på dette er leirskredet i Gjerdrum romjulen 2020, som ikke bare direkte rammet strekken av nabolag i selve raset, men et helt lokalsamfunn, med Norges befolkning som tilskuere og indirekte preget gjennom mediernes dekning (Tønset, Fehn & Lee, 2021). Sakens betydning for leserne kan dermed ses å ha en innflytelse på nyhetsverdien. Det vil si at nyheten rammer leserne på en måte som gjør den relevant å lese om. Man skal ikke så langt frem i framtiden før folk tyr til ordtaket «den tid, den sorg» for eksempel. Det er altså her kravet om nærhet i tid igjen melder seg (Wale, 1978, s. 52). En siste ting som er viktig for nyhetsverdien, er elementet av *konflikt*. Journalister må fange interesse, og det skjer ofte gjennom kontraster, gnisninger eller tilsvarende, oppsummert med konfliktbegrepet. «Harmoni gir ingen overskrifter» kom det fra en amerikansk redaktør en gang. De temaene man slåss for, står oftest i sentrum for oppmerksomheten, og slik sett får negative nyheter mest oppmerksomhet (Wale, 1978, s. 53).

Helt konkret i en journalists arbeid, står noen kriterier sentralt i det som skal bli en nyhet (Oltedal 2012; Orgeret, 2022). Disse kan sammenfattes med forkortelsen VISAK; som står for Vesentlighet, Identifikasjon, Sensasjon, Aktualitet og Konflikt. Det viktigste nyhetskriteriet å regne er som oftest Vesentlighet, fordi det kan direkte tilknyttes tradisjonelle mediers samfunnsoppdrag der det forventes at de informerer om det som skjer i samfunnet samtidig som de avdekker kritikkverdige forhold (Orgeret, 2022). En klassisk artikkel av Johan Galtung og Mari Holmboe Ruges fra 1965 om nyhetskriterier, ligger under det meste av senere tanker om hva som gjør en nyhet til en nyhet. De presenterer åtte hypoteser om

hvordan vestlige nyheter prioriterer. *Frekvens* handler om at mediene vil legge mest vekt på hendelser som kan samsvare med egen nyhetsrytme, mens *Terskel* omfatter at hendelsen må ha en bestemt styrke. Noe spektakulært som ved mange drepte eller utsatt. *Utvetydighet* er viktig fordi hendelsen bør være enkel å tolke, samtidig som at hendelsen må være *Meningsfull* ved at den oppleves som relevant innenfor det kulturområdet som mediet opererer. Nyheten bør *Samsvare* med velkjente typer hendelser, og *Overraske* ved at disse kommer uventet på. Til sist er det viktig at hendelsen har en *Kontinuitet*, der sjansen er stor for at den vil fortsette å prege overskriftene etter begivenhetens overgang fra første nyhet, og så vil nyhetsredaksjonene ta hensyn til balansen eller *Komposisjonen* der saken er avhengig av det samlede nyhetsbildet. Disse nyhetskriteriene er både omdiskutert og kritisert, men likevel ofte et utgangspunkt for diskusjonen rundt nyhetskriterier (Orgeret, 2022).

2.3.6 Journalistikkens indre logikk

Journalistikk om klima skjer i et profesjonelt felt (Bourdieu, 1997). Hierarkiet innad i journalistikken kan bli sett på som et sosialt hierarki – som reflekterer noen klasseskiller i det norske sosiale rommet. Jan Erik Hovden sier at journalister, som i alle andre yrker, skiller seg systematisk ut via sosial bakgrunn og livserfaringer (2010, s. 5). Temaet dukket opp under maktutredningen på 1970-tallet, der de konkluderte med at yrkesgruppen var preget av en «sterk høystatuspreget sosial bakgrunn». Hovden mener at situasjonen ikke er så ulik i dag. En tabell fra Statistisk sentralbyrå sin generasjonsdatabase viser at rekrutteringen til journalist-yrket i perioden 1980-1990, viser at et barn av en journalist har over ti ganger så høy sjanse til å bli journalist selv, enn en som er født av ufaglærte industriarbeidere. Tendensen fremstår i tillegg noe sterkere enn for barn av lærere, ingeniører, men mindre enn for eksempel leger og jurister, som framstår langt mer lukket for sosial mobilitet (Hovden, 2010, s. 5).

Tabell 1. Relative odds for å vere i ulike yrkesgrupper ved 30-35 års alder, etter fars yrke. 1950, 1955 og 1960-kohortar. Born av far ufaglært industriarbeidar = 1.

		BARNETS YRKE VED 30-35 ÅRS ALDER					
		Journalist	Ingeniør	Kunstnar	Lærer	Jurist	Lege
FARS YRKE	N	297	3123	286	4187	143	462
Akademikar	98	3,7	0,9	0,0	2,4	0,0	7,7
Høgare stilling i offentlig administrasjon	627	1,7	1,4	4,0	3,0	5,3	7,8
Lege, tannlege, farmasøyt	282	2,6	0,9	1,8	3,8	8,8	43,7
Jurist	108	0,0	1,6	0,0	2,5	57,0	29,4
Lærer, vidaregåande	602	3,0	1,1	1,7	5,0	1,4	6,2
Lelande stilling i industrien	1961	3,1	1,6	3,3	1,8	5,9	4,2
Lærer, grunnskule	542	1,3	0,9	7,5	3,6	0,0	5,5
Ingeniør	1112	1,6	2,5	3,6	1,9	3,0	5,0
Lågare stilling i offentlig administrasjon	383	0	1,8	1,3	2,0	0,0	3,9
Journalist	97	11,4	1,2	0,0	2,4	8,6	3,8
Handel	2832	1,9	0,9	2,1	1,7	2,6	3,3
Kontor/serviceyrke	3215	1,0	0,8	0,9	1,8	2,1	1,3
Handverkar	2266	0,8	1,0	1,1	1,0	0,7	1,5
Ufaglært industriarbeidar	14001	1	1	1	1	1	1
Bonde	5199	0,7	0,7	0,7	1,5	1,0	0,7
Fiskar	1179	0	0,6	0,0	1,1	0,0	0,6
Anna yrke	12569	1,5	1,2	1,7	1,7	1,6	2,1

Kilde: SSB Generasjonsdatabasen

Ordsiftet rundt rekrutteringen av journalister tenderer til å handle om journalistene som en uddifferensiert masse; der man ser på journalistens kontra publikums politiske preferanser. Hovden mener at et slikt fokus viser de interessante og overflatiske strukturene, da konsekvensen av denne typen sosial ulikskap ikke hviler på dørstokken til yrket, men vekter at journalistiske posisjoner, publikasjoner og spesialiseringer i Norge rekrutterer svært ulikt sosialt. For eksempel kan man se at å ha posisjonen som redaktør øker med den sosiale bakgrunnen. Det kan vidare nevnes at andre-generasjons journalister da har klart større sjanse for å bli en by-redaktør og jobbe med store by-medier enn andre med lignende klassebakgrunn, noe som henviser til at indre posisjoner av makt og status byr på en viss grad av reproduksjon via arva journalistisk kapital (Hovden, 2010, s. 6).

Bourdieu utbroderte tanken som at moderne journalistikk kan forstås fungerende som et sosialt felt i artikkelen «Lémprise du journalism» i 1994. Artikkelen ble en viktig del av boken «Sur la télévision» som kom i 1998 (på norsk Om fjernsynet) (Hovden, 2010, s. 6). Det vakte debatt både i Frankrike og i Norge. Dels ble den positivt mottatt, men boka ble også kritisert av bransjen for å overse variasjonen i den journalistiske verden.

Bourdieu's feltteori om sosial differensiering i moderne samfunn vekker oppsplittingen i sosiale subsystemer og strukturen disse har. Det historiske argumentet for eksistensen av et norsk journalistisk felt er de ulike parallellene mellom norsk pressehistorie og Bourdieus sine skildringer av andre sosiale felt sin utvikling. Gjennom dette kan man tolke hovedtrekkene i norsk pressehistorie som en gradvis fremvekst av en indre og ytre aksept for journalistikken og journalistisk kapital (Hovden, 2010, s. 7). Delvis knyttes dette til en form for indre vending som kom påfallende i etterkrigstiden, hvor redaktører og journalister løsrev seg fra de politiske partiene. Odd Raaum (1999) gjengitt i Hovden (2010, s. 7): «... følte seg frie til å bestemme både emner og vinkling, og kriteriet skulle ikke være politisk relevans, definert av politikere, men journalistisk interesse, definert av journalister».

Det norske journalistiske feltet framstår å være konstruert av to hovedopposisjoner; et er preget av en sammensatt opposisjon mellom eldre og yngre journalister; en slags generasjonsmotssettelse som faller sammen med sosiale og kapitalmessige ulikheter. Det viser seg gjennom generell kapitalakse, ved at de journalistiske prisene, redaktørstillingene, vervene osv, er vanligere blant de eldre enn de yngre journalistene. Det er også et kjønnskilte, der 44% av journalister i vanlig jobb under 35 år er kvinner, men bare 15% av de over 50 år. Videre er det selvfølgelig ulikheter i generasjonenes livserfaringer og livsstil. Det viser seg også i mediumsbruk; yngre arbeider oftere med TV og digital mediebruk, mens de eldre oftere jobber i fagpresse og aviser (Hovden, 2010, s. 9).

2.3.7 Journalistikken som sosialt felt

Siden midten av 1970-tallet har sosiologen Pierre Bourdieu gjort store analyser og undersøkelser av sosiale felt der makt utøves. Et «sosialt felt» oppstår der mennesker strider om symbolske og materielle tilganger som de har til felles. Fotografiet er et illustrativt eksempel. Feltet defineres av at mennesker som er disponert på en spesiell måte (f.eks. fotografer), av de spesifikke investeringene som kreves av nye deltakere (f.eks. kunnskap om fotografi og grunnleggende kunnskap om bildeestetikk), av den enkeltes innsats (via posisjoner for og imot fotografer eller estetikk) av konkrete fortjenester (økonomiske, symbolske eller lignende) og framfor alt at det er noe for alle deltakerne til felles som står på spill (som spørsmål knyttet til kriterier for verdien av et fotografi). Slik forutsetter et felt spesialister, institusjoner og verdihierkier (Broady & Palme, 1992, 192).

Teorien om kulturell kapital kan ses i sammenheng med sosiale felt. Han mente at å besitte en kultur, der man hjemme og på skolen blir formet til å beherske kulturens referansesystem og slik sett bli kultivert, så man kan snakke og bevege seg i miljøer der denne kulturen utøves og verdsettes, er å eie en «kapital». Altså er det å ha legitim tilgang til yrker og posisjoner der denne kulturen innregnes. Her kan Bourdieus teori henvises til høyere utdanning for journalister, der den kulturelle kapitalen er et slags formål; man må vite tilstrekkelig nok om historie, kultur, samfunnsspørsmål og naturvitenskap for å med letthet kunne manøvrere i den verden av temaer, spørsmål, navn, referanser og dagsaktualiteter som kjennetegner livet innenfor den institusjonen man sosialiseres inn i (Broady & Palme, 1992, s. 187). Bourdieu mener her at den kulturelle kapitalen eksisterer i menneskenes kropp som kunnskap, erfaringer, måter å oppfatte og tenke på, samt snakke og handle. Men han mener også at det finnes i form av institusjonaliserte former som akademia, teknikker, bøker og teorier. En viktig tanke hos Bourdieu er nemlig at kapitalen er nedfelt i kroppen vår, i form av habitus; det vil si et system av disposisjoner. Dette kommer av sosiale erfaringer, kollektive minner, måter å bevege seg på og tenke på som merkes inn i menneskenes kropp og sinn. For en nykommer kreves det å la seg forme og legge inn en betydelig innsats, sånn at man blir den man må være for å oppfylle rollen en sosialiseres inn i. Først da blir nykommerens egeninnsats begripelige og gjenkjennbare for andre deltakere (Broady & Palme, 1992, 193).

Slik sett kan vi si at teorien om kulturell kapital hviler på teorien om habitus. Forskningen Bourdieu gjorde på 1960-tallet ga uttrykk for hvordan sosiale grupper forenes av en viss habitus, altså felles måter å tenke og snakke på. Denne praktiske måten å mestre den sosiale verden på skjer gjennom anvendelse av habitus' grunnprinsipper i konkrete og ofte svært kompliserte situasjoner på ulike livsområder. Teorien om habitus og livsstilenes enhetlighet ble testet i et mer systematisk forskningsprosjekt kalt «smakens anatomi» på slutten av 1970-tallet. Her kom det frem at smaken for Bourdieu er en følelse av visse distinksjoner. Smak er derfor også alltid avsmak; for andres smak. Smaken er for han en indikator på de investeringer folk har gjort i livet og som har blitt et fortettet uttrykk for de symbolske og materielle tilgangene som de har tilegnet seg, for å kunne forsvare eller forbedre sin sosiale stilling i relasjon til andre (Broady & Palme, 1992, s. 189).

Bourdieu's kapitalteori tillater et mer nyansert bilde av det sosiale rommet, og slik sett er teorien også en teori om habitus (1992, s. 192). Smakens fordeling i det sosiale rommet er et resultat av pågående strider om hva som skal regnes som verdifullt, men de føres ikke på like

vilkår. Bourdieu konstaterer at de som ofte besitter mest av kulturelle og materielle ressurser, tenderer å dominere andre (1992, s. 189).

2.3.8 Journalistikk som akademisk felt

Da forfatteren Ernest Hemingway jobbet som reptrter for Kansas City Star, Toronto og andre aviser i løpet av 1920-årene, ble hans journalistiske erfaringer sett på som en læreplass for hans senere arbeid, mens forfatterskapet ble avfeid som «bare journalistikk». Men da han forvandlet deler av det samme materialet fra journalistikken ordrett til fiksjon, ble det kunngjort som litteratur. Det journalistiske ble altså verdsatt i større grad som et ikke-journalistisk fenomen. Denne transformasjonen fra «bare journalistikk» og en «læreplass» til et fenomen som er opphøyet og verdt å verdsette, motiverte skrivingen av boken «Taking Journalism Seriously» av Barbie Zelizer (2004, s. 1-2). Å ta journalistikk på alvor betyr først og fremst å gjennomgå vitenskapelig litteratur, med et øye for rollen som forskere har spilt i tenkningen om journalistikk som fagfelt. Til tross for at journalistikken har vært med oss i en eller annen form siden folk erkjente et behov for å dele informasjon med andre, har det i vitenskapen ikke vært like lett å verdsette journalistikken med all dens problemer, motsetninger, anomalier og begrensninger. Forskere har konseptualisert nyheter og nyhetsskaping, og formet antakelser basert på journalistisk praksis ved sin form i dag, dens utvikling over tid, og utfordringer hentet fra ulike deler av academia. Problemstillingene er sentrale for levedyktigheten til journalistikkens studier og legitimerer kunnskapen i forskningsfeltet. Forskningen stammer fra, og bunner i, en bekymring for journalistikkens fremtid. Samtidsstudiet av journalistikk har nemlig delt forskere fra hverandre, samt fra andre samfunnsfelt innenfor academia. Grupper av lærere innen journalistikk, forskere i kommunikasjons- og medievitenskapelige avdelinger, de som er interessert i journalistisk tekstverk, teknologi, informasjonsoverføring osv, mangler en felles samtaleplattform for sine bekymringer. Dette antyder en viss mindre oppmuntrende prognose om vår evne til å kunne få en full forståelse av journalistikkens dimensjoner (Zelizer, 2004, s. 3.)

Det er rimelig å si at eksisterende forskning på journalistikkfeltet ikke har produsert materiale som gjenspeiler hele journalistikken. I stedet relekterer mye eksisterende vitenskapelig arbeid bare en del av det som utgjør journalistikk. Peter Dahlgren (1992) mente forskningen var av metonymisk karakter; etter hans syn har journalistikk først og fremst blitt definert i form av én dimensjon av nyhetsskaping – harde nyheter – og det har skapt en skjevhet som undergraver alle journalistikkens former, arenaer og praksis. I henhold til dette er mye av

journalistikkstudiene i dag basert på en liten del av samtidsjournalistikken (Zelizer, 2004, s. 6). Den metonymiske skjevheven støttes av profesjonelle journalister selv. På den enes siden betrakter mange av de seg som hardføre, uavhengige «hunder» i konstant jakt etter den enormt viktige og livsforandrende historien, selv når mesteparten av arbeidstiden blir brukt til hverdagslige aktiviteter som møter, sjekke sitater, skrive om pressemeldinger og følge andres veiledning. På den annen side har journalister ofte vanskelig for å se for seg arbeidet sitt utenfor de strenge grensene i byråkratiske miljøer. Ifølge G. Stuart Adams (1993:7) syn er

«profesjonelle utøvere tilbøyelige til å definere journalistikk i form av begrensede forestillinger om nyhetsrom og dermed forkaste enhver betraktning av journalistikkens poetikk eller ambisiøse former».

Det ligger et økende gap mellom journalistikkens realiteter og dens offisielle presentasjon av selvet, som påvirker både journalistene og akademikerne (Zelizer, 2004, s. 7). Dette kan ses i sammenheng med det den aktede politikk-journalisten Max Weber sa i «Politik als Beruf» (1988) at god journalistikk kan sidestilles med vitenskapelig arbeid når det kommer til intellekt hos skribenten, men at journalisten presses ved å måtte arbeide under svært spesifikke avgrensinger. Weber fremhevet spesielt da effekten av avisa som organisasjon og tidspresset, som er viktige temaer i moderne studier av nyhetsproduksjon (Weber, 1988).

Oppgavens tema fordrer teoretisk drøfting der det går i dybden på disse ulike delene av journalistikk som profesjon, dens posisjon og forståelse av egen rolle. Med klimajournalistikkens forskningsformidling, rekruttering og representasjon av kilder for ulike syn, utgjøres et makttrom som kan påvirke tillit og skepsis mot det profesjonelle feltet. Drøftingen er ment å styrke forståelsen av journalisters prosedyrer og sosiale felt, samt redaksjonelle valg, da dette legger føringer for den enkeltes journalist sitt daglige arbeid.

2.3.9 Journalistikken i krise

Avslutningsvis av teorikapitlets del 2 er det relevant å gå fra den tradisjonelle journalistikken til den moderne situasjonen der også skepsis har utviklet seg. Journalistikken har opplevd sterk endring de siste 20 årene som følge av rask utvikling i teknologi og endrede arbeidsmetoder. Dette kan ses på som en form for krise, fordi det utfordrer journalistikken på ulike punkter.

Begrepet «krise» stammer fra det greske ordet «krisis», med to definisjoner eller betydninger. På den ene siden betyr å møte en krise at man møter en slags ubalanse eller uorden som

behøver utbedring. Samtidig er krisen utfallet av situasjonen, der det forespeiles måter å gjenopprette denne uorden. På denne måten er kriser uløselig knyttet til forestillingen om kritikk, da det inkluderer både identifiseringen av et problem, så vell som den gjenopprettende handling eller løsning. I dette perspektivet tilbyr faktisk krisen mulighet for endringer, som ikke bare tillater overlevelse, men også utvikling (Siapera, 2018, s. 139).

Todd Gitlin (2009) har pekt ut ulike typer kriser som dagens journalistikk møter; spesielt på fem stykker som har en betydelig påvirkning av journalisters arbeidsfelt i dag; 1) sirkulasjonsfall, 2) nedgangen i reklameinntekter, 3) oppmerksomhetsspredningen, 4) autoritetskrise, samt 5) journalistikkens noe dalende evne eller vilje til å stille spørsmål ved makstrukturer (2018, s. 139). Disse fem problemene kan utbroderes i fire hovedkriser som journalistikken møter: tid, penger, autonomi og kulturelle endringer.

I nettverkssamfunnet er **tiden** en pågående faktor; like kontinuerlig som rytmen i døgnet på 24 timer. Denne rytmen er nå tydelig i journalistikken og har forvandlet den tradisjonelle nyhetssyklusen på en avis om morgenen, eller nyhetssending om kvelden, til en 24/7 syklus. Tid har alltid vært en konstituerende dimensjon ved nyheter. Selve nyhetsbegrepet innebærer en tidsoppfatning, da kun de «nyeste» hendelser i samfunnet kvalifiserer under kriteriet «nyhet». Nyhetssyklusen er konstant, tar aldri slutt, med publiseringshastighet og sensasjon som hovedkriterer, utover alle andre hensyn. Mens den tradisjonelle nyhetssyklusen tillot mer bearbeiding av stoff, graving og utvalg av kilder, fører den nå kontinuerlige rytmen av tidløs tid, til et press på konstante oppdateringer og en hastighet som overgår alt. Den tydeligste utfordringen med dette, er at journalistikken går fra å være undersøkelsesorientert, til å være publiseringsorientert. Dette medfører endringer i journalistikken som profesjon; der det legges vekt på teknikker for å jakte de siste nyhetene, snarere enn på omfattende research, dybdeanalyse og informert kommentering. I det store bildet blir resultatet en svekkelse av journalistikkens kvalitet, så vel som kredibilitet (Siapera, 2018, s. 139).

Markedets press på pressen har vært umiskjennelig. Inntekter fra salg, samt annonseinntekter fra rubrikkannonser, er i jevn nedgang. Dermed blir aviskonkurser og stenginger mer vanlig. Problemet er blant annet at befolkningen har et større utvalg medier å velge mellom i dag, samt at det meste av nyheter kan leses gratis på nett, reduseres inntektene fra papiravissalg og abonnemeter. Når nettbrukere omgår annonser ved bruk av «annonse-blokker» og med sosiale medier som tar brorparten av inntektene fra digitale annonser, sliter avisene. Likevel viser rapport «State of the News Media» fra 2015 av Pew Project For Excellence in

Journalism (2015) at journalistikk fortsatt er en levedyktig industri. Fra annonsørens perspektiv er de uvillige til å bruke for mye penger på nett og nettannonser, da avkastningen kan være minimal. Ifølge et mål referert til som ROAS (return on advertisement spend) er den gjennomsnittlige nettbrukeren verdt bare 35-55/ av en avisleser. Mens de nye mediene egentlig representerer spennende muligheter for journalistikk, har de altså ikke funnet en måte å tjene penger på det, eller i det minste sikre jevn inntekt (Siapera, 2018, s. 140).

Autonomi som en tredje hovedkrise går utover mediens handlingsrom. Selv om det økonomiske aspektet kan ha blitt fremskyndet av de nye mediene, signaliserte selve strukturen i journalistikken problemer. Strukturelt sett er journalistikk plassert mellom markedet, som den er avhengig av for å overleve, og politikk, som den er avhengig av som sitt primære emne og samfunnsoppdrag å dekke, selv om pressen sies å tjene folket (cf. Habermas, 1989; Siapera, 2018, s. 141). Problemet med journalistikk er imidlertid at den faktisk domineres av markedet, mens den i vår medietette tid har en tendens til å videre dominere andre felt som vitenskap, juss, politikk osv. Det er Pierre Bourdieu som mener dette (1998; 2018, s. 141) som videre hevder at journalistikken, med sin vekt på publisitet og forbindelser til markedet, har overtatt de fleste andre felt som nå også må operere på grunnlag av publisitet. Prisen for journalistikk var imidlertid dens troverdighet, fordi den ikke handler autonomt, men tar i bruk markedets regler. Fra dette synspunktet bør journalistikken ivareta sin autonomi og kunne fungere som andre profesjoner. For at dette skal kunne skje må typisk sett journalistikken sette kriterier for entré og kostnader for avskjed. Akkurat som medisin og jus kontrollerer hvem som går inn i yrket og hvordan de oppfører seg som utøvere, bør journalistikken diktere hva som er nødvendig for å være journalist og hvordan journalister må opptre som profesjonelle (Siapera, 2018, s. 142).

Sist, men ikke minst, påvirker samfunnets **kulturelle endringer** hvordan befolkningen konsumerer journalistikk. Tradisjonelt sett leste folk nyheter om morgenen og så på nyhetene om kvelden via TV. Introduksjonen av nettjournalistikk har dermed skapt et nytt mønster som i hovedsak søker å fange oppmerksomhet. Fenomenet kalles «clickbait». I tillegg har de nye mediene introdusert et viktig skifte fra forbruk av nyheter til produksjon av nyheter; eller i det minste skriving og kommentering rundt nyheter. I motsetning til journalistisk autonomi, ser man her en vending mot samarbeid, kollektiv innsats og samarbeidsproduksjon (Siapera, 2018 s. 142).

2.4 Tredje del: Samfunnets utvikling og pressens fremvekst

Avslutningsvis i teorikapitlet ses det som hensiktsmessig å trekke frem strukturendringen i offentlig kommunikasjon, pressens fremvekst og teori om samfunn i krise. Dette vil kunne bidra til å kontekstualisere studien.

2.4.1 Kommunikativ rasjonalitet

Habermas sin teori om kommunikativ rasjonalitet kan ses i tråd med første strukturendring. Uten å fastslå eksakte tall, har Norsk kommunikasjonsforening økt medlemstallet med 70 prosent mellom 1999 og 2014. Betydning av denne veksten kommer frem ved å sammenligne med den andre store gruppen profesjonelle kommunikasjonsarbeidere; journalister. Medlemsveksten i Norsk Journalistlag fra 2000 til 2010 var på 12 prosent. Kommunikasjonsbransjen har altså hatt sterkere vekst, og drivkreftene til dette kan lokaliseres til fire forskjellige grupper; samfunnsborgerne, mediene, bedrifter, og forvaltningsapparater/politikere (Engelstad, 2015, s. 389). 1) *Samfunnsborgerne* forventer mer innsyn i og informasjon om ting som angår deres dagligliv, interesser og rettigheter. Kravene til informasjon kan i stor grad pålegges profesjonsutøvere og praktikere, som for eksempel helsepersonell og byråkrater, men de er likevel avhengige av profesjonelle kommunikasjonsarbeidere i formidlingen. 2) *Medienes* egen forståelse av sitt samfunnsoppdrag har så endret seg (Eide 2002; Engelstad, 2015, s. 390). Siden 1979 ble pressens tilknytning til politiske partier erstattet med en mer aktiv og kritisk rolle overfor mektige instanser; et krav som vi i dag tillegger rollen som den fjerde statsmakt. For å bukte med presset fra mediene, har 3) *store bedrifter, organisasjoner og forvaltningsorganer* derfor fått egne kommunikasjonsavdelinger som tar imot, kanaliserer og besvarer henvendelser fra pressen. Her må ses overgangen som glidende mellom det å fremstille seg som en ansvarlig samfunnsaktør, til å utarbeide strategier for interessehevding og lobbyvirksomhet. Til sist ser man at 4) politikken er mer preget av kompleksitet, skapt av tekniske overveielser, internasjonale konjunkturer og transnasjonale avtaler (Østerud, Engelstad & Selle 2003; 2015, s. 390). Det innbyr til populistisk fokus, forenkling og markedsføring overfor publikum.

2.4.2 Pressens fremvekst

Fremveksten av journalistikk på 18-1900-tallet i rollen som den fjerde statsmakt, parallelt med andre sentrale samfunnsaktører som kirken, parlamenter og aristokrati, signaliserte utviklingen av et mer demokratisk, sosialt og politisk system i Europa. Mens print-journalistikken begynte sitt liv som profesjonelt virke, ble bedriftsaspektet ved salg av

nyheter, en slags fører for ideologi og politisk standpunkt, som vi Habermas blant annet diskuterer i «The structural transformation of the public Sphere (1989; Siapera, 2018, 137). Journalistikkens historie begynte med moderat nyhetsproduksjon uten fokus på profitt. Samtidig med tidlig nyhetsproduksjon begynte utdannede menn i middelklassen å publisere vitenskapelige- og politiske tidsskrifter, med mål om å publisere rasjonelle, kritiske refleksjoner til informasjon og kunnskapsspredning blant leserne. Dette kalte Habermas for litterær journalistikk (2018, s. 137). Den tradisjonelle avisproduksjonen sammen med litterær journalistikk førte etter hvert til skapelsen av den editoriale funksjonen i aviser, der fokuset stadig utvidet seg til å omhandle mer enn nyheter; som meninger og debat rundt samfunnets interesser. Dette ledet til den tredje fasen av journalistikken; kommersialiseringen, som faset inn på midten av 1900-tallet i Europas vesten. Det skjedde av to grunner; ytringsfriheten som ble sikret gjennom konstitusjonelle rettigheter, og lovnader om gode inntekter fra reklame. Førstnevnte tillot pressen å være mindre partisk, mens sistnevnte sørget for at pressen i større grad kunne fokusere på forretningsmuligheter. For Habermas førte dette til den strukturelle transformasjonen av den offentlige sfæren, med journalistikk som ble den «trojanske hesten» der private interesser invaderte det offentlige.

2.4.3 Samfunn i krise

Det finnes mange ulike tilnærminger til krisebegrepet. Det eksisterer likevel ikke en universell definisjon som kan enes om av samtlige. Likevel har begrepet noen fellestrekk i flere tilnærminger, og for best å kunne besvare problemstillingen vil dette prosjektet ta utgangspunkt i K Løviks definisjon fra «Håndbok i informasjonsberedskap» (2007:12):

«En situasjon som avviker fra normaltstanden, oppstår plutselig, truer grunnleggende verdier (liv, helse, miljø, livsgrunnlag, økonomiske interesser) og troverdighet, og krever umiddelbare tiltak. En krise er en situasjon som truer eller kan true en bedrifts eller organisasjons kjernevirksomhet og/eller troverdighet (omdømme).»

Definisjonen er dekkende for flere typer store kriser, som katastrofer ala pandemier, krig, naturkatastrofer og ulykker, samt kommunikasjonskriser som oppstår på grunn av manglende forståelse for riktig kommunikasjon og medietakling (Løvik, 2007). Videre skriver han at krisebegrepet omfatter flere typer hendelser som er viktig å kjenne igjen, blant annet er krisen en hendelse som: utgjør en trussel eller utfordring, gir potensielle skader, som gjør at ledelsen har begrenset kontroll, gir uforutsigbare effekter og konsekvenser, som vil dekke

allmennhetens og mediernes interesse, og ser beslutninger tas i et nettverk som inkluderer mange aktører.

Det har ikke manglet på nedslående nyheter om klima og miljø de siste årene. Mediene har i takt med smeltende isbreer, katastrofer og tørke, økt trykket på klimasaker som viser et relativt pessimistisk syn på verden. Vesten står i et gap der befolkningen ikke enda helt enda kjenner klimaendringene i egen hverdag, selv om det likefullt skjer i verden omkring, mens fokuset på det i tradisjonelle medier får stadig større plass. Så der FNs generalsekretær António Guterres varslet «kode rød for menneskeheten», har medieforsker Kathrine Duarte og postdoktor Ida Vikøren Andersen varslet kode rød for klimajournalistikken (2021). Man ser nemlig at daglig katastrofale nyheter gir oss negative tanker, dårlig humør og i verre tilfeller en politikerforakt. Når befolkningen opplever en dissonans mellom fortalt krise og opplevd manglende handling, svekker det tilliten til myndigheter, samt troen på at utfordringene kan løses på demokratisk vis. Journalister må likevel fortsette å informere om konsekvensene av at jorden blir varmere. Det er en forutsetning for at befolkningen skal kunne forstå alvor og tilpasse seg en fremtid med klimaendringer (Duarte & Andersen, 2021). Mange norske redaksjoner gjør fremskritt innen klimajournalistikken, spesielt etter at noen mediehus; eksempelvis NRK, har opprettet egne klimaredaksjoner med fokus på dybdejournalistikk. Et slags motverk til de raske «impulsive» nyhetene. Hans Cosson-Eide har ansvar for nyhetsgruppa i NRK, og sier at siden klima er et fagfelt som berører mange andre fagfelt, må det jobbes mer helhetlig med temaet (Giæver, 2019).

2.5 Sammendrag

Viktigheten av tillit i et demokrati stammer fra kinesisk filosofi der den blir fremhevet som selve bærebjelken i en velfungerende stat. Man kan med dette anse tillit som samfunnets lim, smøremiddel og grunnmur (Sander, 2020). De redaktørstyrte mediene har en sentral samfunnsrolle å fylle. Kantar gjennomførte en tillitsundersøkelse på vegne av Medietilsynet, som søkte svar på om befolkningen har tillit til det som blir presentert i mediene, og hvilket medium som har høyest tillit (Evensen, 2020). Undersøkelsen fra 2020 viser at befolkningens tillit er økende til etablerte, redaktørstyrte medier. Likevel er det en del betydelige forskjeller mellom mediene. I medieforskning brukes begrepet «medieskepsis» når en beskriver frakobling og manglende tillit til mainstream media. Man ser at skepsisen ofte er ideologisk forankret, men handler også om det skeptikerne mener mediene utfordrer myndigheter og makteliter i for liten grad. I forskningsrådets befolkningsundersøkelse kom det frem at

journalister ligger lavest på rangstigen over tillit, med kun 25 prosent. Det i motsetning til forskning, der så mange som ni av ti nordmenn har meget eller ganske stor tillit. Det er dog verdt å merke seg at tross den generelle tilliten til forskning er høy, viser undersøkelsen at ikke all forskning får den samme høye tilliten. I motsetning til helseforskning som har et tillitsnivå på 75 prosent, har klimaforskningen et tillitsnivå på 56 prosent (Forskningsrådet, 2020).

Journalister er viktige mellommenn mellom offentlige institusjoner (regjering, parlament, rettsvesen) og deres publikum. Slik sett er – i hvilken grad journalister stoler på de offentlige institusjonene i deres respektive samfunn – et vesentlig trekk ved den journalistiske kulturen. Nyhetsjournalistikken utgjør vårt lands fjerde statsmakt, der tanken om dagsordenfunksjonen er et institusjonelt perspektiv. Borgerne eksponeres for informasjonsflom og lever under et større verdipress. Som mediepublikum lever borgerne under stadig mer informasjonsstressende kår, og forestillingen om den aktivt tolkende og myndige borger må ses i lys av det (Tveit, 2019, s. 43). Nyhetsjournalistikken er opptatt av avvikene fra det normale. I tråd med dette må man se på hvilke strategier nyhetsjournalistikken inviterer til å bruke, når de produserer innhold om klimaendringer.

Helt konkret i en journalists arbeid, står noen kriterier sentralt som kan sammenfattes med forkortelsen VISAK; Vesentlighet, Identifikasjon, Sensasjon, Aktualitet og Konflikt. «Harmoni gir ingen overskrifter» kom det fra en amerikansk redaktør en gang. De temaene man slåss for, står oftest i sentrum for oppmerksomheten, og slik sett får negative nyheter mest oppmerksomhet (Wale, 1978, s. 53). Nyhetssyklusen er konstant, tar aldri slutt, med publiseringshastighet og sensasjon som hovedkriterer, utover alle andre hensyn. Mens den tradisjonelle nyhetssyklusen tillot mer bearbeiding av stoff, graving og utvalg av kilder, fører den nå kontinuerlige rytmen av tidløs tid, til et press på konstante oppdateringer og en hastighet som overgår alt. Den tydeligste utfordringen med dette, er at journalistikken går fra å være undersøkelsesorientert, til å være publiseringsorientert.

I tråd med dette kan vi se et trekk ved det moderne samfunn i at kommunikasjonsstrømmene har økt, samtidig som offentligheten endres i omfang, intensitet og struktur. Fra den offentlighet Habermas refererte til med store felles arenaer for debatt og diskusjon, byr det moderne samfunnet vi lever i på et mangfold av offentligheter som kjennetegnes av mediekonvergens og folkelige reaksjoner. To tydelige strukturelle endringer som nå viser seg

i vår tid, omfatter 1) profesjonaliseringen av kommunikasjonsrådgivning, og 2) internett med sosiale medier, som begge deler har skapt nye former for kommunikasjon.

Kommunikasjonsbransjen har hatt sterkere vekst, og drivkreftene kan lokaliseres i fire forskjellige grupper. *Samfunnsborgerne* forventer mer innsyn og informasjon som angår deres dagligliv. *Medienes* egen forståelse av sitt samfunnsoppdrag har endret seg mot det vi i dag kjenner som en makthaver og kritisk rolle overfor samfunnets autoriteter. *Store bedrifter* har fått egne kommunikasjonsavdelinger for å bukte med presset fra mediene, og *politikere og forvaltningsorganer* preges nå mer av kompleksitet og tekniske overveielser. Det innbyr til populistisk fokus, forenkling og markedsføring overfor publikum.

Det har derfor ikke manglet på nedslående nyheter om klima og miljø de siste årene. Mediene har i takt med smeltende isbreer, katastrofer og tørke, økt trykket på klimasaker som viser et relativt pessimistisk syn på verden. Vesten står i et gap der befolkningen ikke enda helt enda kjenner klimaendringene i egen hverdag, selv om det likefullt skjer i verden omkring, mens fokuset på det i tradisjonelle medier får stadig større plass. Så der FNs generalsekretær António Guterres varslet «kode rød for menneskeheten», har medieforsker Kathrine Duarte og postdoktor Ida Vikøren Andersen varslet kode rød for klimajournalistikken (2021). Når befolkningen opplever en dissonans mellom fortalt krise og opplevd manglende handling, svekker det tilliten til det som leses, samt troen på at utfordringene kan løses på demokratisk vis. Journalister må likevel fortsette å informere om konsekvensene av at jorden blir varmere. Det er en forutsetning for at befolkningen skal kunne forstå alvorret og tilpasse seg en fremtid med klimaendringer (Duarte & Andersen, 2021).

På bakgrunn av dette teorigrunnlaget som drøfter ulike begreper knyttet til problemstillingen, beveger oppgaven seg nå over i metodekapitlet, som helt konkret skal gå i dybden på medieartikler om klimaendringer med kildefremstilling og forskningsformidling, samt intervjuer om de redaksjonelle valgene bak artiklene.

KAPITTEL 3

METODE

Kapittel 3 Metode

3.1 Innledning

Denne studien undersøker *ekspertkilder versus skeptikere innen temaet klimaendringer behandles og formidles i redaktørstyrte medier*. Metodelæren handler om hvordan man går frem i studien, for å på best mulig måte kunne undersøke om antakelser man har stemmer overens med realiteten (Johannessen, Kristoffersen & Tuft, 2004, s. 33). Jeg vil derfor i dette kapitlet redegjøre for metodens faglige tyngde; innebærende forskningsmetode, design og strategi. Jeg skal også redegjøre for min metodiske reise, med praktisk tilnærming, kvalitet, etikk og kritisk tolkning. Med dette ønsker jeg å gi leseren et transparent innblikk i hvordan jeg har designet og gjennomført studien, med innsamlingen av data og analyse.

Utgangspunktet for studien min er henholdsvis problemstillingen med tilhørende forskningsspørsmål, som har lagt føringer for valgene tatt i planlegging og gjennomføring.

3.2 Min metodiske reise

Proessen til mitt forskningsprosjekt har hatt fire faser; 1) forberedelser, 2) datainnsamling, 3) dataanalyse og 4) rapportering. Sommeren 2021 satt jeg over en lunsj med en venn, da temaet om mistillit, media og ekkokamre kom på banen. Vi dykket ned i et inntrykk om hvordan mediene som den fjerde statsmakt kan ha et veiende ansvar i hvordan befolkningens meningsdannelse stadig utvikler seg i fiendtlige undertoner og svekket tillit. Dette startet gnisten og interessen for temaet som nå er blitt mitt forskningsprosjekt.

Slik starter all forskning. Forskeren, eller studenten i dette tilfellet, ønsker svar på spørsmål om en virkelighet en ikke kan så mye om (Johannessen et al, 2010, s. 32). Etter at temaet var landet, startet første fase av forskningsproessen. Den forberedende fasen handler om å ta stilling til undersøkelsens formål, som nevnt innledningsvis. Her hadde jeg avklaringsamtaler med min veileder og diskusjoner med klassekamerater, samt at jeg ferdigstilte prosjektskissen som ble grunnlaget. Gjennom dette kom jeg frem til at jeg med studien ønsker å bidra til økt kunnskap om hvordan redaksjoner jobber operativt med innhold i samfunnsdebatter, og hvilken betydning det har for artiklenes helhetsuttrykk. Jeg er nysgjerrig på mediens egen kildekritikk i rekruttering og fremstilling av eksperter og autoriteter. Formålet er å gi økt kunnskap i praktisk kompetanse både for journalister og kommunikatører, samt øke bevisstheten rundt tradisjonelle mediers pressevalg. I et større perspektiv håper jeg at prosjektet også kan bidra til økt forståelse omkring mediens rolle i informasjonsflyt og

tolkning i vårt samfunn. I forberedelsene av prosjektet jobbet jeg så videre med sondering av faglitteratur i samarbeid med veileder. Her var det viktig å finne teorier og litteratur rundt det medierte samfunn, journalistikk som arbeidsfelt og tillit i befolkningen, da dette er hovedgrener i prosjektet og legger føringer for diskusjonen av resultatene. Valget om å dykke ned i teori før datainnsamling så jeg på som styrkende for mitt prosjekt, da jeg hadde lite forkunnskaper om temaet. Parallelt med teoriarbeidet gjorde jeg også søk basert på utvalgsriterier etter de artikler som skulle bli sentrale for datainnsamlingen. NSD-søknaden ble også sendt i denne forberedende fasen.

Med forberedelsene i boks gikk jeg i gang med datainnsamling som andre fase i prosjektet. I utgangspunktet lå prosjektet an til å ha tre artikler for analyse, og dermed tre informanter til dybdeintervju. Det ble gjort grundige analyser av artiklene samtidig som jeg kontaktet journalistene som hadde skrevet dem via epost. De var noe vanskelig å få tak i, slik at jeg kom i endelig kontakt via telefon til redaksjonene. Journalistene var positive til prosjektet og sa seg villige til å bli med. Men på et senere tidspunkt valgte én av dem å trekke seg. I en samtale om dette med veileder, ble vi enige om at prosjektet står seg fint med to kilder, fremfor tre, og at med tanke på tidsomfang var det greit å gå videre uten rekruttering av nytt intervjuobjekt. Deretter fulgte dybdeintervjuer og analyse av materialet.

3.3 Metodens faglige tyngde

3.3.1 Forskningsdesign: casestudie og fenomenologisk analyse

Prosjektets første fase innebærer å planlegge strukturen for studien med utgangspunkt i problemstillingen. Forskningsdesignet er selve prosjektutformingsstadiet, og defineres som: «en overordnet plan for studiene som forteller hvordan problemstillingen skal belyses og besvares» (Sander, 2020a). Denne planen beskriver altså de retningslinjene som ligger til grunn for gjennomføring. Forskningsdesignet sørger for at man tar stilling til hva som skal undersøkes, og hvordan dette skal gjennomføres; følgelig «alt» som knytter seg til forskningsprosjektet (Johannessen et al., 2010, s. 73).

Rent faglig er det for denne studien naturlig å benytte et *casedesign* til å besvare min problemstilling, ettersom at behandling og formidling av kilder i klimajournalistikk kan ses best gjennom detaljert materiale. Casedesign brukes ofte i markeds-, organisasjons- og samfunnsforskning, og kjennetegnes ved at forskeren henter inn mye informasjon fra noen få

enheter over en kortere eller lengre periode gjennom detaljert og omfattende datainnsamling (Johannessen et. Al., 2010). Ofte benyttes flere datakilder, som har til felles at de er avhengig av hverandre gjennom tid og sted. Dette betyr at casen studeres i en type setting, for eksempel sosial, fysisk, historisk eller økonomisk. Videre gjennomføres casestudier ofte ved hjelp av kvalitative tilnæringer, og kan med fordel kombinere forskjellige metoder for å skaffe mye og detaljert data (Johannessen et al, 2010, s. 86). Dette har vært det førende utgangspunkt for designet av min studie, og påvirket valg av forskningsmetodikk. Målet har vært å samle så mye informasjon (data) som mulig, slik at fenomenet som undersøkes kan besvare de aktuelle forskningsspørsmålene. Ifølge forskeren Robert K. Yin (2007; Johannessen et al, 2010, s. 87) er det noen sentrale komponenter ved gjennomføring av casestudier. Disse bruker jeg i beskrivelsen av egen plan.

Kvalitative casestudier starter gjerne med et *problem* som hentes fra praksis. For denne studien er målet å undersøke tradisjonelle mediers fremstilling eksperter versus skeptikere innen klimajournalistikk. Måten temaet i seg selv, og kildene som følge, formidles gjennom representasjon og fremstilling, er en av generell interesse. Dette fordi klimaendringene står sentralt i politikk, samfunn og våre levekår, og vil øke av betydning i årene fremover etter hvert som konsekvensene av den globale oppvarmingen blir tydeligere. Tradisjonelle medier har makten til å sette temaet på dagsorden og legger opp til hvordan ordskiftet kan spille ut. Dette har sin overføringsverdi på offentlig meningsdannelse når en ser på tillit i befolkningen og til institusjoner, samt velferd og demokrati. Studien går i dybden på to *analyseenheter*, altså caser, med klimaendringene som setting. I hver case har jeg to kvalitative datakilder; en medieartikkel fra tradisjonelt mediehus og en informant som representerer arbeidet med artikkelen. Det vil altså si at jeg gjennomfører en metodetriangulering med tekstanalyse og dybdeintervju som verktøy.

I samfunnsforskning er det særlig to kjennetegn ved bruk av case; oppmerksomheten avgrenses til den spesielle casen og det gis en mest mulig inngående beskrivelse av den. Det kan være utfordrende å utlede generelle betraktninger om fenomener og forhold på bakgrunn av studier som kun benytter én eller få enheter. Data samlet om én redaksjon eller journalists artikkel er ikke nødvendigvis representativ for alle redaksjoner eller journalister. Dette er en begrensing man skal være bevisst. Imidlertid kan case-studier danne grunnlag for nye oppdagelser og utvikling av eventuelle hypoteser som siden kan undersøkes nærmere (Wæhle, Dahlum & Grønmo, 2020). Derfor ses her muligheter for fremgang på forskningsfeltet, og

videre er det tenkt hensiktsmessig å bruke en metodetriangulering, slik at det blir gjort en betydelig mengde arbeid i forbindelse med informasjonsinnhenting. Jeg bruker «beskrivende» casestudie som analysestrategi, på bakgrunn av at problemstillingen og forskningsspørsmålene er åpne og undersøkende. Det er å foretrekke når man ikke har antakelser på forhånd, og henger sammen med fenomenologi.

Blant de vanligste analyseteknikker som brukes i samfunnsforskning, har jeg valgt å benytte meg av *fenomenologisk analyse* i denne studien. Fenomenologien kommer fra Edmund Husserls filosofi og metode, der intensjonen var å ikke bare forholde seg til noe som et fenomen, men også gjennomtrengte dets vesen og betydning. Fagområdet til fenomenologi står derfor i et krysningspunkt mellom mening, språk, bevissthet og epistemologi (læren om kunnskap) (Hovd, 2019). Formålet med tilnærmingen er at man skal søke å forstå meningen med et fenomen, sett gjennom andres perspektiv. Slik sett utforsker deres erfaringer med fenomenet (Johannessen et al, 2010, s. 82). Etersom jeg skal undersøke innholdet i medieartikler og de strategiske valgene bak innholdet, vil jeg med denne analyseteknikken kunne innhente mye viktig informasjon sentralt for problemstillingen, både gjennom tekst og intervju. Det vil gi meg en utdypende forståelse rundt mine forskningsspørsmål når de skal drøftes opp mot teori.

3.3.2 Valg av forskningsmetode

Studiens problemstilling har sin forankring i den offentlige kommunikasjon og dermed en samfunnsmessig sammenheng. Tematikken og fenomenet berører både redaksjoner i tradisjonelle mediehus (avsendere), borgere og forbrukere av medienes produkter (mottakere), samt institusjoner innen forskning og politikk (interessenter) . Fra sosiologien ligger en sterk tradisjon i det Aubert (1969) kalte «problemorientert empirisme». Denne tradisjonen vektlegger forskningens utgangspunkt, som bør springe ut fra problemer viktige for samfunnet, når problemstillingen har en samfunnsmessig begrunnelse (Thagaard, 2013, s. 53). Da problemstillingen søker svar på *hvordan ekspertkilder versus skeptikere behandles og formidles i klimajournalistikk hos redaktørstyrte medier*, må metoden kunne fange opp nyansene og sikre at man forstår sammenhengen mellom valg og resultat. Ikke minst vil metoden kunne bidra til å finne mening i opplevelsene av dette arbeidet. Derfor er det hensiktsmessig med en kvalitativ metode som muliggjør disse fasettene (Johannessen et al, 2010, s. 142). Kvalitative studier er hensiktsmessige å bruke når dataen foreligger som tekst. Bruk av slike metoder omfatter gjerne få enheter, ofte bare én og én som ved casestudier

(Grønmo, 2020). Derfor passer dette min studie godt. Studiene baseres på mye data om hver enhet, og dette vil jeg kunne oppnå med en metodetriangulering.

3.3.3 Dybdeintervju

Denne studien bruker dybdeintervju som verktøy til innsamling av empiri og primærdata. Dette gjøres fordi dybdeintervju gir tilgang til data fra aktørene som har produsert materialet, samt tilgang til deres refleksjoner rundt produksjon. Det kvalitative forskningsintervjuet karakteriseres som en samtale med en struktur og et formål. Denne strukturen er så knyttet til en rollefordeling mellom deltakerne i intervjuet, som i dette tilfellet er intervjueren (meg) og informanter (journalister) (Johannessen, Tufte og Christoffersen, 2011, 135). Gjennom intervjuer får man et unikt innblikk i andres forståelse av et fenomen, og jeg fant flere fordeler ved å bruke denne metoden.

Intervju tillater å gå i dybden på bestemt tematikk, som gir bedre forståelse omkring holdninger, handlinger og valg underlagt problemstillingen. Intervjuer er ofte mer en dialog, enn rene spørsmål, og det er intervjueren som kontrollerer situasjonen (Johannessen et. Al, 2011, s. 135). Som empiri er det altså erfaringen og strategien bak valgene og gjennomføringen av ulike saker som blir relevant. Dette blir viktig fordi det kvalitative intervjuet har til hensikt å få frem betydningen av fenomenet som beskrives. Videre er intervju et godt alternativ til metode, fordi det vil være viktig å gi informantene større frihet til å uttrykke seg enn det et strukturert spørreskjema tillater for eksempel (Johannessen et. Al, 2011, s. 136). Det er jo slik at rekrutteringen av kilder, og videre fremstillingen og vinklingen av disse, avhenger av medias valg av dagsorden. Dette henger sammen med journalistenes og redaktørens erfaringer og oppfatninger. Sosiale fenomener er komplekse og det kvalitative intervjuet vil gjøre det mulig å få frem kompleksitet og nyanser (Johannessen et. Al, 2011, s. 137). Videre er det verdt å nevne at metoden egner seg bedre enn for eksempel fokusgrupper, fordi det er hensiktsmessig å forhindre at informantene påvirkes av andres tilstedeværelse og eller uttalelser. Det ble tidlig klart at jeg måtte benytte digitale videomøter for mine intervju, og ville med det også redusere mengden støy og stemmer i intervjusituasjonen. Med teknologi kommer alltid små forsinkelser og distraksjoner, samt at skjermen fjerner noen av de naturlige speilingene i kroppsspråk, som kunne gjort intervjusituasjonen mer komfortabel. Det var med dette viktig for intervjusituasjonen å legge til rette for en trygg atmosfære, slik at sannsynligheten blir overveiende for at respondenten åpner seg og gir ærlige svar (Lynne, u.

Å). Fullstendige beskrivelser fra informantens opplevelser og erfaringer legger så det beste grunnlaget for å styrke forskningsprosessen og de resultater som kommer ut av den.

Intervjuguide

Når en gjennomfører et dybdeintervju, søker en informasjon om informantens ytre verden, det vil si beskrivelser av prosess, kunnskaper, synspunkter, valg og hendelser. Da er det som intervjuer viktig å kunne være fleksibel, uten å miste den røde tråden i hvilken informasjon som er relevant å innhente. Samtidig er det viktig å forbli relativt nøytral overfor informanten, slik at hen opplever rom til å utfolde seg med sine svar. For å få til dette på best mulig måte, var det fordelaktig å utarbeide en ustrukturert intervjuguide. I motsetning til strukturerte intervjuer som ofte har spørreskjema med svaralternativer i kvantitative studier, vil en ustrukturert intervjuguide i stedet liste over temaer som skal belyses i samtalen. På den måten tilpasses spørsmålsformuleringene til den enkelte informant (Malt, 2020). Det krever mer av intervjueren, men skaper også ofte et bredt og grundig datamateriale. Guiden tillater meg å bevege meg frem og tilbake mellom de ulike momentene jeg ønsker å snakke om i løpet av intervjuet, basert på svarene og dynamikken i samtalen.

Likevel er det noen punkter som absolutt bør være med i en slik guide uavhengig av dynamikk, ifølge Johannessen et. Al (2011, s. 141). Disse er følgende punkter:

- Presentasjon av meg selv
- Informasjon om prosjektet
- Litt om betydningen av å være med i intervjuet, tilbakemelding og resultat
- Gå gjennom hvordan intervjuet dokumenteres, og hva som gjøres med datamaterialet
- Garantere anonymitet og/eller sikre tillatelse til å bruke dataen
- Informere om informantens rett til å avbryte intervjuet når som helst
- Antyde hvor lenge intervjuet vil vare
- Fakta-spørsmål
- Introduksjonsspørsmål
- Overgangsspørsmål
- **Nøkkelspørsmål** (selve hoveddelen av et kvalitativt intervju og kjernen i guiden)
- Kompliserte og sensitive spørsmål
- Avslutning der intervjuet avrundes på en ryddig måte.

Se vedlegg 2 for total intervjuguide som ble brukt.

Intervjusituasjonen

Ettersom intervjusituasjonen ofte kun består av to personer, vil utfallet av intervjuet være avhengig av relasjonen mellom deltakerne. Jeg som forsker kan ikke være for pågående i et intervju, samtidig som jeg må legitimere prosjektet – da dette vil ha avgjørende betydning for intervjuets informasjonsverdi. Det er også viktig at stedet/situasjonen der intervjuet holdes er balansert og behagelig; slik at informantene kan slappe av, føle seg trygge og uforstyrret. Sitter man midt på arbeidsplassen, hjemme eller hos forskeren kan dette påvirke hvordan intervjuet går (Johannessen et. Al, 2011, s. 142). Spesielt er det viktig å tenke på dette når intervjuet foregår digitalt, ettersom støy i omgivelsene distraherer mer fra en skjerm enn fra andre mennesker i et rom. Derfor valgte informantene og jeg «stillerom» uten videre forstyrrelser til å gjennomføre intervjuet i over skjerm.

Jeg opplevde hele intervjusituasjonen som ganske naturlig, og forklarer det med gode forberedelser. Fra tidligere har jeg erfaring med dybdeintervjuer, noe som ga meg et kjent grunnlag for prosessen fra planlegging til gjennomføring. Dog var det nytt å benytte digitale møterom som sted for intervju, og det lot jeg meg bemerke i forberedelsene. Hvordan intervjueren oppfattes av informantene har videre en påvirkningskraft, der egenskaper som kjønn, alder, etnisitet, oppførsel og utseendet kan skape avstand eller nærhet mellom deltakerne. Derfor var det viktig at jeg som forsker ikke kledde meg veldig forskjellig fra den jeg skulle intervjuer. Jeg har selv jobbet i redaksjon og gjorde meg noe kjent med informantene i forkant av intervjuene. Dette tillot meg en naturlig tilnærming til intervju-situasjonen i valg av kleskode, oppførsel, sittestil, avstand til kamera, toneleie og væremåte. Altså følgelig de tingene jeg som forsker og individ kan påvirke. Det var med dette viktig at jeg fremstod trygg i min rolle, slik at ikke min egen usikkerhet eller eventuelt manglende intervjutrening kunne virke negativt på informantene. Dette kan nemlig betegnes som «intervjueffekt» og påvirker i verste fall de svarene man får inn (Hellevik 2002; Johannessen et. Al, 2011, s. 143).

I praktisk gjennomføring var det også viktig å ta stilling til hvordan jeg stilte spørsmålene. Det handler om formulering, ordvalg og stil/tilnæringsmåte. Forskeren har ofte ikke ferdig utformede spørsmål å forholde seg til i ustrukturerte intervjuer, derfor måtte jeg bestemme

meg underveis hva jeg ønsket å vite og hvordan jeg skulle få til en meningsfull diskusjon tilpasset situasjonen. I forhold til dette var det til hjelp å oppmuntre til refleksjon over tema gjennom oppfølgingsspørsmål, samt oppfordre informanten til å gi detaljerte svar. Det opplevdes også som lurt å følge opp med operasjoniserende spørsmål, fordi informanten da da ga mer nyanserte svar (Johannessen et. Al, 2011, s. 143).

Dokumenteringen av intervjuet er også et viktig aspekt. Jeg hadde ikke et behov for å samle inn personopplysninger, men informantene kan likevel gjenkjennes fordi artiklene er offentlig publisert med navn. Samt benyttet jeg en diktafon til lydopptak frem mot transkriberingen. Prosjektet er derfor meldt inn til og godkjent av NSD, i henhold til gjeldende krav. Godkjenningbrevet kan leses i sin helhet i vedlegg 1.

Ellers bør det nevnes at jeg som var godt forberedt i forkant av intervjusituasjonen. Det var viktig å sjekke at utstyret til opptak fungerte som det skulle, og at stillerommet var tildelt meg uten forstyrrelser. Under intervjuer kan en diktafon i seg selv virke konfronterende. Fordelen ved digitalt møte er at diktafonen blir plassert ved høyttaleren på PCen, og ikke synes i kameraet. Så i hovedsak var det min sittestil og avstand til kameraet som kunne påvirke opplevelsen til informanten (Johannessen et. Al, 2011, s. 147). Jeg hadde dette i bakhodet og sørget for en vennlig, nøytral og oppstilt holdning med rolig bakgrunn.

3.3.4 Tekstanalyse

Problemstillingen min forankres i samfunnsmessig relevans og sammenheng der eksperter får uttale seg i offentligheten gjennom redaktørstyrte medier. Derfor er det også interessant å se på medietekstene der temaet og kildene fremstilles. Utgangspunktet for kvalitativ dataanalyse er som regel data i tekstform, og å arbeide med tekst kan by på utfordringer. Miles og Huberman (1984) uttrykker at

«Ord er feitere enn tall og kan tillegges flere meninger. Dette gjør dem vanskeligere å flytte rundt på og arbeide med. Enda verre, de fleste ord er meningsløse med mindre vi relaterer dem til ord som står foran og bak det ordet i vi studerer»

(Johannessen et Al, 2011, s. 164-165).

Jeg har derfor brukt Ekström og Johansson (2019, s. 201) sin analysemodell som et utgangspunkt for min analyse av medietekster, og kortet den ned til relevante momenter for min studie.

Tekstanalyse - Modell

Spørsmål om innholdet:

Hva skjer i teksten?

Hva påstår teksten?

Hvem er aktiv, og hvem blir påvirket?

Spørsmål til relasjonen teksten bygger:

Gjennom hvilke språkhandlinger skaper teksten relasjon til sine lesere?

Hva skaper interaksjon mellom skribent og leser?

Hvordan adresserer teksten seg mot leseren?

Spørsmål til intertekstualitet, genrer og stemmer:

Hvilken type tekst er dette, hvilken genre tilhører den?

Hvordan minner teksten om tidligere tekster og genrer?

Hvilke stemmer hører vi i teksten? Hvordan henvender den seg?

Hvilke normer bærer teksten på og hvordan ser man dem?

Kilde: Ekström og Johansson, 2019, s. 201

Hverdagen vår er fylt med tekster av ulike slag, som vi uavbrutt forholder oss til og interagerer med. Tekstene representerer en del av virkeligheten, og påvirker oss, våre vurderinger og forestillinger, hvordan vi tolker samholdet og forholder oss til andre mennesker (Ledin & Moberg, 2019, s. 193). Derfor var det fornuftig å gjøre en tekstanalyse av artiklene plukket ut i dette forskningsprosjektet. Tekster består av ulike systemer med tegn, og tekstbegrepet kan gjelde alt fra tale til bilder, symboler, musikk, arkitektur og tegnsystemer. Med ord skaper man altså betydning og mening mellom mennesker. Å fremstille verden i en språklig form er herunder en sosial og aktiv handling, samt en måte å ta stilling til noe på, fremfor andre uttrykk. Tekstene har ulike funksjoner; der noen har primærmål om å underholde leseren, kan andre ha som formål å opplyse og informere (Ledin & Moberg, 2019, s. 194).

Ikke-litterære tekster, slik som de utvalgte artikler, går under sjangeren sakprosa. Her utgjør medietekster en stor del. Ingen tekster er selvstendige handlinger, men fungerer som regel i en kjede av tidligere og fremtidige tekster. Til det kan vi bruke begrepet «intertekstualitet». Dette innebærer at man skriver noe i relasjon til noe som har vært ytret, og blitt skrevet av andre

(2019, s. 196). Dette kan vi se i sakprosa-innholdet om klimaendringene, som strekker seg langt tilbake i tid. I samme resonnement med tekster som en lenke i en evig kjede av tekster, kan vi introdusere begrepet «genre». En genre er en betegnelse på tekster med likartede kommunikative mål. En genre kan betraktes som et sosialt fenomen som man kan bruke når man vil løse et kommunikativt problem, eller å informere om noe, eller instruere, selge, overtale osv. Luckmann (1993:226) sier det sånn: «We may therefore define communicative genres as socially constructed communicative models for the solution of communicative problems» (2019, s. 196-197). I kapitlet som følger analyseres to nyhetsartikler, fra to ulike redaktørstyrte mediehus i Norge. Den ene artikkelen ble publisert i *Fædrelandsvennen*, som er Sørlandets mest leste avis. Den andre artikkelen ble publisert i *Aftenposten*, som er en av Norges ledende nettaviser med riksdekkende distribusjon. Disse representerer dermed ulike deler av mediernes offentlighet, og er viktige bidrag i den offentlige samtalen rundt klima, forskning, skepsisme og autoriteter.

3.3.5 Utvalgsstrategi: artikler med informanter

Et utvalg er kort fortalt en del av et større univers eller populasjon. Det er ofte kostbart eller komplisert å kunne undersøke hele det universet man er interessert i, derfor gjør man heller et utvalg av enheter fra universet. Da dette forskningsprosjektet er opptatt av refleksjoner og dybdekunnskap rundt redaksjonelle valg, behandling og formidling av kilder, lå det som mest hensiktsmessig å velge en strategi som kunne gi et fåtall, konkrete og gode enheter til analyse. Hele medie-Norges klimadekning er svært omfattende, så for å kunne finne legitimitet og substans i prosjektets utvalgte data, var det viktig å sonde terrenget etter to redaktørstyrte medier som kunne representere ulike deler av medie-Norges klimadekning. Under visse forutsetninger kan resultatene fra utvalg generaliseres, men i min studie kan de ikke det. De kan likevel si noe om fenomenet og lede til oppdagelser eller eventuelle hypoteser som kan videreføre feltet. Med viten om at min studie er kvalitativ, og sikter på helhetlig forståelse av det enkelte fenomen, benytter jeg det som kalles et *strategisk utvalg*. Denne strategien bygger på systematiske vurderinger av hvilke enheter som ut fra teoretiske og analytiske formål er mest relevante og interessante å inkludere i studien (Grønmo, 2021). Videre finnes det ulike utvelgingsmetoder, der jeg har gått for en blanding av *tilfeldig utvelging* og utvelging ved *selvseleksjon*. Dette er gjort med tanke på at min studie bygger på casedesign. Det er altså først gjort en tilfeldig utvelging ved å finne enheter som ligger på et bestemt sted, under en bestemt tidsavgrensning og innenfor et bestemt tema. Deretter er det ved selvseleksjon sendt ut informasjon og invitasjon til deltakelse i studien til journalister som står bak relevante

artikler. Til dette er satt en liste med utvalgskriterier ved artiklene, for å sikre at dataen blir mest mulig formålstjenlig.

Utvalgskriteriene som følger:

- Sakprosa-artikkel
- Etablert mediehus som avsender
- Skrevet av journalist/redaksjon
- Tema: klimaendringer
- Størrelse på minimum 750 ord
- Produsert og publisert mellom 2019-2022
- Inneholde minst én ekspertkilde
- Inneholde minst én mot-kilde/skeptiker
- Være tilgjengelig på internett

3.3.6 Feilkilder, begrensinger og dilemmaer

Forskning bunner i en prosess som både er kompleks og kan være sårbar i utførelse. Som forsker må man være oppmerksom på disse. Jeg tar derfor for meg mulige dilemmaer, feilkilder og begrensinger videre.

Intervjuguiden er ment å brukes som et grunnlag og en ramme for intervjuer om et spesielt fenomen eller tema. Et dilemma kan knyttes til dette forholdet mellom selve guidens retningslinjer, og spørsmål om temaer som utvikles i løpet av intervjuet. Forskeren må selv evne å forstå når samtalen beveger seg utenfor det som har hensikt og nytte, og når informanten bør tillates å utdype temaer som bringes opp (Thagaard, 2013, s. 106).

Et annet dilemma som gjør seg særlig gjeldene for dette forskningsprosjektet handler om motsetninger mellom ord og kroppsspråk. Det oppstår en utfordring der kroppsspråket uttrykker motsetninger til det som blir sagt. Av etiske grunner bør ikke jeg som forsker påpeke uoverensstemmelsene, fordi informanten selv muligens gjør avvikene ubevisst. Men kan isteden bruke informasjonen til å stille utdypende spørsmål rundt temaene som kan stemme overens med det som uttrykkes og fortelles (Thagaard, 2013, s. 107). Likevel må jeg i dette prosjektet være obs på at ettersom begge dybdeintervjuer ble gjennomført digitalt, ble skjermen et begrensende element i oppfatningen av kroppsspråket til informanten. En forsker

skal lytte med åpent sinn og legge merke til budskap som også formidles gjennom kroppslige uttrykk. Dersom det i løpet av intervjuet oppstår kroppsspråklige avvik fra det som blir fortalt, uten at jeg som forsker legger merke til dette gjennom skjermen, kan forskningsprosjektet mulig gå glipp av viktig informasjon.

Et dybdeintervju kan til en viss grad være preget av en asymmetrisk maktrelasjon, der forskeren er den sterkeste parten på grunn av vitenskapelig kompetanse og som initiativtaker til prosjektet er den som definerer og kontrollerer samtalen (Kvale & Brinkmann, 2015). Derfor må man som intervjuer være bevisst på hvordan dette affekterer intervjusituasjonen både før, under og etter intervjuet. Det er samtidig relevant å nevne at informanten selv har kontroll over kunnskapen hen formidler og følgelig hva hen velger å formidle. Så for å sikre en fortrolighet i intervjusituasjonen er det viktig at jeg som forskeren er åpen og gir positiv respons og tilbakemeldinger gjennomgående i intervjuet. (Thagaard, 2013). Hvorvidt rollen som intervjuer har påvirker mine informanter på en uheldig måte er vanskelig å bekrefte eller avkrefte. Jeg er likevel obs på at muligheten var der. Derfor la jeg vekt på å opptre nøytralt og fokusert på informantenes beskrivelser.

Til intervjuene ble det benyttet en diktafon, for å sikre all informasjon samtidig som at jeg kunne bruke min oppmerksomhet dedikert til informanten ved lytting og gode spørsmål. Imidlertid kan bruk av en diktafon prege informantene ved at den virker truende, eller hemme svarene som blir gitt (Løkken & Søbstad, 2006). Her kom den situasjonelle konteksten oss til gode, der opptakeren ble liggende utenfor synet for informanten, slik at de ikke lot seg påvirke av den underveis i intervjuet. Likevel ble det brukt tid i forkant av intervjuet på å forklare hvorfor intervjuet ble tatt opp, samt hvem som ville ha tilgang til opptaket.

Meningsinnholdet i datamaterialet fra både tekstanalyser og intervjuer er grunnlaget for resultat og drøftinger i prosjektet. Svarene gitt i dybdeintervjuene må derfor ses med et kritisk blikk. En mulighet man som forsker må ta høyde for, er at informantene ønsker å fremstå i så godt lys som mulig. Det kan ses i tråd med kommunisert identitet på vegne av journalisten selv, samt redaksjon og avis. Like så må egne tolkninger forstås i sin subjektivitet som påvirket av individuelle preferanser, interesser og kunnskap. Egenforståelse og refleksjon rundt hvordan mine tolkninger og vektlegging av data påvirker, er et viktig aspekt å være bevisst på. Ved å overholde en den bevisstheten gjennom et våkent blikk under hele prosessen, kan man redusere eventuelle feilkilder og heller kunne bidra til økt innsikt

(Maxwell, 2009). Det er i metodekapitlet gjort rede for hermeneutikken (forforståelsen), samt at det er etterstrebet en nøytral posisjon i forhold til tolkning gjennom hele arbeidet.

Til sist er det viktig å være klar over egen posisjon som forsker. Selv om det etterstrebes størst mulig grad av objektivitet i forskningsprosjektet, kan min posisjon spille en rolle i prosessen. Posisjonalitet dreier seg om min posisjon overfor materialet, mitt syn på samfunn, omgivelser, miljø og erfaringer. Som forsker har jeg begrenset kunnskap om journalistikkens arbeid med klimainnhold, rekruttering av kilder og fremstillingen av disse. Jeg er som borgere flest, og har lest med generell interesse om dette i mediene tidligere. Dog har jeg utdanning innen kommunikasjon som har gitt meg noen forkunnskaper om medias rolle og ansvar, samt at jeg har jobbet som ansvarlig redaktør i en studentavis der journalistikkens verktøy og etikk lå til grunn for arbeidet. Temaet er til syvende og sist noe som vekker gnis og interesse hos meg, og noe jeg ville dykke ned i uten særlig forestillinger. Jeg valgte altså fritt hva jeg ønsket å undersøke, som oppfyller et kriterie om uavhengighet og følgelig gir prosjektet et etisk grunnlag (Næss & Pettersen 2017).

3.3.7 Forskerens etiske og juridiske ansvar

I samfunnsforskningen er det forskningsetiske prinsipper som en må ta hensyn til. Dette fordi samfunnsforskningen berører enkeltmennesker og forhold mellom mennesker. I dette prosjektet står en overfor en etisk problemstilling, ved at den berører mennesker i forbindelse med datainnsamlingen. Under et vanlig intervju kan informanter utsettes for etisk uakseptabel påvirkning ved for eksempel for nærgående spørsmål eller i tilfeller der informanten føler seg dummet ut (Johannessen et al, 2010, s. 90). Det er derfor viktig at informanten opplever å bli behandlet med respekt og at spørsmålene er avklart i forhold til forskningen.

Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora har vedtatt noen forskningsetiske retningslinjer. Retningslinjene kan sammenfattes i tre typer hensyn som en forsker må tenke gjennom (Nerdrum, 1998); informantenes rett til selvbestemmelse og autonomi, forskerens plikt til å respektere informantenes privatliv og forskerens ansvar for å unngå skade (Johannessen et al, 2010, s. 91). I dette ligger det at informanten har rett til å bestemme over sin egen deltakelse både før, under og etter. Vedkommende må gi et tydelig, informert og frivillig samtykke til å delta og skal kunne trekke seg uten grunn eller ubehagelige konsekvenser når som helst. Dette er sikret gjennom en avtale laget av undertegnede, og godkjent av NSD, som informantene skriver under på før datainnsamlingen

begynner. Videre skal informantene ha rett til og kontroll over hva forskeren får tilgang til, og følgelig kunne nekte forskeren adgang til opplysninger om seg selv. Ikke minst skal informantene være sikre på at forskeren ivaretar konfidensialitet (Johannessen et al., 2010, s. 92). I forhold til bruk av internett i forskningen, vil artiklene brukt i prosjektet være hentet fra offentlig publiserte medieplattformer. Dette skiller seg da fra privat informasjon og krever ikke at man innhenter samtykke for bruk av artiklene til forskningens formål (2010, s. 93). Prosjektet er meldepliktig ifølge lov om behandling av personopplysninger. Dette er opplysninger som gjør det mulig å identifisere enkeltpersoner (Johannessen et al., 2010, s. 94). I mitt prosjekt er det artiklene som kan identifisere informantene, da informantens navn er publisert offentlig med artiklene. Dette er redegjort for og godkjent av NSD.

3.3.8 Validitet og reliabilitet

Et grunnleggende spørsmål i all forskning er studiens validitet (relevans) og reliabilitet (pålitelighet).

Reliabilitet

Forskningens reliabilitet handler om i hvilken grad man kan ha tillit til at resultatene er pålitelige, og knytter seg til nøyaktigheten av undersøkelsens data. Det vil si hvilke data som er brukt, måten de ble samlet inn på og hvordan de bearbeides. En måte å teste reliabiliteten på kan være at en annen forsker gjør samme undersøkelsen på nytt, og hvis hen får de samme resultatene viser dette tegn på høy reliabilitet (Johannessen et al., 2011, s. 40). Påliteligheten i min oppgave er på en måte utfordret, da jeg som forsker har brukt meg selv om instrument i intervju, tolkning og analyse. Dette kan skape et divergert utgangspunkt fra andres tolkningsprosesser, fordi man stiller med ulik livs- og yrkeserfaring (Werner og Kjuus, 2020, s. 60). Min posisjonalitet er altså vesentlig i forhold til hvordan empirien blir innhentet og behandlet. Ved at dataen innhentes i en metode-triangulering der jeg baserer meg både på dybdeintervjuer og tekstanalyse, mener jeg påliteligheten i forskningsprosjektet styrkes fordi det empiriske materialet er omfattende og bredt. Videre vil analysemodellen som er lik for all empiri, sammen med et anerkjent teorigrunnlag som bygger på åpen og tilgjengelig forskning, styrke påliteligheten.

Intern og ekstern validitet

Dataens validitet, eller relevans, handler om hvor godt dataen representerer det fenomenet man forsker på. Følgelig skilles begrepet i ekstern og intern (Johannessen et al., 2011, s. 69-

70). Den interne validiteten handler om troverdigheten i materialet; om det er representert korrekt, samt hvilken intensjon man har med forskningen. I tillegg handler det om gyldighet, som går ut på hvor bra man måler det man faktisk har til hensikt å måle (Gripsrud, Olsson og Silkoset, 2018, s. 51). Man vurderer forskningsprosjektets interne validitet ved å se på sammenhengen mellom problemstilling, valg av metode, praktisk gjennomføring og resultat (Askheim og Grenness, 2008, s. 24). Ved at hver del i dette forskningsprosjektet er begrunnet, henger godt sammen og er basert på pålitelige kilder til informasjon, legger det et grunnlag for troverdighet i forskningsresultatene. Når det kommer til vurderingen om hvor bra jeg vil kunne måle det jeg har til hensikt å måle, vil jeg ha gode forutsetninger for å få materialet jeg trenger gjennom metode-trianguleringen. Der søker jeg direkte til personene som har jobbet med de aktuelle artiklene, samt artikler med konkret relevant innhold om eksperter. Slik sett vurderes den totale interne validiteten som god, men dette må reflekteres over igjen etter at man har gjennomført prosjektet og sitter med resultatene.

Da kvalitativ forskning også handler om overføring av kunnskap, må prosjektet oppfylle ekstern validitet (overførbarhet). Det handler altså om konklusjonen er generaliserbare eller kan overføres til andre scenarier eller temaer (Johannessen et al., 2011, s. 231). Ved å gjøre legge metodevekten på kvalitativ datainnsamling, er ikke dataen generaliserbar på samme måte som ved kvantitative metoder. Likevel ønsket jeg å søke empiri fra riktige kilder med god spredning i ulike mediehus, kombinert med sentrale tekster for problemstillingen, slik at min studies eksterne validitet blir tilnærmet optimal. Forhåpentligvis kan da mitt forskningsprosjekt brukes i forståelsen av kildebruk, skepsisme, autoritets- og ekspertforskning i offentlig ordskifte, og bidra til innsikt i forståelsen av hvordan mediene påvirker åpenhet, tillit, skepsis og meningsdannelse.

Andre etiske standarder

All virksomhet som kan få etiske konsekvenser for andre mennesker må følgelig bedømmes ut fra etiske standarder (Johannessen et al., 2011, s. 89). Mitt prosjekt må behandles med etisk varsomhet da metodebruken kan ha konsekvenser for personvern og etiske problemstillinger. I tekst-materiellet vil jeg være på utkikk etter fremstillingen av ulike kilder, og dersom jeg finner mønster eller tegn på at valgte kilder for eksempel misbrukes av mediene, er dette informasjon som kan affektere nevnte kilder. I tillegg har mine intervjuer krevd stemmeopptak som kvalifiserer som personopplysning, og i behandlingen av dette er det viktig å bevare integritet overfor informantene.

KAPITTEL 4

—
ANALYSE

Kapittel 4 Analyse

4.1 Innledning

I analysekapitlet gjennomgås det tekstuelle og øvrig empirisk materialet som er samlet inn. Dette innebærer utvalgte medieartikler fra Fædrelandsvennen og Aftenposten som tilfredsstillende utvalgsriteriene, ref metodekapitlet. Samt dybdeintervjuer med journalistene som produserte artiklene, med mål om refleksjoner rundt det redaksjonelle arbeidet. Formålet er at denne dataen skal kunne avdekke informasjon som hjelper å svare på problemstillingen: *Hvordan behandles og formidles ekspertkilder versus skeptikere i klimajournalistikk hos redaktørstyrte medier?* med tilhørende forskningsspørsmål.

Man kan se tolkning og analyse som en tosidig prosess. Dette på bakgrunn av at en ikke kan beskrive eller kategorisere hendelsesforløp uten å samtidig tillegge hendelsene mening. Jeg vil analysere dataen ved hjelp av en fenomenologisk tilnærming, der jeg ønsker å se etter mening spesielt i transkripsjonene fra intervju (Johannessen et. Al, 2010, s. 173). Artiklene er selve grunnmuren i hver case, så den analyseres først og ses som betydningsfull for studiens resultater. Min vitenskapsteoretiske forankring har imidlertid betydning for hva jeg har vektet og søkt informasjon om. Det er derfor et balansert påvirkningsforhold mellom mitt teoretiske utgangspunkt og tendensene i datamaterialet (Thagaard, 2013, s. 37).

I analysen av artiklene laget jeg en egen vri av Ekström og Johanssons tekstanalysemodell (*Ekström og Johansson, 2019, s. 201*), som ble diskutert i metodekapitlet. Videre vektla noen elementer som ga rammer for analysen, samt traff relevante momenter i henhold til problemstilling og forskningsspørsmål. Jeg tok for meg faste elementer som titler, brødtekst og ingress, bilder og kilder. Samtidig var jeg i analysen opptatt av hvordan virkning disse elementene har overfor hverandre, samt som et totalinntrykk. Jeg så på journalistens kontekstualisering av informasjon og relasjonsbygging til leseren. I intervjuene ønsket jeg å undersøke arbeidet og tankene som lå bak artiklene. Derfor var jeg opptatt av å varme opp samtalen med enklere spørsmål som ga informantene rom til å varme opp hukommelsen og trekke frem ting de selv husket. Deretter stilte jeg mer konkrete spørsmål rundt kildebruken, avgjørelser som ble vektet og informantenes egen rolleforståelse som journalist.

Dette kapitlet analyserer de empiriske funn fra datainnsamlingen, noe som inkluderer variasjoner, eksempler og sitater.

4.2 Organiseringen av analysen

Organiseringen av analysen er delt opp etter case. Det vil si dataen gjennomgås fullstendig for en case, før det neste presenteres. Se oppsett her:

- Case 1 – Artikkel 1
tekstanalyse (ut fra Ekstrøm og Johanssons modell) + intervju med journalisten.
- Case 2 – Artikkel 2
tekstanalyse (ut fra Ekstrøm og Johanssons modell) + intervju med journalisten.

4.3 CASE 1

4.3.1 Tekstanalyse av artikkel

«Klimaopprørreren Knut går i Krigen»

AV: Erik Fossen, 21.02.2020, Fædrelandsvennen

Se vedlegg 3 for faksimile

Artikkelen som en kommunikativ aktivitet

Artikkelen går under tekstsjangeren sakprosa; tekster som mottakeren har grunn til å oppfatte som direkte ytringer om virkeligheten. Sakprosa finnes i de fleste medier, og når de har kombinasjonen verbalspråk og bilder blir de kalt multimodale sakprosaetekster.

Sakprosaetekster er særlig viktig for demokratiet, da de trengs for å informere folk. Slik kan vi se vårt politiske system som bygget opp rundt sakprosaetekster. Hele tiden trengs ny kunnskap og nye ideer for å utvikle samfunnet, og dette blir publisert som sakprosa. Befolkningen i et land vil diskutere hvordan ting er, og hvordan de bør være, gjennom sakprosaetekster som avisartikler, kommentartråder og oppdateringer i sosiale medier (Tønnesson, 2022). Denne artikkelen er et godt eksempel på dette. Den lister en rekke ytringer som er henvendt til en gruppe mennesker; avisens målgruppe. Her er ikke gruppens følelser og sosiale relasjoner det viktigste, men sakens fakta. Som kommunikativ aktivitet har artikkelen et konvensjonelt mål og noen strategier for å oppfylle målet. Det konvensjonelle målet med de aller fleste nyhetsartikler, er kunnskaps- og forskningsformidling på en forståelig måte, gjennom representasjon om ulike meningsgrupper og opplysning (Svennevig, 2020, s. 14). Det gjelder i aller høyeste grad for denne teksten. Den bruker spesielt to språkfunksjoner; ekspressiv funksjon og referensiell funksjon. Førstnevnte er å uttrykke tanker og følelser hos taleren

(kilden), som ved å kildre tankene om at man ikke er enige i klimaendringene som noe menneskeskapt eller truende. Referensiell funksjon sier noe om verden. For eksempel hvordan klimaendringene har en direkte innvirkning på naturen (Svennevig, 2020, s. 21).

Helhetsinntrykket

Artikkelen minner om tidligere tekster og genre via sitt oppsett. Ved første øyekast har den et toppbilde slik de fleste medieartikler har. Videre har den en hovedtittel, ingress og brødtekst. Videre følger nye bilder og mellomtitler for å stykke opp brødteksten, ramme den inn og gjøre den manøvrerbar. Videre er det enkelt å se at den representerer flere kilder, som er naturlig i slike tekster for ulike perspektiver og en balanse mellom dem. De tydeligste kildene er motpolene i teksten; klimaskeptikeren versus klimaforskeren. Men det er også verdt å nevne at trekkes inn en siste kilde mot slutten av artikkelen, så vell som at journalisten i seg selv utgjør et viktig bidrag gjennom teksten for kontekstualisering og forståelige rammer. Som et førsteinntrykk gir artikkelen et noe komisk preg på en egentlig alvorlig tematikk.

Klimaendringene er et av vår tids største langvarige kriser, og bærer med seg konsekvenser som vil ramme samtlige folkegrupper på hele kloden. I kontrast portretteres opposisjonskilden trygt hjemme i sin egen stue med brillene på nesen og laptopen i fanget, med en ganske tydelig uenighet i at det er relatert til menneskelig aktivitet.

Artikkelen handler om privatpersonen Knut Amundsen, som ikke tror på forskningens konsensus om at klimaendringene er menneskeskapt. Engasjementet har akkumulert i opprettelsen av facebook-gruppen «Folkeopprøret mot klimahysteriet» som på tidspunktet like etter opprettelse var i rask vekst. I skrivende stund har gruppen 163.737 synlige medlemmer. Formålet med gruppen er å påvirke politikere. Teksten gjengir bilder av Knut og skildringer av hans tanker via et intervju, der hans meninger får plass. Samtidig bidrar journalisten med informasjon rundt Knut sine uttalelser, som danner kontekst og et bedre forståelsesgrunnlag for leseren; altså en etablering av felles forståelse. For eksempel skriver journalisten:

«Amundsen mener politikerne kaster bort milliarder. Selv om klimaendringene virkelig skyldes utslipp fra menneskelig aktivitet, tror han ikke norske kutt betyr noe som helst.» (Fossen, 2020)

Deretter kommer et sitat fra Knut Amundsen:

«Hvorfor skal vi være best i verden på dette her? Dette pitte lille landet med våre små utslipp.» (Fossen, 2020)

Samtidig bevitner vi her en ekspressiv funksjon i teksten, som gir uttrykk for hva Knut Amundsen føler om tematikken.

Billedbruk

Teksten brytes opp med totalt seks bilder. Det første bildet ble beskrevet over, der vi introduseres for klimaskeptikeren hjemme i sin egen stue. Dette bildet setter stemningen og legger en slags føring for det vi videre skal få lese og se. Det er en naturlig overgang fra første bildet der han har laptopen på fanget, til det andre bildet hvor vi får se en close-up av facebookgruppens statistikk. Der står det at hele 172,9 tusen medlemsforespørsler er godkjent, mens 45,6 tusen er avvist. Bildet utfylles også med en bildetekst som vektlegger de store tallene. Blant annet at hele 103 tusen forespørsler står ubehandlet. Dette sier oss noe om meningsfellesskapet som Knut Amundsen har funnet i sitt opprør. I det tredje bildet artikkelen kildrer får vi et nytt inntrykk av Knut Amundsen. Det er et nærbilde tatt «in action» der Knut Amundsen prater mens han tar hendene bak på hodet og ser ut av vinduet. Dette tolkes fordi lys fra vinduet skinner i brilleglassene hans. Bildeteksten argumenterer for kilden som et ansikt på klimakutt-motstanden i landet. Det fjerde bildet bryter med scenen vi til nå er introdusert for. Her vises de intense skogbrannene i Australia ved et illrødt motiv og én brannmann som løper alene med en vannslange ved de store flammene. Teksten bryter med Knut Amundsens perspektiv der det står:

«DRAMATISK: skogbrannene i Australia settes i sammenheng med tørke og hete f orårsaket av menneskelige utslipp. Slikt tror ikke Amundsen på.»

En kan tolke bildet som en referensiell funksjon; som et slags nedslående bevis mot kildens motsigende ytringer, slik at de ikke får stå uimotsagt. Femte bildet i artikkelen følger det forrige, og viser drastiske reduksjoner av en isbre som har krympet de siste årene. Uten for øvrig referanse til global oppvarming, ytrer bildeteksten av de aller fleste av verdens isbreer har minsket kraftig de siste årene. Nok et bevis på klimaendringer, kan en tolke ut av det. Det siste bildet artikkelen gir oss er tilbake i stua til Knut Amundsen. Han sitter i stolen sin med laptopen på fanget, men kameraet bruker en ny vinkel. Han er opptatt av det som skjer på skjermen sin, og bildeteksten støtter dette med kontekst om facebookgruppens interne aktivitet.

Bruk av titler

Hovedtittelen er det første øyene festes til og følgelig det første inntrykket vi får av artikkelen. Som nevnt under helhetsinntrykket gir denne et noe komisk preg i kontrast til toppbildet av Knut Amundsen trygt plassert i sin egen stue. Tittelen har brukt et sterkt ord som virkemiddel; «Klimaopprøreren Knut går i *krigen*». Krig som kan forbindes med flukt, utrygghet, skader og død stiller seg i kontrast til Knut Amundsen, og er antakeligvis et litterært grep for å vekke nysgjerrighet hos leseren. Ikke minst innleder det hele artikkelen med en tydelig problemstilling. Ellers har artikkelen brukt seks mellomtitler og fem undertitler; listet slik:

- «Hva vil det koste?»
- «Planlegger demonstrasjon til våren»
- «Slik svarer klimaforskeren på Amundsens påstander»
 - «Om isbreer»
 - «Om havstigning»
 - «Om FNs klimapanel»
 - «Om kosmisk stråling»
 - «Om temperaturstigning»
- «Vil ikke starte politisk parti»
- «Motgruppen vokser raskt»
- «Facebook tilrettelegger godt»

Titlene er et slags bindeledd mellom tekstens ulike deler, og gir en god pekepinn på hva følgende brødtekst vil handle om. Samtidig vekker de et slags behov for utfyllelse, ved at jeg for eksempel lurer på hva «demonstrasjonen til våren» vil innebære. Titlene sorterer artikkelens utvikling og gjør det enkelt for leseren å følge og forstå formidlingen av innholdet. Det oppleves ellers som veldig ryddig og fornuftig at svarene til klimaforskeren er delt inn i undertitler for de ulike tingene som berøres. For den gjengse leser er ord som «FNs klimapanel» og «temperaturstigning» kjente ord i media og under tema klimaendringer. Det gir derfor nærmest en invitasjon til å velge ut fra hva man selv ønsker å få med seg av svar. Det legger opp til at leseren selv kan velge, som gir følelsen av autonomi og frihet.

Kildebruk

Det er brukt fire kilder i artikkelen; to ekspertkilder og to privatpersoner. De har følgende roller; klimaskeptiker (privat), klimaforsker (ekspert), klimaaktivist (privat) og medieforsker (ekspert), og er introdusert i nøyaktig den rekkefølgen. Slik sett har artikkelen en god balanse i sin kildebruk, men vekter meningssiden «for» menneskeskapte klimaendringer, versus opposisjonen. Det er klimaskeptiker og opprører Knut Amundsen som alene står for skeptikersiden, får åpne artikkelen og gir utgangspunkt for problemstillingen. Dette illustreres godt med hans første og andre sitat:

«Se ut døren her, du kan ikke få renere luft.»
«Vi har ikke noe klimaproblem. Vi har ikke for mye CO₂ i luften, ikke snakk om!»
(Fossen, 2020)

Klimaforskeren Bjørn H. Samset ved Cicero er neste kilde ut, og representerer da forskningens side av klimaendringene. Det blir en form for mening om klimakvalme satt opp mot klimavitenskapelig konsensus i den norske klimadekning. Klimaforskeren snakker dog aldri fritt, men gir kun svar på skeptikerens påstander. For eksempel der skeptikeren påstår:

«At isbreene smelter nå, er bare en fortsettelse av smeltingen etter forrige istid.»
(Fossen, 2020)

Svarer klimaforsker Bjørn H. Samset følgende:

«Feil. Smeltingen skjer så raskt at hvis påstanden stemte, ville det vært borte for lenge siden. Verden blir varmere og avsmeltingen fra isbreene er et av de klareste tegnene på det.» (Fossen, 2020)

Klimaskeptikeren møter en annen kilde som stiller seg på forskningssiden av klimaendringene; den tredje kilden heter Anders Bjørnsen Kulseng og har opprettet en motgruppe til Knut Amundsens facebookgruppe. Denne heter «Folkeopprøret mot folkeopprøret mot klimahysteriet» som en slags direkte angrepstaktikk mot Knut Amundsens «Folkeopprøret mot klimahysteriet.» Derfor gis Anders Bjørnsen Kulseng rollen «klimaaktivist». En klimaaktivist er per definisjon en person som arbeider aktivt for å skape oppmerksomhet om klimaspørsmål og den trussel klimaendringene utgjør (NAOB, 2022), slik Anders Bjørnsen Kulseng gjør med facebookgruppen sin. Han forklarer blant annet bakgrunnen for opprettelsen av gruppen:

«Jeg ble først med i gruppen «Folkeopprøret mot klimahysteriet» av nysgjerrighet. Først bare observerte jeg, men så begynte jeg å kommentere noen innlegg. Det var det ikke rom for.» (Fossen, 2020)

Dette ledet til at han ifølge teksten ble utestengt fra gruppen, noe som antakelig ledet til opprettelsen av egen gruppe. Han forteller følgende:

«I vår gruppe er vi åpen for alle meninger, og folk kan debattere fritt. Vi driver ikke med sensur eller utkasting av folk som er uenige.» (Fossen, 2020)

Sist ut introduseres vi for en kilde som er nøytral i klimaspørsmålet, men som inviteres til å kommentere folks bruk av medier og kultur. Han heter Torgeir Uberg Nærland, er forsker ved instituttet Norce og kommenterer blant annet bruken av facebook:

«Facebook tilrettelegger veldig godt for slike mobiliseringer. Det blir både en måte å finne meningsfeller på samtidig som det gir sosiale fellesskap, sier han.» (Fossen, 2020)

Videre kommenterer han at det finnes negative sider ved å flytte en offentlig diskusjon som klimadebatten er, til lukkede facebookgrupper som Knut Amundsen sin «Folkeopprøret mot klimahysteriet.» Dette kan eventuelt tolkes som at ekspertkilden om mediebruk, som egentlig er nøytral i forhold til klimaspørsmålet, likevel settes opp mot klimaskeptikeren:

«Da kan det bli lite meningsmotstand og lite informasjonstilfang, som igjen forsterker ekkokammer-effekter. Men ekkokammer-tendenser ser man også i åpne grupper, og på tvers av det politiske spekteret.» (Fossen, 2020)

Kildene blir fremstilt uavhengig av hverandre, og slik sett kan de alle tolkes som aktive aktører i teksten. Likevel har som nevnt journalisten satt kildene opp mot hverandre i den tekstuelle utformingen av artikkelen.

Brødtekst og relasjonsbygging

Journalisten som har skrevet saken fører en viktig link mellom leseren og kildenes ytringer. Han rammer inn samtalen med kildene gjennom enkle beskrivelser av situasjonen hvor samtalen foregår, og leder leseren ved å gi nok kontekst. Vi oppnår altså en felles forståelse. For eksempel gir journalisten informasjon om når, og i hvilken forbindelse, opprørsgruppen ble startet, slik at det blir enklere å tolke det klimaskeptikeren forteller. Som leser blir man

også vist bilder som passer beskrivelsene av omgivelsene, da for eksempel av klimaopprøeren i stuen. Teksten bygger derfor en relasjon der vi får følge det journalisten observerer og hører. Journalisten kontekstualiserer samtalen for leseren, og lar oss sitte på observatørsiden.

4.3.2 Empiriske funn fra intervju

I sitatene under benevner jeg informanten med navn, fordi han har samtykket til det, samt at de allerede er identifisert som forfattere av artiklene er analysert. Og så er dette klarert med NSD. Se vedlegg 4 for transkriberingen av hele intervjuet.

Artikkelens spire

Det var da noen medier begynte å omtale facebook-gruppen «folkeopprøret mot klimahysteriet» opprettet av klimaskeptikeren Knut Amundsen, at Erik Fossen med redaksjon bestemte seg for å lage en artikkel om den. Fossen forteller:

«Vi synes jo det var interessant, uansett hva man måtte mene om gruppen, at han vokste så fort. Det var ti tusenvis som meldte seg inn der i løpet av noen få dager. Journalistisk sett handler det da ikke bare om klimasituasjonen rundt det, men også om Facebook som fenomen og folkelig engasjement i vår tid; hva slags form det kan ta. Og på en måte spørsmål som vi hadde var om det kan han noen konsekvenser å engasjere seg i den typen gruppe.»

(Erik Fossen, personlig intervju, 08.03.2022)

Da gruppen ble en snakkis var det et fenomen informanten med redaksjon bestemte seg for å dokumentere. Men de gjorde noen avveininger i forhold til gruppens posisjon: «Vi hadde ikke lyst til å fungere som et rent mikrofonstativ for Knut Amundsen og hans gruppe, så vi diskuterte litt om vi skulle dra ut og intervju eller ikke. Vi ble enige om å gjøre det, men vi skulle prøve å få inn noen flere motstemmer i artikkelen.» (Erik Fossen, personlig intervju, 08.03.2022)

Falsk balanse

I forkant av denne artikkelen kunne informanten fortelle at han ble invitert med i redaksjonens satsing på mer klimajournalistikk i et prøveprosjekt. I denne perioden jobbet informanten med flere klimasaker, noen strategisk valgte:

«Nå var det jo på det tidspunktet et prøveprosjekt med klimagruppen, og hadde skrevet en artikkel om «derfor vet vi at klimaendringene er menneskeskapt» der vi ønsket å understreke det vitenskapelige belegget. Og på en måte slippe hver gang vi skriver om klima å måtte ha en falsk balanse mellom vitenskapen på en side og folks andre oppfatninger på den andre siden.»

(Erik Fossen, personlig intervju, 08.03.2022)

Hva mener du med falsk balanse?

«Til tider, og særlig underveis i samtalen om klima, så har det vært etterlyst hvorfor skeptikere ikke får komme mer til ordet. Selv om jeg vil si at de ganske ofte, spesielt for noen år siden, fikk komme til ordet. Når man skriver at forskning viser «sånn og sånn», balanseres ikke det med å trekke frem de enkelte forskerne som kanskje mener at det ikke er riktig. En sånn balanse er falsk fordi når man ser på hvor mange forskere som støtter FNs klimapanel og deres konklusjoner, ser vi ikke mindretallet; de som mener at klimapanelet tar helt alldeles feil. Derfor har vi i redaksjonen vært opptatt av å kildre klimaskepsis og disse forskerne som fenomen, for å vise at det finnes andre stemmer»

(Erik Fossen, personlig intervju, 08.03.2022)

Informanten snakker om at dette ikke er noen plikt som sådan, men hadde fokus på det i denne aktuelle artikkelen.

Rekrutteringen av kilder

Informanten er selv usikker på hvilken rekkefølge han rekrutterte de ulike kildene. Slik sett gir han uttrykk for at kildene ble plukket litt etter egnethet underveis.

«Sånn jeg husker det, så hadde jeg snakket med Bjørn Samset i Cicero, som hadde vært med i klimapanelet og deltatt i arbeidet og de prosessene. Jeg kan ikke huske rekkefølgen, om intervjuet med Amundsen ble gjort først, eller om jeg allerede hadde en avtale med Samset. Men vi ble enige om at hvis han hadde anledning så var han en grei fagperson som kunne kommentere noen av påstandene til Knut Amundsen. Og så ble vi også gjort oppmerksom på at det var gjort en sånn motgruppe»

(Erik Fossen, personlig intervju, 08.03.2022)

Da de ble gjort oppmerksom på motgruppen «folkeopprøret mot folkeopprøret mot klimahysteriet», var det naturlig å trekke inn en opphavsperson av denne som en kilde. Og følgelig en ekspert på facebookgrupper.

«Det vi ble enige om var på en måte å la oss gå litt forsiktig frem med Knut Amundsen. Ikke ukritisk videreformidle alt han sier. Men å dra ut der, snakke med han, gjøre et intervju, og så vurdere etterpå i hvilken grad det bør akkompagneres av fagpersoner.»

(Erik Fossen, personlig intervju, 08.03.2022)

Et poeng å kildre han som person

Informanten forteller at facebook-gruppens tematikk (klima) var avgjørende for saken og fremstillingen av kilder.

«Vi ville ikke gjort det samme hvis det var «folkebevegelsen mot melk» eller noe sånt. For det handlet om et veldig stort tema i Norge og i verden også. Et felt der det er veldig mye uenighet både om fakta og fremtid, og om tiltak og penger. Så på en måte er det jo ikke tvil om, mener jeg og mente vi, at gruppen var et symptom på noe i befolkningen. En frustrasjon.»

(Erik Fossen, personlig intervju, 08.03.2022)

Han forteller at folk ofte er opptatt av samfunnsproblemer, men gjerne fra andre perspektiver enn det de pleier å skrive om klima fra. Så informanten med redaksjonen hadde et ønske om å snakke nærmere med personen bak gruppa.

«Og så var det jo nysgjerrighet. Hvem var det som på en måte har klart å opprette en gruppe. Hvem er det som har klart å utløse dette skredet av et engasjement. Vi syntes jo det gjorde at det ble et poeng å kildre Knut Amundsen litt som person.»

(Erik Fossen, personlig intervju, 08.03.2022)

På spørsmål om rekkefølgen kildene ble presentert i, kunne informanten si at fordi Knut Amundsen og gruppen som fenomen representerer ganske sterke påstander, var det viktig å få de kommentert av en fagperson. Da ble det naturlig å ha inkludere en ekspert eller fagperson også på den delen av intervjuet der informanten snakket med oppretteren av motstandsgruppa. *«Det er jo på en måte oppfatninger rundt klimaendringer som er et stridstema her. Facebook-gruppa som fenomen er ikke noe folk krangler om. Derfor var det viktig å gjøre det i den rekkefølgen.»* (Erik Fossen, personlig intervju, 08.03.2022)

Problemstilling ved intervju av noen

Informanten forteller at etter å ha møtt kilden syntes han dette var en talefør og sterk person. Samtidig en person som han opplevde at gjenspeilet et bilde basert på både personlige erfaringer og erfaringer formidlet gjennom media av hvordan mange av meningssfærene fremstår.

«Derfor var min vurdering, lederen og enkelte kolleger, at her kan vi bruke noen litt mer feature-aktige grep i å kildre hvordan han sitter der i stolen sin, med PCen og

mobilen og ser ut på regnet fra Askøy og på en måte ikke ... Snakker om klima som om det var noe han burde være i stand til å se rett utenfor vinduet sitt.»

(Erik Fossen, personlig intervju, 08.03.2022)

I arbeidet med slike saker er informanten var for når intervjuobjektet har noen synspunkter som er utenom det vanlige, eller et stykke fra det de selv mener i redaksjonen.

«Det er fare for å bli oppfattet som at man driter ut noen, å henge de ut som dum eller utviten, eller latterliggjør de. Og det er klart at sånne reportasjemessige grep kan man jo bruke på en sånn måte. Eller utvalg av sitat kan man bruke på en sånn måte. Så det prøvde jeg og de rundt meg å være oppmerksom på. At vi ikke valgte noe sånn som dro i den retningen der.»

(Erik Fossen 1, personlig intervju, 08.03.2022)

Samtidig mener informanten at det er en de ikke måtte bli oppfattet som et rent ukritisk mikrofonstativ. Han synes å huske at det gikk greit å trække utenfor fellene. Men at artikkelen fikk endel kommentarer i etterkant. *«Folk som syns han kom for lett til ordet, eller slapp for billig unna. Men vi opplevde at det var tilløp til konstruktiv diskusjon også.»* (Erik Fossen, personlig intervju, 08.03.2022)

Journalistens egen rolleforståelse

Gjennom intervjuet ble det tydelig at klimaendringer er et tema informanten foretrekker å jobbe med, men som ikke alltid får prioritet fordi andre områder får presidens. Han forteller:

«Det er jo i etterkant av prosjektet og at jeg fikk et medansvar for klimadekning, så er det jo det jeg prøver og ønsker å jobbe mest med. Men som den avdelingen vi er på nå heter politikk, oppvekst og klima, og da blir det ofte sånn at politikk har førsteprioritet. Så da blir det en del fokus på det også. Og så går jeg nyhetsvakter i ny og ned og må jobbe med det, og så dukker det opp andre ting som faller mellom forskjellige stoler så jeg hjelper til med det. Senest forrige uke måtte jeg jobbe litt med krigen i Ukraina. Sånn at klimastoff i perioder kan det være noe som likevel ikke får min førsteprioritet selv om jeg gjerne skulle gjort det.»

(Erik Fossen, personlig intervju, 08.03.2022)

Har du reflektert rundt din påvirkningskraft som journalist?

«Jeg ble jo med i det prøveprosjektet fordi jeg er opptatt av feltet. Har ikke vært en person som har hatt spesielt mye kunnskap til rundt klimaendringer og tilhørende problemstillinger, men jeg har jo lest om det med interesse og stigende bekymring. Jeg har i mange år fra tid til annen følt at vi burde gjøre en omfattende dekning av klimaendringene. Og jeg har vært opptatt av at vi har kommet til et punkt, for lenge

siden egentlig, der det må være mulig å snakke om de prosessene som skjer i naturlig på grunn av menneskelig påvirkning, som fakta.»

(Erik Fossen, personlig intervju, 08.03.2022)

Videre forteller informanten at har inntrykk av at opplysning rundt engasjement, som denne facebook-gruppen, er noe som flere blir fristet i å slenge seg på. Uavhengig om de har satt seg godt eller ikke godt inn i problemstillingene. *«Og da hadde ikke vi noe ønske om å fremstå som noe slags gratis kanale eller lokketekst for den gruppen. Derfor synes vi det var viktig å ha med en fagperson som kommenterte de påstandene som Amundsen fikk komme med.»* (Erik Fossen, personlig intervju, 08.03.2022)

Han forteller så at både han som journalist og fotografen merket tidlig i intervjuet hvor ulike oppfatninger de har personlig, fra sitt intervjuobjekt. Og fokuserte da på jobben som skulle gjøres.

«Altså vi ser ikke verden på samme måte som han, men vi kan ikke sitte der å ha vår krangel på det. Både fordi da blir det ingen skikkelig artikkel, og da stopper diskusjonen her. Da blir det mine og fotografen sin kunnskap som ville sette grensene for avgjørelser rundt Amundsen sine påstander. (...) Vi kom jo med kritiske spørsmål, og de svarte han på på sin måte.»

(Erik Fossen, personlig intervju, 08.03.2022)

Informanten hadde et ønske om å komme nærmere på hva som motiverte Knut Amundsen, enn det artiklene om fenomenet så langt hadde presentert. Han forteller så at de hadde et ønske om å presentere han som en som kunne komme til å bli en viktig premissleverandør og aktør i samfunnsdebatten. Tross det kanskje ikke ble akkurat sånn, mener han det var viktig at de tok initiativ på den ballen. *«Å kunne være både opplyst og konstruktiv, ikke bare preget av at de som står lengst fra hverandre i oppfatning står og kjefter på hverandre. Men bidra til noe, gi folk anledning til å høre motforestillinger.»* (Erik Fossen 1, personlig intervju, 08.03.2022)

4.4 CASE 2

4.4.1 Tekstanalyse av artikkel

Hver femte nordmann tror ikke på menneskeskapte klimaendringer

AV: Pål Andreas Mæland, 11.11.2019

Se vedlegg 5 for faksimile.

Artikkelen som kommunikativ aktivitet

I likhet med den første artikkelen går denne også under tekstsjangeren sakprosa; tekster med ytringer om virkeligheten. Artikkelen bidrar til demokratiet ved å bistå informasjon om hvordan én gruppe mennesker i samfunnet forholder seg til klimaendringene, i en tid der klimaendringene er en relativt etablert viten. Den har både ekspressive og referensielle språkfunksjoner ved at teksten både kildrer tanker og følelser av sine kilder, for eksempel i uttalelsen fra hovedkilden som sier:

«Hvis man forteller en stor nok løgn, og gjentar den mange nok ganger, så vil folk tro på den. Sånn er det med påstanden om klimakrise også.» (Mæland, 2019)

Så vel som at artikkelen forteller noe om verden vår, for eksempel der journalisten gjengir en graf om prosentfordelingen mellom den delen av befolkningen som tror klimaendringene er menneskeskapte versus som de som tror endringene er naturlige svingninger. Sakens fakta er altså det sentrale og viktige; der den representerer tingenes tilstand i vårt samfunn. Som kommunikativ aktivitet har artikkelen det samme konvensjonelle målet som den forrige; formidle kunnskap og forskning på en forståelig måte for befolkningen gjennom representasjon og opplysning. Journalisten presenterer både intervjuene med kilder og forskningen på en lettfattelig måte, der leseren følger avsnitt, sitater og enkle overskrifter. På den måten skaper journalisten en relasjon til leseren. Journalisten har i sitt samfunnsoppdrag et mål om å informere og opplyse, og det skjer i aller høyeste grad gjennom teksten slik den presenteres. Det er som leser, mulig å ha null forkunnskaper, og likevel forstå innholdet.

Helhetsinntrykket

Som de aller fleste medietekster begynner også denne med et standard oppsett. Første øyekast avslører en hovedtittel, ingress og et toppbilde. Deretter journalistens navn, før brødteksten kommer. Det er også bildetekster. Slik minner den om og skaper kjennskap til lignende

tekster og genre. Artikkelen har så nye mellomtitler og bilder, som introduserer ulike deler av innholdet for teksten. Vi blir umiddelbart presentert en kilde i åpningen av artikkelen, slik at det kan fremstå som et portrett. Denne første kilden blir introdusert med tittelen «professor» og tittelen/ problemstillingen «hver femte nordmann tror ikke på menneskeskapte klimaendringer». Samtidig ser vi en eldre anstendig kar på toppbildet, stående på en terrasse med utsikt over en solrik og frisk by. Det kan dermed tolkes som artikkelen representerer en virkelighet der klimaendringene ikke er menneskeskapte, og med et ansikt til å representere eller forklare hvorfor. Som et førsteinntrykk vekker det både blandede følelser og nysgjerrighet. Det er ikke før litt ut i artikkelen at journalisten gir leseren statistikken som underbygger tittelvalget, samt introduserer artikkelens faktiske ekspertkilde på klimaendringer. Da kommer det tydeligere frem at den folkegruppen som ikke tror klimaendringer er menneskeskapte, er i mindretall, og at artikkelen søker å problematisere den statistikken. Blant annet sier ekspertkilden direktør Tore Furevik:

«Målingen bekrefter at Norge dessverre har en stabil og relativt høy andel av klimaskeptikere i befolkningen.» (Mæland, 2019)

Etter dette vektet statistikken tyngst, gir det uttrykk for, med kommentarer fra ekspertkilden. Da blir det ganske tydelig at innledningen til artikkelen har vært strategisk med mål om å treffe den gruppen som representerer mindretallet, samt nysgjerrighet hos hovedmålgruppen til avisen for øvrig. Helhetlig skjer dynamikken mellom disse tre; klimaskeptikeren, klimaeksperten og tallene/statistikken.

Billedbruk

I artikkelen brukes det totalt to bilder og fire visualiseringer av statistikk. Teksten brytes altså opp seks ganger med visuelle elementer. Det første bildet er som beskrevet tidligere, av første kilde og skeptiker; professor Einar Sletten. Han står på terrassen til et hus i høyden, slik at man ser utsikt over en by i bakgrunnen. Han er selv solbrun der han står i solskinnet. Bildet i seg selv er ganske mektig, men brytes ned i bildeteksten der det står:

«DEL AV MINDRETALLET: Pensjonert professor Einar Sletten tilhører mindretallet av nordmenn, som tror klimaendringene vi opplever er naturlige variasjoner.» (Mæland, 2019)

Det andre og siste bildet vi får servert, er av motkilden og klimaeksperten direktør Tore Furevik. Dette bildet kommer til sist i artikkelen og får dermed mindre slagkraft. Bildet er også tatt utendørs, men i grålig vær og med en sort frakk gir bildet et mer dystert preg. Uten at dette preget utbæres i bildeteksten, står det likevel noe som bekrefter kilden som motpol:

«FORBAUSET: Direktør Tore Furevik på Bjerknessenteret mener det er overraskende at så mange nordmenn ikke tror på menneskeskapte klimaendringer» (Mæland, 2019)

De fire visualiseringene vi får av statistikk er grafer farget i grønt og blått, noe som både blender med temaet og nøytraliteten slike medieartikler søker å ha. Grafene viser følgende:

***Graf 1** – Klimaet i endring som følge av mennesker, naturlige svingninger eller ingen oppfatning om dette*

***Graf 2** – Samme måling som graf én, fordelt etter kjønn*

***Graf 3** – Samme måling som graf én, fordelt etter alder*

***Graf 4** – Samme måling som graf én, fordelt etter partipreferanse*

Generelt sett bidrar bildene og grafene til at teksten i artikkelen er mer behagelig å lese, samt bidrar de til forståelse ved å gi ansikt til sitatene og grafer til tallene.

Bruk av titler

Det er gjort en god jobb med oppstyking av teksten ved bruk av titler. Artikkelen har en hovedtittel og hele 11 mellomtitler, hvor av fire tilhører grafene. Ettersom artikkelen har en del statistikk å vise til, som for mange kan bli trøttende eller uoversiktlig, er det et fungerende virkemiddel og lede med gode titler. Allerede i hovedtittelen forstår leseren at det her vil presenteres statistikk; «Hver femte nordmann tror ikke på menneskeskapte klimaendringer.» Det er en oppsiktsvekkende påstand, men altså ikke uten belegg. Det gir en interessant innfallsvinkel på artikkelen. Deretter leder følgende mellomtitler leseren gjennom materialet:

- «To av tre tror på klimapanelet»
- «Dette tror nordmenn om klimaendringene (graf)
- «Forbausende mange»
- «Dette tror menn og kvinner om klimaendringene» (graf)
- «Eldre menn mest skeptiske»
- «Aldersgrupper om klimaendringene» (graf)

- «Frp er klimaskepsis-partiet»
- «Dette tror velgere av ulike partier om klimaendringene» (graf)
- «Kamp mot vindmøller»
- «Fullstendig på bærtur»
- «Vil ikke høre stemmene»

Det er tydelig at mellomtitlene med brødtekst før hver graf presenteres, inneholder informasjon som kontekstualiserer grafene. For eksempel der journalisten snakker med klimaekspert-kilden om partiene:

«Hagen (Carl I.) og hans meningsfeller ser ut til å ha støtte for sitt syn blant flertallet av partiets sympatisører. Seks av ti Frp-velgere tror temperaturendringer i første rekke skyldes naturlige svingninger. Bare hver fjerde Frp-velger tror de er menneskeskapte.» (Mæland, 2019)

Deretter presenteres grafen over velgere av ulike partier og hva de tror om klimaendringene.

Kildebruk

Teksten presenterer en pensjonert professor, Einar Sletten, som mener at klimaendringene er naturlige svingninger fremfor menneskeskapte. Den pensjonerte forskeren støttes i sine meninger av 22 prosent nordmenn. Professoren har blant annet engasjert seg i foreningen Klimarealistene, som argumenterer for at klimaendringene er overdramatisert. Videre i artikkelen vises det til flere rapporter som motbeviser professoren, samt statistikk på hva befolkningen tror. Teksten veksler mellom påstandene fra professoren, og tilbakevisning av påstandene med journalistens gjennomgang av rapporter fra de siste årene om klimaendringer. Teksten presenterer også en ekspertkilde, direktør Tore Furevik på Bjerknessenteret for klimaforskning. Han reagerer på Slettens uttalelser og fungerer som en troverdig opposisjonskilde. Han kommenterer både Slettens utsagn og statistikkene som presenteres av journalisten.

Brødtekst og relasjonsbygging

Her inkluderes først ingressen, fordi den legger litt føringer for leserens tolkning av klimaskeptiker-kilden. I ingressen benevnes kilden med tittelen «pensjonert professor»:

«Pensjonert professor Einar Sletten mener at klimaendringene er naturlige svingninger. 22 prosent av alle nordmenn er enig med ham.»

Han støttes i sin tro på at klimaendringene er naturlige svingninger av 22 prosent nordmenn. Jeg får lyst til å stille spørsmål ved om det er strategisk plassert i ingressen for å lokke målgruppen som er enig med han. Det tolkes at teksten i hovedsak bruker klimaskeptikeren som et agn, i en sak som egentlig handler mest om ulikhetene i statistikken og refleksjoner fra ekspertkilden. Journalisten som har skrevet saken fører en viktig link mellom leseren og kildenes ytringer. Han rammer inn samtalen med kildene gjennom enkle beskrivelser av situasjonen hvor samtalen foregår, og leder leseren ved å gi nok kontekst. Vi oppnår altså en felles forståelse. For eksempel gir journalisten informasjon om når, og i hvilken forbindelse, opprørsgruppen ble startet, slik at det blir enklere å tolke det klimaskeptikeren forteller. Som leser blir man også vist bilder som passer beskrivelsene av omgivelsene, da for eksempel av klimaopprøret i stuen. Teksten bygger derfor en relasjon der vi får følge det journalisten observerer og hører. Journalisten kontekstualiserer samtalen for leseren, og lar oss sitte på observatørsiden.

4.4.2 Empiriske funn fra intervju

Samme som med første case, benevner jeg informanten med navn i sitatene under da dette er avklart. Se vedlegg 6 for transkriberingen av hele intervjuet.

Journalistens posisjonaltet

Informanten forteller litt om sin arbeidsbakgrunn som journalist, og om sin rolle.

*«Jeg har aldri jobbet konkret kun med klima liksom. Vi har jo en klimagruppe og jeg har aldri vært i den. (...). Men jeg har jobbet med politikk da, så det er klart at det er mye klima der. Og så var jeg på den tiden ansvarlig for meningsmåling i avisen, så jeg hadde kontakt med meningsmåling-byrået og bestilte målinger (...). Dette var jo en sånn «meningsmåling»-sak sant, på en måte et biprodukt av en partimåling vi hadde.»
(Pål Andreas Mæland, personlig intervju, 03.03.2022)*

Likevel fatter han interesse for temaet og har funnet sin innfallsvinkel. På spørsmålet «er klimaendringer et tema som interesserer deg?» svarer han «Jada, jada. Det er det. Jeg har jobbet endel med samferdsel, så det er jo klart at i den forbindelse har det vært relevant med klima.» (Pål Andreas Mæland, personlig intervju, 03.03.2022)

Ideen om artikkelen kom på bakgrunn av en undersøkelse som er gjort i løpet av de siste tolv årene. Informanten forklarer

«(...) Men tanker er jo det vi kaller tidsserier; hvis du stiller samme spørsmålet med jevne mellomrom over tid, helst nøyaktig samme ordlyd så du kan sammenligne, så vil du jo kunne se en utvikling. (...). Hvis jeg husker riktig var det kontakten min i responsanalyse-meningsbyrået vårt som foreslo at «nå skal vi ha en landsomfattende måling, kanskje vi skal stille spørsmålet på nytt.»

(Pål Andreas Mæland, personlig intervju, 03.03.2022)

Overraskende resultat

Informanten forteller om at hypotesen var at det skulle være en sterk utvikling i resultatene.

«Fra 2010-2016 var det jo en kraftig økning som trodde klimaendringene var menneskeskapte, mens det var en kraftig nedgang i de som trodde at endringene var naturlige svingninger. Så tanken var jo at den utviklingen sikkert har fortsatt, så vi fikk en liten overraskelse da vi så resultatene.»

(Pål Andreas Mæland, personlig intervju, 03.03.2022)

Isteden hadde resultatene gått motsatt vei, med en liten økning i de som trodde at klimaendringer er naturlige svingninger. Det ble avgjørende for vinklingen av saken.

«Det var jo egentlig litt oppsiktsvekkende, at til tross for alle rapportene, så var det 22 prosent av nordmenn som mente at klimaendringer bare var naturlige svingninger. Mens andelen som mente det var menneskeskapte hadde gått litt opp. Sånn at det er jo en økning der også, men vi var enige om at det mest interessante her er jo at det fortsatt er en så stor andel som mener det er naturlige svingninger.»

(Pål Andreas Mæland, personlig intervju, 03.03.2022)

Jobben til informanten ble derfor å finne en klimaskeptiker til å representere resultatene i målingen. Det beskriver han som utfordrende. Få vil stå frem med upopulære meninger. Det førte frem til kontakten med foreningen «klimarealistene». «Da husker jeg at det var litt frem og tilbake rundt hvem som ville stille, før det endte med at Einar Sletten, som på det tidspunktet ingen visste noe om, men han ville stille.» (Pål Andreas Mæland, personlig intervju, 03.03.2022)

Sterke reaksjoner

Artikkelen skulle publiseres en mandag, og var laget ut fra et telefonintervju av praktiske årsaker, da klimaskeptikeren i artikkelen på tidspunktet var på ferie. Informanten forteller at de likevel manglet et bilde av han, som fotografen tok lørdagen før publisering i solen på en terrasse.

«Vi var ganske nøye med at Einar Sletten (ref. klimaskeptikeren) og Tore Furevik (ref. ekspertkilde) fikk omtrent like mye plass i saken. Og så ble det jo selvfølgelig grafer og sånn fra undersøkelsen som ble laget. (...) Så endte det med et stort oppslag på mandagen. Jeg husker særlig den forsiden det ble bråk om da. For da var det jo et stort bilde av Einar Sletten i solen med noe sånt «tror ikke på klimaendringer». Det var kun han som fikk plass på forsiden, med stort bilde. Det ble nærmest oppfattet som et portrett av han, eller et intervju.»

(Pål Andreas Mæland, personlig intervju, 03.03.2022)

Det ble reaksjoner også internt. Informanten forteller

«Så da var det også noen internt her, og klimaforskere og folk som drev med dette, som ble veldig oppgitt over at vi hadde gitt «han galningen» Sletten så mye oppmerksomhet. (...) Det folk reagerte på var jo at det ene at vi kalte han professor på fremsiden, og det er jo sant at han er en pensjonert professor. Men han var professor i kjemi sant, så han var jo ingen klimaforsker.» (Pål Andreas Mæland, personlig intervju, 03.03.2022)

Informanten synes reaksjonene var noe hårsåre. Han beskriver at med tiden fulgte flere reaksjoner, leserinnlegg og debattsaker. Internt kom det også spørsmål om hvorfor det ikke var stilt mer kritiske spørsmål til klimaskeptikeren.

«Han skulle bare være en case på en som var kritisk eller skeptisk til at klimaendringene var menneskeskapte. Og vi burde sikkert ikke kalt han professor, eller laget et poeng av det i tittelen, for det var endel reaksjoner på det. (...) Folk oppfattet det som at vi laget PR for en mening.»

(Pål Andreas Mæland, personlig intervju, 03.03.2022)

På spørsmål om informasjon ble nedprioritert, mener informanten at han stilte kritiske spørsmål, men at endel av det ble kuttet av plasshensyn.

Rekruttering av ekspertkilde

I ønsket om å få med en motpart i artikkelen, beskriver informanten hvordan han gikk frem.

«Han (Furevik) er jo litt sånn go-to person om klima. (...) Han er rett og slett regnet som en

av de fremste klimaforskerne i Norge, og han er direktør for Bjerknessenteret.» (Pål Andreas Mæland, personlig intervju, 03.03.2022)

Vi snakker om viktigheten av andre kilder i en sånn sak. Der forteller informanten om et sentralt poeng. «Den viktigste kilden i en sak om meningsmålinger er jo alltid målingen. Altså tallene, sant. Og å forklare de. Så i saken bruker vi jo ganske mye plass til det.» (Pål Andreas Mæland, personlig intervju, 03.03.2022)

Han beskriver at det er viktig å presentere tallene på en fornuftig mte, og få satt de i en sammenheng. «Sånn sett synes jeg ikke vi akkurat i denne saken trengte så mange flere kilder. Det er ikke noe poeng å ha masse sånn ekspert som sier omtrent det samme på hver sin side. (Pål Andreas Mæland, personlig intervju, 03.03.2022)

Falsk balanse

På eget initiativ forklarer informanten om begrepet «falsk balanse» som la føringer for arbeidet med artikkelen.

«At man gir Einar Sletten (ref. Klimaskeptiker) like mye plass som en som beviselig er en av Norges beste klimaforskere, mens Sletten er en kjemiprofessor som synser. Men jeg syns jo også det er litt å misforstå, for når man spør og har en meningsmåling (...) må du på en måte ta folks meninger på alvor. Du kan ikke ha en sak der du spør folk hva de mener, og så liksom ha en ekspert som nærmest latterliggjør de som mener noe annet enn flertallet mener.»

(Pål Andreas Mæland, personlig intervju, 03.03.2022)

Videre forteller han at poenget med artikler omkring meningsmålinger er å finne ut av hva folk mener. Det er viktig for informanten å snakke med de som representerer sidene. «Du kan på en måte ikke bare skrive en snn en «frykt og avsky» artikkel.» (Pål Andreas Mæland, personlig intervju, 03.03.2022)

Rekrutteringen av kildene

Informanten kan ikke huske rekkefølgen på kildene rekruttert, men tror skeptikeren var den første han snakket med.

Jeg husker at det var litt styr å få tak i noen som ville stå fram blant skeptikerne. Så jeg tro rat Furevik (ref. Ekspert) ble intervjuet først av rent sånne praktisk ersaker.

At han fikk vi tak i, for han svarer jo stort sett på funnene i undersøkelsen sant. Jeg tror vi ufordret han på at «klimarealistene skriver jo dette og dette på nettsidene sine, hva tenker du om det» liksom.»

(Pål Andreas Mæland, personlig intervju, 03.03.2022)

Var det viktig at han (ref. ekspertkilden) kunne kommentere direkte?

«Ja. Det var det som var litt tanken. Ideelt sett burde vi jo snakket med Sletten (skeptikeren) først, og så konfrontert Furevik med de nøyaktige utsagn. Men jeg tror det skjedde i motsatt rekkefølge av rent sånn praktiske. Det var jo ikke en sak vi brukte veldig mye tid på, for å si det sånn.»

(Pål Andreas Mæland, personlig intervju, 03.03.2022)

Egen rolleforståelse

På spørsmål rundt hvordan informanten påvirker i klimadebatten, forteller han om varieteten i saker han har skrevet som dreier seg rundt trafikk, sykkelveier og samferdselsaker. Men at det også har vært mange saker om bilister som klager på høye bompenger og vanskeligheten med å kjøre i by. «Og da har jo på en måte premisset ofte vært at man bør få ned biltrafikken. At det er en gode sant. Og at kollektivtrafikken bør bli bedre. Men det ligger jo også som et premiss i politikken.» (Pål Andreas Mæland, personlig intervju, 03.03.2022)

Informanten forteller selv om sitt engasjement for å ta folks meninger på alvor, og om at det handler om å representere flere stemmer.

«Jeg føler iallefall ikke at jeg driver noen kampanjejournalistikk. Og det synes jeg jo er viktig. Men samtidig så er det jo et premiss å redusere klimautslippene. Når vi skriver om at de har fått utslippsfrie ferger på de ulike sambandene på Vestlandet sant, så er det jo på en måte en gladsak. Da skriver vi det jo som en positiv sak. Det er lite kontroversielt vil jeg tro da.»

(Pål Andreas Mæland, personlig intervju, 03.03.2022)

Han mener ikke å ha noe mål om at folk skal bli mer opptatt av klima, mer for eller mot. Men fyller i at som journalist følger han det samfunnet er opptatt av. «På samferdselområdene har man jo vært opptatt av å få ned klimautslippene (...). Det har jo vært et sånt underliggende paradigme i politikken i iallefall 15 år. (Pål Andreas Mæland, personlig intervju, 03.03.2022)

Representasjon uten fri tilgang

Avslutningsvis forteller informanten om at det må være en balansegang, der flertallet må tåle å høre om et mindretall med andre meninger.

«Jeg syns jo at i saker som denne, at klimaforskerne er litt sånn for nærtakende og såre på det. De må tåle at det er en sak der de blir sagt imot. Så stor påvirkningskraft har ikke media, at plutselig skifter hele byen mening fordi de ser den forsiden. Det er ikke sånn det fungerer.»

(Pål Andreas Mæland, personlig intervju, 03.03.2022)

Media som den fjerde statsmakt har dog en tydelig rolle i offentlig kommunikasjon, hva tenker du om det? *«Joda. Men de overdriver hvor stor innvirkning det har på folks meninger. Det er jo bare en veldig liten del av veldig mye informasjon som folk får.»*

(Pål Andreas Mæland, personlig intervju, 03.03.2022)

4.5 Sammendrag

I dette kapitlet har jeg tatt for meg datamaterialet til de to utvalgte artiklenes tekst og produsent. Hovedinntrykket er at slike artikler om klimaendringer har ganske lik oppbygning. Det presenteres minimum to kilder, basert på fenomenet som belyses. I begge tilfeller er det her først kildret en klimaskeptiker som setter ansikt på fenomen og resultater. Deretter er det tatt inn en ekspert på området for å kommentere med mer faglig tyngde. Slik sett tolkes det at journalistene jobber også ganske likt med materie. De er opptatt av fenomenet, som ved engasjementet rundt facebook-gruppen (Fossen, 2020), eller resultatene som ved undersøkelsen (Mæland, 2019). Deretter jobber journalisten med å finne et ansikt som kan representere det fenomenet eller resultatet. I begge tilfeller representerer dette også noe litt kontroversielt, som får sin motvekt i at det blir lagt en innsats i å innhente en ekspertkilde til å kommentere på meningene og/eller resultatene. Utover dette er det brukt bilder av klimaskeptiker-kildene, samt løkkende titler, for å innby til lesning av artiklene. Arbeidsmetodikken bak artiklene viser seg å gå delvis på kildenes tilgjengelighet, tidsomfang, og journalistens egen erfaring.

KAPITTEL 5

—
DISKUSJON

Kapittel 5 Diskusjon

Hensikten med dette kapitlet er at oppgavens problemstilling; *«hvordan behandles og formidles ekspertkilder versus klimaskeptikere i klimajournalistikk hos redaktørstyrte medier»* skal bli besvart ved at de empiriske funnene drøftes opp mot teorikapitlet, med mål om å bidra til økt kunnskap om hvordan redaktørstyrte medier jobber praktisk med klimajournalistikk; spesielt i rekruttering og fremstilling av kilder. Det er interessant å diskutere aspekter som mediens egen kildekritikk, rolleforståelse, tillit og fagets indre logikk. Formålet er å skape et klarere bilde over tradisjonelle mediers avgjørelser i lys av sitt samfunnsansvar, kunnskapsformidlingens plass i det offentlige ordskiftet og dermed økt bevissthet rundt arbeidet med klimajournalistikk. Diskusjonen er todelt, der hoveddelen diskuterer funnene fra dybdeintervjuene som utgjør kjernen av datainnsamlingen, før det drøftes funn fra tekstanalysene av artiklene.

5.1 Strukturendringer i offentlig kommunikasjon

Offentlighetens kommunikasjonsmønstre her i Norge har gjennomgått relativt omfattende endringer de siste tiårene. Et generelt trekk ved det moderne samfunn er at kommunikasjonsstrømmene har økt, samtidig som offentligheten endres i omfang, intensitet og struktur (Vetlesen, 2019). Jürgen Habermas mener samfunnsutviklingen i ledende vestlige land på mange måter har vært positiv ved å gi muligheter for individuell frihet, meningsdannelse og politisk medieinnflytelse. Samtidig har samfunnet blitt mer differensiert og komplisert. Et samfunn som i økende grad styres – og forlanger at individene lar seg styre – av penger og makt, i stedet for forståelse- og enighetsorientert samtale, undergraver ifølge Habermas' kritiske analyse av vilkårene for identitet, mening og solidaritet. Solidariteten, som ifølge Habermas er limet i samfunnet, trues av disse utviklingstrekkene (2019).

To tydelige strukturelle endringer som spiller spesielt inn på kommunikasjon i det offentlige rom er 1) profesjonaliseringen av kommunikasjonsrådgivning og 2) internett med sosiale medier. Dette blir eksemplifisert ganske tydelig i dybdeintervjuet med Erik Fossen, som kunne fortelle redaksjonens tanker bak artikkelen om facebook-gruppen «folkeopprøret mot klimahysteriet». Han forteller:

«Vi synes jo det var interessant, uansett hva man måtte mene om gruppen, at han vokste så fort. Det var ti tusenvis som meldte seg inn der i løpet av noen få dager. Journalistisk sett handler det da ikke bare om klimasituasjonen rundt det, men også om Facebook som fenomen og folkelig engasjement i vår tid; hva slags form det kan

ta. Og på en måte spørsmål som vi hadde var om det kan han noen konsekvenser å engasjere seg i den typen gruppe.»

(Erik Fossen, personlig intervju, 08.03.2022)

Det har ikke manglet på nedslående nyheter om klima og miljø de siste årene. Mediene har i takt med smeltende isbreer, katastrofer og tørke, økt trykket på klimasaker som viser et relativt pessimistisk syn på verden. Vesten står i et gap; der informasjonen om klimaendringene øker fra redaktørstyrte medier, uten at borgerne nødvendigvis kjenner så mye til endringene av klimaet i egen hverdag. Så der FNs generalsekretær António Guterres varslet «kode rød for menneskeheten», har medieforsker Kathrine Duarte og postdoktor Ida Vikøren Andersen varslet kode rød for klimajournalistikken (2021). Man ser nemlig at daglig katastrofale nyheter gir oss negative tanker, dårlig humør og i verre tilfeller en politikerforakt.

Når befolkningen opplever en dissonans mellom fortalt krise, og opplevelsen av denne eller håndteringen av den, svekker det tilliten til myndigheter, samt troen på at utfordringene kan løses på demokratisk vis. Det kom frem i undersøkelsen som lå til grunn for artikkelen til Pål A. Mæland. Han beskriver resultatene av meningsmålingen fra sin medieartikkel som oppsiktsvekkende, der en stor andel nordmenn mener klimaendringene vi opplever i dag, er naturlige svingninger. Dermed ble hans jobb som journalist å finne en kilde som kunne representere målingen, og forteller følgelig om sterke reaksjoner.

« (...) Så endte det med et stort oppslag på mandagen. Jeg husker særlig den forsiden det ble bråk om da. For da var det jo et stort bilde av Einar Sletten i solen med noe sånt «tror ikke på klimaendringer». Det var kun han som fikk plass på forsiden, med stort bilde. Det ble nærmest oppfattet som et portrett av han, eller et intervju.»

(Pål Andreas Mæland, personlig intervju, 03.03.2022)

Elementet av konflikt er viktig for nyhetsverdien. Journalister må fange interesse, og det skjer ofte gjennom kontraster, gnisninger eller tilsvarende, oppsummert med konfliktbegrepet. «Harmoni gir ingen overskrifter» kom det fra en amerikansk redaktør en gang. De temaene man slåss for, står oftest i sentrum for oppmerksomheten, og slik sett får negative nyheter mest oppmerksomhet (Wale, 1978, s. 53). Dette kan videre ses i sammenheng med kulturelle endringer om hvordan befolkningen konsumerer journalistikk. Tradisjonelt sett leste folk nyheter om morgenen og så på nyhetene om kvelden via TV. Introduksjonen av

nettjournalistikk har dermed skapt et nytt mønster som i hovedsak søker å fange oppmerksomhet. Fenomenet kalles «clickbait».

5.2 Falsk balanse

Strukturelt sett er journalistikk plassert mellom markedet, som den er avhengig av for å overleve, og politikk, som den er avhengig av som sitt primære emne og samfunnsoppdrag å dekke, selv om pressen sies å tjene folket (cf. Habermas, 1989; Siapera, 2018, s. 141). Fossen forteller om redaksjonens satsing på mer klimajournalistikk som et prøveprosjekt, med en slags bakenforliggende strategi.

«Nå var det jo på det tidspunktet et prøveprosjekt med klimagruppen, og hadde skrevet en artikkel om «derfor vet vi at klimaendringene er menneskeskapt» der vi ønsket å understreke det vitenskapelige belegget. Og på en måte slippe hver gang vi skriver om klima å måtte ha en falsk balanse mellom vitenskapen på en side og folks andre oppfatninger på den andre siden.»

(Erik Fossen, personlig intervju, 08.03.2022)

På spørsmål om hva han mener med falsk balanse, forteller han:

«Til tider, og særlig underveis i samtalen om klima, så har det vært etterlyst hvorfor skeptikere ikke får komme mer til ordet. Selv om jeg vil si at de ganske ofte, spesielt for noen år siden, fikk komme til ordet. Når man skriver at forskning viser «sånn og sånn», balanseres ikke det med å trekke frem de enkelte forskerne som kanskje mener at det ikke er riktig. En sånn balanse er falsk fordi når man ser på hvor mange forskere som støtter FNs klimapanel og deres konklusjoner, ser vi ikke mindretallet; de som mener at klimapanelet tar helt aldeles feil. Derfor har vi i redaksjonen vært opptatt av å kildre klimaskepsis og disse forskerne som fenomen, for å vise at det finnes andre stemmer.»

(Erik Fossen, personlig intervju, 08.03.2022)

På eget initiativ forklarer også Mæland om denne falske balansen, som la føringer for arbeidet med artikkelen. Under intervjuet virket han skeptisk til å gi klimaskeptikeren like mye plass som en som beviselig er en av Norges beste klimaforskere. Likevel er han opptatt av journalistikkens kriterier for nyhetssaker. Helt konkret i en journalists arbeid, står noen kriterier sentralt i det som skal bli en nyhet (Oltedal 2012; Orgeret, 2022). Disse kan sammenfattes med forkortelsen VISAK; som står for Vesentlighet, Identifikasjon, Sensasjon,

Aktualitet og Konflikt. Det viktigste nyhetskriteriet å regne er som oftest Vesentlighet, fordi det kan direkte tilknyttes tradisjonelle mediers samfunnsoppdrag der det forventes at de informerer om det som skjer i samfunnet samtidig som de avdekker kritikkverdige forhold (Orgeret, 2022). I Mæland sin artikkel skrives det om meningsmålinger som både er vesentlig, identifiserende og aktuelt. Så på snakk om falsk balanse forteller han:

«(...) Men jeg synes jo også det er litt å misforstå, for når man spør og har en meningsmåling (...) må du på en måte ta folks meninger på alvor. Du kan ikke ha en sak der du spør folk hva de mener, og så liksom ha en ekspert som nærmest latterliggjør de som mener noe annet enn flertallet mener.»

(Pål Andreas Mæland, personlig intervju, 03.03.2022)

Videre forteller han at poenget med artikler omkring meningsmålinger er å finne ut av hva folk mener. Det er viktig for informanten å snakke med de som representerer sidene. *«Du kan på en måte ikke bare skrive en sånn en 'frykt og avsky' artikkel.»*

(Pål Andreas Mæland, personlig intervju, 03.03.2022)

5.3 Klimajournalistikkens maktrom og egen rolleforståelse

Maktforsker Gudmund Hernes tok utgangspunkt i partipressekulturen da han i 1978 lanserte begrepet om det «medievridde samfunn». Her kommenterte han en endring fra partivridning til vridning mot medias egne interesser og taktikker. Hernes var opptatt av medieinstitusjoner, mediestrategi og retorisk nyhetsproduksjon, der blikket var rettet mot det strategiske spillet som foregår i krysningen mellom politisk handling og formidlingen av denne handlingen via media, der formidlingen i seg selv avtvinger ny politisk handling (Tveiten, 2019, s. 42).

Fossen hadde et ønske om å komme nærmere på hva som motiverte sin skeptikerkilde (Knut Amundsen), enn det andre artikler om fenomenet så langt hadde presentert. Han forteller så at de hadde et ønske om å presentere kilden som en som kunne komme til å bli en viktig premissleverandør og aktør i samfunnsdebatten. Tross det kanskje ikke ble akkurat sånn, mener Fossen at det var viktig at de tok initiativ på den ballen, og begrunner med:

«Å kunne være både opplyst og konstruktiv, ikke bare preget av at de som står lengst fra hverandre i oppfatning står og kjeft på hverandre. Men bidra til noe, gi folk

anledning til å høre motforestillinger.»

(Erik Fossen, personlig intervju, 08.03.2022)

Hernes sa med referanse til Bertrand Russel at «den som utøver makt, gjør det med hensikt, for å oppnå et mål». Altså at den som utøver makt, utfører intensjonelle handlinger. Ifølge Petersson og Carlberg (1990:164; Tveiten, 2019, s. 52) mener journalister at mediene har mer makt over allmennheten enn de har over beslutningstakere. En allmenn regel er at medienes betydning er størst i den innledende fasen av en beslutningsprosess, ved eksempel om demokratisk beslutningstaking (Petersson & Carlberg, 1990:166; Tveiten, 2019, s. 53). Videre forteller Fossen at han har inntrykk av at opplysning rundt engasjement, som facebookgruppen (‘folkeopprøret mot klimahysteriet’), er noe som flere blir fristet i å slenge seg på. Uavhengig om de har satt seg godt eller ikke godt inn i problemstillingene. «Og da hadde ikke vi noe ønske om å fremstå som noe slags gratis kanal eller lokketekst for den gruppen. (...)»

(Erik Fossen, personlig intervju, 08.03.2022)

Forskere har konseptualisert de kontekstuelle kreftene som begrenser og muliggjør nyhetsproduksjon i form av et hierarki av påvirkninger. Innflytelseshierarkiet til Pamela Shoemaker og Stephen Reeses organiserer kilder til innflytelse på journalistikk i fem lag: nivået til individet, rutinemessige praksiser, medieorganisering, sosiale institusjoner og sosiale systemer. Tidlig forskning antydte at individuelle faktorer regjerer i prosessen med nyhetsproduksjon, men andre bevis peker på en ganske beskjeden påvirkning av journalisters individuelle predisposisjoner (Hanitzsch, 2019, s. 105). I realitetene til journalistisk praksis har måten disse påvirkningene kommer til å gjøre seg gjeldende på prosessen med nyhetsproduksjon et diskursivt element. Journalister og nyhetsorganisasjoner forhandler stadig om kraften til disse påvirkningene i det daglige nyhetsarbeidet (Carlson og Lewis 2015). I prosessen med profesjonell sosialisering har mange av disse påvirkningene en tendens til å normaliseres i den grad at journalister oppfatter dem som den åpenbare og «naturlige» måten å drive journalistikk på (Shoemaker og vos 2009). Som et resultat kan det hende at journalisters subjektive oppfatning av nyhetspåvirkning ikke fullt ut kartlegges på de teoretiske skjemaene nevnt ovenfor. Mæland forteller om egne tanker rundt medias påvirkningskraft.

«Jeg synes jo at i saker som denne, at klimaforskerne er litt sånn for nærtakende og såre på det. De må tåle at det er en sak der de blir sagt imot. Så stor påvirkningskraft har ikke media, at plutselig skifter hele byen mening fordi de ser den forsiden. Det er ikke sånn det fungerer.»

(Pål Andreas Mæland, personlig intervju, 03.03.2022)

Mæland synes reaksjonene var noe hårsåre. Han beskriver at med tiden fulgte flere reaksjoner, leserinnlegg og debattsaker. Internt kom det også spørsmål om hvorfor det ikke var stilt mer kritiske spørsmål til klimaskeptikeren.

«Han skulle bare være en case på en som var kritisk eller skeptisk til at klimaendringene var menneskeskapte. Og vi burde sikkert ikke kalt han professor, eller laget et poeng av det i tittelen, for det var endel reaksjoner på det. (...) Folk oppfattet det som at vi laget PR for en mening.»

(Pål Andreas Mæland, personlig intervju, 03.03.2022)

På spørsmål om mediens rolle og maktrom i offentlig kommunikasjon, svarer han «Joda. Men de overdriver hvor stor innvirkning det har på folks meninger. Det er jo bare en veldig liten del av veldig mye informasjon som folk får.»

(Pål Andreas Mæland, personlig intervju, 03.03.2022)

5.4 Tillit under press

Journalister er viktige mellommenn mellom offentlige institusjoner (regjering, parlament, rettsvesen) og deres publikum, og knytter vanlige borgere til myndighetene som skal representere dem og som styrer livene deres (Mishler og Rose 2001). Siden folk flest har begrenset direkte erfaring med disse institusjonene, er journalister og innholdet de produserer avgjørende for graden av offentlig tilfredshet med demokrati og styresett. I denne sammenheng kan nyhetsmediene spille enten en konstruktiv eller destruktiv rolle. Et vedvarende mønster av negativitet i nyhetene kan for eksempel bidra til offentlig forakt for politiske aktører (Capella og Jamieson 1997; Moy, Pfau og Kahlor 1999). Samtidig kan journalistikk også skape og befeste folks tillit til sosiale institusjoner (van Dalen, Berganza, Hanitzsch, Amado, Herrero, Josephi, Seizova, Skovsgaard, & Steindl, 2019, s. 233) Slik sett er – i hvilken grad journalister stoler på de offentlige institusjonene i deres respektive

samfunn – et vesentlig trekk ved den journalistiske kulturen. Det er en markør for hvordan journalister i en gitt kontekst posisjonerer seg overfor større makt- og autoritetsstrukturer.

Hovedrapporten fra Nordiske mediedager 2022 viste at en svært høy andel (81 prosent) journalister har tillit til informasjon presentert i norske nyhetsmedier om forskningsfunn og vitenskapelig kunnskap når det gjelder klima- og miljøspørsmål. Det kan anses å være relevant når de samme journalistene selv skal formidle og drive folkeopplysning (83 prosent ifølge undersøkelsen). Fossen forteller om hvordan han ble med i et prøveprosjekt om økt klimadekning på grunn av det han har lest om i mediene.

«Jeg ble jo med i det prøveprosjektet fordi jeg er opptatt av feltet. Har ikke vært en person som har hatt spesielt mye kunnskap til rundt klimaendringer og tilhørende problemstillinger, men jeg har jo lest om det med interesse og stigende bekymring. Jeg har i mange år fra tid til annen følt at vi burde gjøre en omfattende dekning av klimaendringene. Og jeg har vært opptatt av at vi har kommet til et punkt, for lenge siden egentlig, der det må være mulig å snakke om de prosessene som skjer i naturlig på grunn av menneskelig påvirkning, som fakta.»

(Erik Fossen, personlig intervju, 08.03.2022)

Mæland utfyller aspektet med sine tanker om hvordan han balanserer journalistikken med utslippskutt som et premiss i bunn.

«Jeg føler iallefall ikke at jeg driver noen kampanjejournalistikk. Og det synes jeg jo er viktig. Men samtidig så er det jo et premiss å redusere klimautslippene. Når vi skriver om at de har fått utslippsfrie ferger på de ulike sambandene på Vestlandet sant, så er det jo på en måte en gladsak. Da skriver vi det jo som en positiv sak. Det er lite kontroversielt vil jeg tro da.»

(Pål Andreas Mæland, personlig intervju, 03.03.2022)

5.5 Kildekritikk

I medieforskning brukes begrepet «medieskepsis» når en beskriver frakobling og manglede tillit til mainstream media. Denne skepsisen har åpnet opp for alternative medier, ofte på ytterkantene av den politiske fløy, som angriper mainstream mediens autoritet og fremstilling av samfunnet (Olsen & Solvoll, 2021). Man ser at skepsisen ofte er ideologisk forankret, men handler også om det skeptikerne mener mediene utfordrer myndigheter og makteliter i for liten grad. Denne støtten til alternative medier kan forklares som en «følelse av utenforskap, som kommer til når noen opplever at mediene ikke representerer deres syn»

(Olsen & Solvoll, 2021). Fossen forteller om hvordan facebookgruppen «folkeopprøret mot klimahysteriet» viste et symptom på noe i befolkningen som de ville representere med artikkelen.

«Vi ville ikke gjort det samme hvis det var «folkebevegelsen mot melk» eller noe sånt. For det handlet om et veldig stort tema i Norge og i verden også. Et felt der det er veldig mye uenighet både om fakta og fremtid, og om tiltak og penger. Så på en måte er det jo ikke tvil om, mener jeg og mente vi, at gruppen var et symptom på noe i befolkningen. En frustrasjon.»

(Erik Fossen, personlig intervju, 08.03.2022)

Han forteller at folk ofte er opptatt av samfunnsproblemer, men gjerne fra andre perspektiver enn det de pleier å skrive om klima fra. Slik sett ser artikkelen ut til å være et valid forsøk på å representere syn som mindretallet står for.

«Og så var det jo nysgjerrighet. Hvem var det som på en måte har klart å opprette en gruppe. Hvem er det som har klart å utløse dette skredet av et engasjement. Vi syntes jo det gjorde at det ble et poeng å kildre Knut Amundsen litt som person.»

(Erik Fossen, personlig intervju, 08.03.2022)

Det samme formålet og tankerekken forklarer Mæland om angående sin artikkel. Jobben til informanten var å finne en kilde som kunne representere målingsresultatene der andelen som mente klimaendringer er menneskeskapte, hadde gått opp. Han forteller at det er få som vil stå frem med upopulære meninger, og oppsøkte kilden i et konkret miljø; foreningen «klimarealistene». Det fikk de reaksjoner på internt.

«Så da var det også noen internt her, og klimaforskere og folk som drev med dette, som ble veldig oppgitt over at vi hadde gitt «han galningen» Sletten så mye oppmerksomhet. (...) Det folk reagerte på var jo at det ene at vi kalte han proessor på fremsiden, og det er jo sant at han er en pensjonert professor. Men han var professor i kjemi sant, så han var jo ingen klimaforsker.»

(Pål Andreas Mæland, personlig intervju, 03.03.2022)

Mæland synes reaksjonene var noe hårsåre. Han beskriver at med tiden fulgte flere reaksjoner, leserinnlegg og debattsaker. Internt kom det også spørsmål om hvorfor det ikke var stilt mer kritiske spørsmål til klimaskeptikeren.

«Han skulle bare være en case på en som var kritisk eller skeptisk til at klimaendringene var menneskeskapt. Og vi burde sikkert ikke kalt han professor, eller laget et poeng av det i tittelen, for det var endel reaksjoner på det. (...) Folk oppfattet det som at vi laget PR for en mening.»

(Pål Andreas Mæland, personlig intervju, 03.03.2022)

Så mange som ni av ti nordmenn, altså 87 prosent, har meget eller ganske stor tillit til forskning. Selv om den generelle tilliten til forskning er høy, viser befolkningsundersøkelsen gjort av Kantar at klimaforskningen har et tillitsnivå på 56 prosent i befolkningen. Ca 13 prosent av befolkningen i Norge har svært lav tillit til forskningen på dette feltet.

Administrerende direktør ved Forskningsrådet John-Arne Røttingen sier det er urovekkende at klimaspørsmålet synes å være noe som skaper polarisering blant folk (Forskningsrådet, 2020).

Fossen forteller at da han oppfattet sin skeptiker-kilde som en talefører og sterk person.

Samtidig en person som han opplevde at gjenspeilet et bilde av hvordan mange av meningssfærer fremstår.

«Derfor var min vurdering, lederen og enkelte kolleger, at her kan vi bruke noen litt mer feature-aktige grep i å kildre hvordan han sitter der i stolen sin, med PCen og mobilen og ser ut på regnet fra Askøy og på en måte ikke ... Snakker om klima som om det var noe han burde være i stand til å se rett utenfor vinduet sitt.»

(Erik Fossen, personlig intervju, 08.03.2022)

I arbeidet med slike saker er Fossen var for når intervjuobjektet har noen synspunkter som er utenom det vanlige, eller et stykke fra det de selv mener i redaksjonen.

«Det er fare for å bli oppfattet som at man driter ut noen, å henge de ut som dum eller utviten, eller latterliggjør de. Og det er klart at sånne reportasjemessige grep kan man jo bruke på en sånn måte. Eller utvalg av sitat kan man bruke på en sånn måte. Så det prøvde jeg og de rundt meg å være oppmerksom på. At vi ikke valgte noe sånn som dro i den retningen der.»

(Erik Fossen, personlig intervju, 08.03.2022)

Mens Mæland forteller om at det bør være en balansegang, der flertallet må tåle å høre et mindretall med andre meninger. Han forteller at klimaforskerne kan være litt nærtakende og hårsåre på representasjon av skeptikere.

«De må tåle at det er en sak der de blir sagt imot. Så stor påvirkningskraft har ikke media, at plutselig skifter hele byen mening fordi de ser den forsiden. Det er ikke sånn det fungerer.»

(Pål Andreas Mæland, personlig intervju, 03.03.2022)

5.6 Ekspertkilder i klimajournalistikk

Studier av offentlig tillit er generelt forankret i teorier om offentlig engasjement (Easton 1965; Putnam 1993), som antar at "jo større nivået av tillit i et fellesskap er, desto større er sannsynligheten for samarbeid (Putnam 1993) 171). Her er det relevant å trekke frem resultatet fra undersøkelsen til Nordiske mediedager (2022), som viste at hele 70 prosent av journalister synes det er lett å få forskere i tale når de undersøker en sak. Et slikt samarbeid mellom forskningsinstitusjoner og media er helt klart av relevans når klimaforskning skal formidles og bidra til folkeopplysning. I vår europeiske nyhetskultur kan dette brukes som utgangspunkt for å forstå hva slags rolle journalistikken kan spille som både aktør og arena for formidling av politikk, forskning og ekspertinformasjon. Ikke minst at den lever opp til hevdvunne idealer om sosialt ansvar (Tveiten, 2019, s. 38). Mæland forteller om sin ekspertkilde som en han vanligvis bruker i klimasaker, der det er tydelig at kildens status er sentral.

«Han (ref. Furevik) er jo litt sånn go-to person om klima. (...) Han er rett og slett regnet som en av de fremste klimaforskerne i Norge, og han er direktør for Bjerknessenteret.»

(Pål Andreas Mæland, personlig intervju, 03.03.2022)

Det var viktig at ekspertkilden fikk kommentere utsagnene til skeptikeren, men at selve arbeidet med artikkelen la føringer for praktisk gjennomføring av kilderekutteringen.

«Ja. Det var det som var litt tanken. Ideelt sett burde vi jo snakket med Sletten (skeptikeren) først, og så konfrontert Furevik med de nøyaktige utsagn. Men jeg tror det skjedde i motsatt rekkefølge av rent sånn praktiske... Det var jo ikke en sak vi brukte veldig mye tid på, for å si det sånn.»

(Pål Andreas Mæland, personlig intervju, 03.03.2022)

5.7 Sentrale elementer i artiklene

En indeks fanger opp det som har blitt kalt prosedyremessige påvirkninger i publikasjoner fra den tidligere bølgen av studien (Hanitzsch et al, 2010, 15). Disse påvirkningskildene er knyttet til de kariske operasjonelle begrensningene journalister møter i sine daglige oppgaver. Begrensningene materialiserer seg vanligvis i form av begrensede ressurser når det gjelder tid og rom, representert i vår studie gjennom «tidsbegrensninger» og «tilgjengelige nyhetsinnsamlingsressurser». Prosedyremessig påvirkning relaterer seg til noe journalister har eller ikke absolutt trenger, for å kunne utføre jobben sin på riktig måte. Tilgang til informasjon er også et "must-have".

I begge artikler er det gjort forsøk på å skape representasjon av en skeptikers tanker rundt klimaendringene, med en eksperts kommentarer til dette. Tekstene brytes opp med bilder som skal utfylle og illustrere personene omtalt i artiklene. I begge artikler er skeptikerkilden valgt som toppbilde og oppfattes nærmest som et portrett ved første inntrykk. Men så skiller artiklene seg ved at artikkelen om klimaopprøreren Knut handler vesentlig mer om han i seg selv, mens artikkelen om professoren som ikke tror på klimaendringer handler mer om meningsmålinger.

Journalisten i begge artikler fører en viktig link mellom leseren og kildene. Kildene som blir fremstilt relativt uavhengig av hverandre, rammes inn av kontekst som journalisten bidrar med for å gjøre det enklere fordøyelig for leseren. Begge artikler bærer klart preg av folkeopplysning der ekspertkilden intervjues og representeres, mens artiklenes intervju med skeptiker-kilden maner mer til samfunnsdebatt. Slik sett har begge artikler en god og troverdig balanse i seg.

Ellers er det selvfølgelig sentralt at begge artikler går under genren sak-prosa, med den hensikt å formidle perspektiver på samfunnet.

KAPITTEL 6

AVSLUTNING

Kapittel 6 Konklusjoner og avslutning

I dette siste kapittelet skal oppgaven avrundes med konklusjon, eventuelle implikasjoner og anbefaling til videre forskning. Prosjektets formål ligger i å bidra til økt kunnskap om hvordan redaktørstyrte medier jobber med opplysning- og informasjonsformidling innenfor temaet klimaendringer, med spesielt henblikk på kilder. På bakgrunn av problemstillingen «*hvordan behandles og formidles ekspertkilder versus skeptikere i norsk klimajournalistikk hos redaktørstyrte medier*», har oppgaven analysert to medieartikler, samt to dybdeintervjuer med produsentene bak dem. Etter en grundig diskusjon mellom teori og empiriske funn, har prosjektet fire hovedkonklusjoner som knyttes forskningsspørsmålene. Følgelig besvarer dette den overordnede problemstillingen.

6.1 Konklusjon

Delkonklusjon 1 – Gode forutsetninger til grunn i forskningsformidling

Hvordan behandles og fremstilles kilder som representerer klimaforskning i Fædrelandsvennen og Aftenposten?

Det virker å være flytende kontakt mellom journalister og forskere. Undersøkelsen til Nordiske Mediedager (2022) viste at 70 prosent av journalister synes det er lett å få forskere i tale når de undersøker en sak. Det er relevant når klimaforskning skal formidles i en nyhetsartikkel. I europeisk nyhetskultur kan dette brukes som utgangspunkt for å forstå hvilken rolle journalistikken spiller som både aktør og arena for formidling av politikk, forskning og ekspertinformasjon. Ikke minst at den lever opp til sitt samfunnsansvar. Gjennom intervjuene kommer det frem at det ofte brukes samme ekspertkilder om igjen, på bakgrunn av kildens sentrale status. Det gjør trolig kommunikasjonen mer effektiv. Ekspertkilden blir beskrevet som en «go-to person» om klima, og brukes ofte til å kommentere utsagn som motparten står for. Det praktiske arbeidet påvirker når i prosessen eksperten inkluderes, som forklarer at journalistene jobber under press og ikke alltid gjør arbeidet i ideell rekkefølge. Det vitner om en fleksibilitet hos ekspertkilden og et slags gjensidighetsforhold mellom hen og journalisten. Eksperten fremstilles med sin tittel og status, som gir kommentarene en viss substans. Slik tolkes eksperten som en kilde brukt til «fakta-sjekk» der opplysninger som gis av motparten er bevist feil. Det er også tydelig at ekspertkilden blir en viktig motvekt for å unngå ensidig «kampanjejournalistikk» for skeptikerens synspunkter.

Delkonklusjon 2 – Klimaskeptikerens plass er bevoktet

Hvordan behandles og fremstilles kilder som representerer klimaskepsis i Fædrelandsvennen og Aftenposten?

Kilder som representerer klimaskepsis behandles med omhu og varsomhet, uten å bli gitt fri tilgang. Skepsisen i seg selv kan forklares «følelse av utenforskap, som kommer til når noen opplever at mediene ikke representerer deres syn» (Olsen & Solvoll, 2021). Dette ser ut til å ligge dypt forankret i den redaksjonelle tanken bak begge medieartikler, der blant annet Fossen beskriver facebook-gruppen «folkeopprøret mot klimahysteriet» som et slags symptom på noe i befolkningen. Oppfattelsen var at dette bygde på en frustrasjon rundt et felt der det er mye uenighet om fakta, fremtid, tiltak og penger og at det var viktig å kildre dette i en artikkel. Skeptikerne representerer ofte et mindretall mennesker i befolkningen, og er både er taleføre og sterke personer. I tilfellet her er også den ene pensjonert professor i kjemi. Dermed kom det frem at det ble gjort et poeng ut av å kildre skeptiker-kildene som personer, sammenfallende med «identifikasjon» som et viktig kriterium i nyhetsformidling. Det ble i en av artiklene brukt reportasjemessige grep for å vise skeptikerkilden i en jordnær setting; hjemme i egen stue, med direkte sitater og bilder. Samtidig beskriver journalisten sin varsomhet med skildringer som kunne «henge de ut» eller latterliggjøre. Det var en bevissthet både i valg av sitater og andre reportasje-messige grep for å sikre skeptikerkildens verdighet. Det er vanskelig å finne kilder som vil stå frem med upopulære meninger, og journalistene får beskrev negative reaksjoner på det internt. Likevel kommer det frem at «vesentligheten» og «identifikasjonen» er så viktige elementer i artiklene, at det fikk høy prioritet hos journalistene.

Delkonklusjon 3 – Klimadekningen kjennetegnes av disharmoni

Hvilke redaksjonelle valg gjør seg særlig sentrale i klima-sakene hos Fædrelandsvennen og Aftenposten?

Elementet av konflikt er en av de mest sentrale og gjennomgående kjennetegnene ved medieartiklene om klima hos Fædrelandsvennen og Aftenposten. Journalister må fange en interesse, og gjør ofte dette gjennom kontraster. De temaene man sloss for, står oftest i

sentrum for oppmerksomheten. «Harmoni skaper ingen overskrifter» (Wale, 1978, s. 53). Slik kan man tolke valgene om å rekruttere inn en skeptiker som et ansikt og representasjon på fenomen og tall i begge artikler. blir sagt at det i samtalen om klima etterlyses flere skeptikere, og at de må få en stemme som mindretall, så vel som flertallet. Journalistene argumenterer med at om man ikke ser mindretallet av forskere som mener noe annet, blir balansen mellom ytringer, forskning og meninger i mediene falskt balansert. Det begrunnes med at målet er å hele tiden finne ut hva folk mener, og å formidle det slik at man gir befolkningen muligheten til å høre motforestillinger. I begge artikler balanseres altså representasjonen av mindretallet og skepsismen, med en flertallet og en ekspert-kilde som bidrar til en form for balanse og gir artikkelen både meningsbærende og faglige tyngde.

Delkonklusjon 4 – Journalisters selvbevissthet dekker formidlingsevnen

Hvilken oppfatning har journalisten av sin egen rolle og innflytelse i debatten?

Journalistene er ganske bevisst sin egen rolle og innflytelse. En allmenn regel er at medienes betydning er størst i den innledende fasen av en beslutningsprosess, ved eksempel om demokratisk beslutningstaking (Petersson & Carlberg; 1990;166: Tveiten, 2019, s. 53). Hovedrapporten fra Nordiske mediedager (2022) viser at 81 prosent journalister har tillit til informasjon presentert i norske nyhetsmedier og forskningsfunn og vitenskapelig kunnskap når det gjelder klima- og miljøspørsmål. Det er relevant når de samme journalistene skal formidle forskning og drive folkeopplysning som kan påvirke demokratisk beslutningstaking. Fossen reflekterer selv

«(...) Jeg har i mange år fra tid til annen følt at vi burde gjøre mer omfattende dekning av klimaendringene. Og jeg har vært opptatt av at vi har kommet til et punkt, for lenge siden egentlig, der det må være mulig å snakke om de prosessene som skjer i naturen på grunn av menneskelig påvirkning, som fakta» (Erik Fossen, personlig intervju, 08.03.2022).

Det er tydelig at journalistene slik sett er bevisst sin rolle og samfunnsansvar underlagt debatten. Samtidig som de står støtt i at mindretallets oppfatninger ikke fargelegger et helt samfunn. Mæland reflekterer «De må tåle at det er en sak der de blir sagt imot. Så stor påvirkningskraft har ikke media, at plutselig skifter hele byen mening fordi de ser den

forsiden. Det er ikke sånn det fungerer.» (Pål Andreas Mæland, personlig intervju, 03.03.2022)

Hovedkonklusjon

Studiens delkonklusjoner finner at kommunikasjonen mellom journalister og forskere er ensidig flytende, som gir gode forutsetninger for grundig og helhetlig forskningsformidling. Altså finner forskere det ønskelig å snakke med journalister, og journalister behandler dialogen og forskningsformidlingen i artiklene med respekt. Videre tilsier de empiriske funnene at kildene som representerer klimaskepsis blir behandlet med varsomhet, der journalistene er oppmerksomme på fallgruver ved fremstilling. Spesielt integritet og representasjon for mindre meningsgrupper blir ivaretatt her. Samt unngåelse av at avisens plattform blir et rent talerør. Elementet av konflikt står seg svært sentralt i begge artikler om klimaendringer, underlagt formålet om å skape interesse hos publikum. «Harmoni skaper ingen overskrifter» (Wale, 1978, s. 53). Til sist er det konkludert med at journalistene er seg bevisst egen rolle som formidler, tross de ikke anser sine individuelle tekstbidrag i debatten for å være avgjørende i meningsdannelse.

6.3 Anbefalinger til videre forskning

Ettersom en masteroppgave er begrenset i henhold til tid og omfang, har jeg ikke kunnet ta for meg alle aspekter ved ekspertskepsis og tillit til autoriteter, som ønsket. Empirien ble ikke representativ for hele mediehus eller medie-Norge, noe temaet i seg selv absolutt har potensiale for. Det er derfor en anbefaling å gjøre en større kvantitativ undersøkelse om samme tematikk; hvordan kilder blir behandlet og formidlet i redaktørstyrte medier under temaet klimaendringer. Samt hadde det vært spennende med forskning om befolkningens oppfattelse av klimarelaterte medieartikler med henblikk på kildebruk og andre virkemidler.

Litteraturliste

Avløyp, Hilde G. (2018). Tillit. Forskerforbundet nr 10. Hentet 10.05.2022 fra

<https://www.forskerforbundet.no/om-oss/innlegg-i-forskerforum/informasjon-fra-forskerforbundet/tillit/>

Brattfjord, Ellisiv. (2015, 25. juni). Klimakvalme eller løsningsjournalistikk. En komparativ studie av dansk og norsk klimadekning. Hentet 30.03.2022 fra

https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/49731/Masteroppgave_Brattfjord.pdf?sequence=1

Bourdieu, Pierre (1997). *Om fjernsynet*. Oslo: Gyldendal.

Broady D. & Palme M. (1992). Pierre Bourdieus kultursosiologi. H. Thuen & S. Vaage (red.). *Oppdragelse til det moderne: Emile Durkheim, George Herbert Mead, John Dewey, Pierre Bourdieu*. 2. utave. (s. 181-218). Universitetsforlaget.

Dannevig, Petter. (2022, 18. mars). Klima. Hentet 30.03.2022

<https://snl.no/klima>

Direktoratet for forvaltning og økonomistyring. (2021, 5. november). Tillit. Hentet 23.11.2021 fra

<https://dfo.no/nyheter/innbyggerundersokelsen-2021-innbyggerne-er-fortsatt-svaert-fornoyde-med-a-bo-i-norge?x-craft-preview=5ljewLdnjH&token=pVGzCwZHx0SteoB1kUINZ87opjiGZzhd>

Duarte, K. & Andersen, I. V. (2021 16. desember). Kode rød for klimajournalistikken.

Hentet 18.01.2022 fra <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/qW7Aa0/kode-roed-for-klimajournalistikken>

Ekström, M. & Johannsson, B. (2019). *Metoder i medie- och kommunikationsvetenskap*.

Lund: Studentlitteratur.

Engelstad, F. (2015). Offentlighet og strategisk kommunikasjon. Hentet 30.01.2022 fra

<https://www.idunn.no/doi/pdf/10.18261/ISSN1504-291X-2015-04-01>

Evensen, T. (2020, 7. mai). Rekordhøy tillit til forskning. Hentet 28.01.2022 fra <https://www.forskningsradet.no/nyheter/2020/rekordhoy-tillit-til-forskning/>

Folkeopplysningen, 2020. Episode 4: Ekspertene. Hentet 14.09.2021 fra <https://tv.nrk.no/serie/folkeopplysningen>

Fossen, Erik. Drægebø, Reidun. (2020, 21. februar). Klimaopprøeren Knut går i krigen. Hentet 14.02.2022 fra <https://www.fvn.no/norgeogverden/i/Jo4MK8/klimaopproereren-knut-gaar-i-krigen>

Forskningsrådet. (2020, 4. mars). 8 av 10 har tillit til forskning. Hentet 28.01.2022 fra <https://www.forskningsradet.no/om-forskningsradet/pressekontakt/pressemeldinger/2020/8-av-10-har-tillit-til-forskning/>

Galtung J. and Ruge M.H. (1965) 'The Structure of Foreign News The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Norwegian Newspapers' in *Journal of Peace Research*.

Giæver, H. (2019, 20. desember). NRK nyheter lanserer klimagruppe med ti reportere. Hentet 18.01.2022 fra <https://m24.no/hans-cosson-eide-klima-klimajournalistikk/nrk-nyheter-lanserer-klimagruppe-med-ti-reportere/242069>

Gregersen, Thea. (2022, 4. mars). Klimaskepsis. Hentet 30.03.2022 fra <https://energiogklima.no/nyhet/klimaskepsis/>

Grønmo, Sigmund. (2020, 3. november). Kvalitative metoder. Hentet 08.04.2022 fra https://snl.no/kvalitativ_metode

Grønmo, Sigmund. (2021, 1. mars). Utvalg. Hentet 15.04.2022 fra <https://snl.no/utvalg>

Gundersen, D. (2021). Krise. Hentet 31.01.2022 fra

<https://snl.no/krise>

Gundersen, D. (2021, 18. januar). Ekspert. Hentet 30.03.2022 fra

<https://snl.no/ekspert>

Hanitzsch, T. Hanusch, F. Ramaprasad, J. de Beer, A. S. (2019) *Worlds of journalism: Journalistic Cultures Around the Globe*. Columbia University Press.

Hanitzsch, T. Ramaprasad, J. Arroyave, J. Berganza, R. Hermans, L. Hovden, J. F. Láb, F. Lauerer, C. Tejkalová, A & Vos, T. P. (2019). Perceived Influences: Journalists Awareness of Pressures on Their Work. *Worlds of journalism: Journalistic Cultures Around the Globe*. Columbia University Press.

Hovden, Jan Fredrik. (2010). *Det norske journalistiske feltet: Nokre sosiale og mentale strukturar*. Høgskolen i Volda.

Ledin, J. & Moberg, U. (2019). Språklig analys av text (s. 193-224). Ekström, M. & Johansson, B. (red.). *Metoder i medie- og kommunikationsvetenskap*. Studentlitteratur.

Johannessen, A. Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2011). *Introduksjon til Samfunnsvitenskapelig metode*. (4. utg.) Oslo: Abstrakt forlag.

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Løkken, G., & Søbstad, F. (2006). *Observasjon og intervju i barnehagen* (3. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Løvik, Kjell, (2007). «Håndbok i informasjonsberedskap», Høyskoleforlaget, Kristiansand.

Lynne, Anita. Ukjent År. *Dybdeintervjuer*. Hentet 15.04.2022 fra <https://responsanalyse.no/metoder/kvalitative-metoder/dybdeintervjuer/>

- Malt, Ulrik. (2020, 8. juni).** Strukturert intervju. Hentet 15.04.2022 fra https://snl.no/strukturert_intervju
- Medietilsynet. (2020).** Tillitsmåling for utvalgte norske medier fra Medietilsynet. Hentet 28.01.2022 fra https://www.medietilsynet.no/globalassets/dokumenter/203023_tillitsmaling_medier.pdf
- Maxwell, J. A. (2009).** Designing a Qualitative Study. I L. Bickman & D.J. Rog (Red.), *The 122 SAGE Handbook of Applied Social Research Methods* (s. 214-250). London: Sage
- Miljøagentene. (Ukjent. År.)** Hva er klimaendringer? Hentet 30.03.2022 fra <https://miljoagentene.no/klimaendringer-i-verden/hva-er-klimaendringer-article2171-470.html>
- Mæland, Pål Andreas. (2019, 11. november).** Hver femte nordmann tror ikke på menneskeskapte klimaendringer. Hentet 14.02.2022 fra <https://www.aftenposten.no/norge/i/9vedOE/hver-femte-nordmann-tror-ikke-paa-menneskeskapte-klimaendringer>
- Nordiske Mediedager. (2022, mars).** Forskere, journalister, redaktører og publikum. (Respons Analyse Rapport).
- Næss, Hans Erik & Lene Pettersen. (2017).** *Metodebok for kreative fag*. Oslo: Universitetslaget AS
- Det Norske akademis Ordbok (NAOB). (2022).** Klimaaktivist. Hentet 11.04.2022 fra <https://naob.no/ordbok/klimaaktivist>
- Orgeret, Kristin Skare. (2022, 25. januar).** Nyhetskriterier. Det store norske leksikon.

Hentet 26.01.2022 fra <https://snl.no/nyhetskriterier>

Olsen, R. K. & Solvoll, M. K. (2021, 15. desember). Koronaslitasje, medier og tillit. Hentet 22.02.2022 fra <https://m24.no/debatt-handelshoyskolen-bi-korona/koronaslitasje-medier-og-tillit/426642>

Oltedal, Audgunn (2012). *Vesentleg og viktig? Om profesjonsverdiar i journalistkvardagen.* Kristiansand: IJ-Forlaget.

Regjeringen. (2018, 09. oktober). Åpenhet og tillit. Hentet 28.01.2022 fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/statlig-forvaltning/forvaltningsutvikling/apenhet-og-tillit/id2612413/>

Sander, Kjetil. (2020a). Forskningsdesign. Hentet 13.09.2020
<https://estudie.no/hva-er-forskningsdesign/>

Sander, Kjetil. (2020b). Induktiv og deduktiv studier. Hentet 13.09.2020 fra
<https://estudie.no/induktiv-deduktiv/>

Sander, K. (2020, 17. August). Tillit – den viktigste enkeltverdien. eStudie. Hentet 28.01.2022 fra <https://estudie.no/tillit/>

Siapera, Eugenia. (2018). *Understanding new media.* 2. edition. SAGE publications Ltd.
Tveiten, O. (2019). *Storyland. Journalistikk, makt og meningsdannelse.* Cappelen Damm.

Svennevig, Jan. (2020). *Språklig samhandling: Innføring i kommunikasjonsteori og diskursanalyse.* Oslo: Cappelen damm AS.

Thagaard, Tove. 2013. *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitative metoder.* 4. utg.
Bergen: Fagbokforlaget

Tveiten, Oddgeir. (2019). *Storyland – journalistikk, makt og meningsdannelse.* Cappelen

Damm Akademisk, Oslo.

Tønnesson, Johan. (2022, 27. januar). Sakprosa. Hentet 11.04.2022 fra

<https://snl.no/sakprosa>

Tønset, T. S., Fehn, A. & Lee, I. K. (2021, 10. januar). Heltene i Gjerdrum. Hentet

31.01.2022 fra <https://www.nrk.no/osloogviken/xl/heltene-i-gjerdrum-1.15316981>

van Dalen, A. Berganza, R. Hanitzsch, T. Amado, A. Herrero, B. Josephi, B. Seizova, S. Skovsgaard, M. & Steindl, N. (2019). Trust: Journalists confidence in public institutions. *Worlds of journalism: Journalistic Cultures Around the Globe*. Columbia University Press.

Vetlesen, A. J. (2019). Jürgen Habermas. Hentet 30.01.2022 fra

https://snl.no/Jürgen_Habermas

Wale, T. (1978). Innføring i journalistikk. Institutt for journalistikk. Steinkjer Trykkeri AS.

Weber, M. (1988). Politik als Beruf. *Gesammelte Politische Schriften*. (s. 505-560).

Tübingen: Mohr.

Wæhle, E., Dahlum, S. & Grønmo, S. (2020, 14. mai). Case-studie. Hentet 15.04.2022 fra

<https://snl.no/case-studie>

Zelizer, B. (2004). *Taking journalism Seriously: News and the academy*. University of Pennsylvania.

Vedlegg 1 – Godkjenningbrev av NSD

Vurdering

☰ 21.12.2021 ▾ Skriv ut

Referansenummer

472372

Prosjekttittel

Masteravhandling om ekspertrekruttering og fremstilling i tradisjonelle medier

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Agder / Fakultet for humaniora og pedagogikk / Institutt for nordisk og mediefag

Prosjektperiode

10.12.2021 - 01.06.2022

[Meldeskjema](#)

Dato

21.12.2021

Type

Standard

Kommentar

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 21.12.2021. Behandlingen kan starte.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 01.06.2022.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18) og dataportabilitet (art. 20).

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1 f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:

<https://www.nsd.no/personverntjenester/fyll-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema> Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Kontaktperson hos NSD: Karin Lillevold

Lykke til med prosjektet!

Vedlegg 2 – Intervjuguide

Overordnet om prosjektet:

- Presentasjon av meg selv
- Informasjon om prosjektet
- Litt om betydningen av å være med i intervjuet, tilbakemelding og resultat
- Gå gjennom hvordan intervjuet dokumenteres, og hva som gjøres med datamaterialet
- Garantere anonymitet og/eller sikre tillatelse til å bruke dataen
- Informere om informantens rett til å avbryte intervjuet når som helst
- Antyde hvor lenge intervjuet vil vare

Selve datainnsamlingen:

- Introduksjonsspørsmål / fakta-avklaringer
 - Spørsmål omkring artikkelen
 - Spørsmål rundt informantens arbeid med den
 - Spørsmål rundt hva informanten vektla som viktig
 - Spørsmål om det informanten mente var mindre viktig
 - Spørsmål rundt arbeidsmetode, varighet, o.l.
- Overgangsspørsmål (?)
 - Spørsmål rundt utfordringer underveis
 - Spørsmål rundt hvilke valg som ble gjort (la informanten trekke frem selv)
- Nøkkelsspørsmål (vurderings/refleksjonsspørsmål)
 - Spørsmål om framgangsmåte i rekruttering
 - Spørsmål om framgangsmåte i informasjonsinnhenting
 - Spørsmål om arbeid med fremstilling og vinkling
 - Spørsmål rundt egen rolle og påvirkning (i artikkelen og i debatten [forøvrig](#))
 - Spørsmål rundt målet med artikkelen (ref. Medias egne interesser)

Avslutning:

- Intervjuet avrundes på en ryddig måte.

Hver femte nordmann tror ikke på menneskeskapte klimaendringer

Pensjonert professor Einar Sletten mener at klimaendringene er naturlige svingninger. 22 prosent av alle nordmenn er enig med ham.

DEL AV MINDRETALLET: Pensjonert professor Einar Sletten tilhører mindretallet av nordmenn, som tror klimaendringene vi opplever er naturlige variasjoner. Foto: Fred Ivar Utsi Klemetsen

Vedlegg 4 – Utdrag av transkribering, intervju case 1

(Erik Fossen, personlig intervju, 08.03.2022)

Intervjuet foregår i tre deler:

- Introduksjon av prosjektet
- Hoveddel intervjudel
- Avrunding med informantens innvendinger

Jeg vil gjerne få en bekreftelse på at det er greit at jeg bruker materialet fra dette intervjuet i mitt prosjekt?

- Ja det er helt greit. Det høres ut som et veldig interessant prosjekt og en god plan.

Har du jobbet med flere klimasaker enn denne, og hvordan liker du best å jobbe som journalist?

- Ehm ja. For å ta det første først. Den artikkelen er jo to år gammel, og i begynnelsen av 2020 så ble jeg og noen kolleger med i et prosjekt der vi skulle jobbe mer med klima. Fra før var det særlig én kollega som hadde jobbet i mange år med klima og miljøstoff og gjort det veldig bra. Men nå ønsket direktøren å prøve ut at vi var litt flere som jobbet med tema. I førsteomgang var det et prøveprosjekt på et halvt års tid. Og jeg hadde ikke noe særlig bakgrunn fra det. Min bakgrunn var fra først kulturavdeling, og så featureavdeling. Men jeg var litt interessert og fikk være med. Og derfor var det på en måte at det ble jeg og en artikkel som skrev den artikkelen. Noen uker etter dette så brøt jo korona ut, som gjorde at de fleste av oss måtte jobbe mye med det og klimagruppen fikk gjort mindre enn planlagt. Men likevel, høsten 2020 så hadde vi en omorganisering og da fikk jeg overføring til en annen gruppe enn jeg var på før og sammen med en annen ha ansvar for å jobbe videre med klimastoff. Og så skal det nevnes at i avdelingen så har vi også flere som jobber primært med klima og det grønne skiftet. Og så spurte du hvordan jeg liker å jobbe.

Ja. Trives du å jobbe med klimasaker, eller annen tematikk?

- Det er jo i etterkant av prosjektet og at jeg fikk et medansvar for klimadekning, så er det jo det jeg prøver og ønsker å jobbe mest med. Men som den avdelingen vi er på nå heter politikk, oppvekst og klima, og da blir det ofte sånn at politikk har førsteprioritet. Så da blir det en del fokus på det også. Og så går jeg nyhetsvakter i ny og ned og må jobbe med det, og så dukker det opp andre ting som faller mellom forskjellige stoler så jeg hjelper til med det. Senest forrige uke måtte jeg jobbe litt med krigen i Ukraina. Sånn at klimastoff i perioder kan det være noe som likevel ikke får min førsteprioritet selv om jeg gjerne skulle gjort det.

Er det noe du vil prioritere?

- Jaja, vil gjerne prioritere det. For det er jo viktig og det er jo på en måte det jeg har i oppdrag. Men sjefen min må også prioritere andre oppgaver. Det er en del andre ting som av og til får presidens.

Vil du fortelle litt, hvis du husker, hvordan ideen kom til rundt den artikkelen vi skal snakke om?

- Ja. Jeg husker ikke nøyaktig når eller hvordan vi først ble oppmerksom på facebook-gruppen til Knut Amundsen. Jeg tror ikke vi var først til å omtale den. Den ble vel kanskje først omtalt i noen mindre artikler forskjellige steder. Og vokste så fort at den veldig raskt ble en snakkis. Og vi bestemte oss for at det var et fenomen som vi også burde dokumentere og se på. Og så hadde vi ikke lyst til å fungere som et rent mikrofonstativ for Knut Amundsen og hans gruppe, så vi diskuterte litt om vi skulle dra ut og intervjuer eller ikke. Vi ble enige om å gjøre det, men vi skulle prøve å få inn noen motstemmer i artikkelen. Ehm. Ja sånn at dette skjedde jo på en måte, dette er noen dager etter at denne gruppen først begynte å bli ganske kjent.

Så du kan si at dette var litt på dagsorden? Han var allerede på vei opp i mediebildet?

- Ja, jeg husker ikke nøyaktig hvilken rekkefølge eller hvordan vi først ble oppmerksom på han. Men vi synes jo det var interessant, uansett hva man måtte mene om gruppen, at han vokste så fort, det var ti tusenvis som meldte seg inn der i løpet av noen få dager. Journalistisk sett handler det da ikke bare om klimasituasjonen rundt det, men også om facebook som fenomen og folkelig engasjement i vår tid, hva slags form det kan ta. Og på en måte spørsmål som vi hadde var om det kan ha noen konsekvenser å engasjere seg, i den typen gruppe.

Husker du litt hvordan prosessen foregikk? Hvordan dere tenkte ift kilder, hva var viktig i forarbeidet med artikkelen?

Tidsstempel: 10:15

- Ja, vi diskuterte og som sagt fant ut at her syns vi det var greit å ha flere stemmer. Særlig siden det vitenskapelige ... Vi visste at utgangspunktet til Amundsen og hans gruppe sin posisjon til det vitenskapelige belegget til FNs klimapanel, og hadde selv... Nå var det jo på det tidspunktet et prøveprosjekt med klimagruppen, og hadde allerede skrevet en artikkel om «derfor vet vi at klimaendringene er menneskeskapt» der vi ønsket å understreke det vitenskapelige belegget og på en måte slippe hver gang vi skriver om klima å måtte han en falsk balanse mellom vitenskapen på en side og folks andre oppfatninger på den andre siden.

Klimaopprøreren Knut går i krigen

Knut Amundsen tror verken på klimaendringer, klimaforskning eller klimakutt. Nå håper han et Facebook-opprør skal få politikerne til å endre retning.

Vedlegg 6 – Utdrag av transkribering, intervju case 2

(Personlig intervju, Pål A. Mæland, 03.03.2022)

Vi skal gjennom tre hovedbolker

- Litt rundt prosjektet
- Rundt artikkelen
- Spørsmål til slutt

Presenterer først prosjektet.

Informanten introduserer en undersøkelse han jobber med; «Medieundersøkelsen» fra Nordiske mediedager. Forskning er temaet. Resultatene kommer i april. Jeg kan få tilgang til resultatene før påsken. Kvantitativ undersøkelse blant norske journalister og redaktører, samt medlemmer av forskerforbundet på andre siden. Erik Knudsen er faglig ansvarlig for undersøkelsen.

**

Til å begynne med så vil jeg snakke litt om deg i jobb og om du har jobbet med slike typer klimasaker tidligere?

- Nei jeg har aldri jobbet konkret kun med klima liksom. Vi har jo en klimagruppe og jeg har aldri vært i den. Der er det jo også en kollega som heter Atle Andersson som hadde byline i saken som du har funnet. Men jeg har jobbet med politikk da. Så det er klart at det er mye klima der. Og så var jeg på den tiden ansvarlig for meningsmåling i avisen. Så jeg hadde kontakt med meningsmåling byrået og bestilte målinger, og var den som hadde kontakten med de.
- Dette var jo en sånn «meningsmåling»-sak sant, på en måte et biprodukt av en partimåling vi hadde. Det spørsmålet har vi hatt oppe 4 ganger, dette var tredje eller fjerde gangen vi stilte spørsmålet til et tilfeldig utvalg av Norges befolkning.

Ja, og da tenker du på dette spørsmålet om klimaendringer er menneskeskapt eller ikke?

- Ja, det spørsmålet har vi stilt siden 2010 med jevne mellomrom. Og jeg har ihvertfall skrevet én av de sakene før. Så dette var andre gangen jeg skulle skrive en sak om den klimamålingen som vi hadde hatt.

Er det et tema som interesserer deg?

- Jada, jada. Det er det. Jeg har jobbet endel med samferdsel, så det er jo klart at i den forbindelse har det jo vært relevant med klima. Altså hvordan kutte klimautslipp fra hurtigbåter og ferger har jo vært en stor sak på Vestlandet. Og fylket har gjort mye med det, så det har jeg skrevet mye om. Tog bybane

kollektivtrafikk. Disse bymiljøavtalene som skal få ned trafikken. Så jeg har jo liksom, ja. Men jeg er ingen sånn journalist som skriver mye om klimaforskning. Det er det andre på huset som er flinkere til.

Hvordan ble ideen til om saken?

- Det er en undersøkelse. Akkurat hvorfor de stilte spørsmålet første gangen i 2010, da var jeg ikke involvert. Men tanken er jo det vi kaller tidsserier; hvis du stiller samme spørsmål med jevne mellomrom over tid, helst nøyaktig samme ordlyd så du kan sammenligne, så vil du jo kunne se en utvikling. Så det var jo rett og slett tanken her da. Denne saken var fra 2019, så da var forrige gangen 2016. Så hvis jeg husker riktig var det han kontakten min i responsanalyse meningsmålingsbyrået vår som foreslo at nå som vi skal ha en landsomfattende måling, kanskje vi skal stille det spørsmålet på nytt. Klart de tjener jo også mer penger per spørsmål som er med i undersøkelsen. Men jeg diskuterte med kollega Atle Andersson og sikkert sjefen og vi ble enige om det. Vi stiller oss det spørsmålet, og så ser vi om det har vært en utvikling fra 2016 til 2019.

Tidsstempel: 08:40

- Og da var jo hypotesen vår at det skulle være en ganske sterk utvikling. Fra 2010-2016 var det jo en kraftig økning som trodde klimaendringene var menneskeskapte, mens det var en kraftig nedgang i de som trodde at endringene var naturlige svingninger. Så tanken var jo at den utviklingen sikkert har fortsatt, og så fikk vi en liten overraskelse da vi så resultatene.

Så det var ingen spesiell kontekst som kicket det i gang?

- Nei men det var vel en rapport om arts mangfold og.... Jeg skriver her at siden sist har FNs klimapanel kommet med flere rapporter som viser at CO2-utslippene ikke er redusert nok til å klare 1,5 graders målet. Resultatet kan bli kraftig og så har jeg linket til de rapportene. Så ja, det hadde jo kommet flere rapporter, som viser at 1) dette er menneskeskapt og 2) dette blir kanskje verre enn vi har trodd. Og så skriver jeg jo da at likevel viser resultatet at nordmenns holdninger til klimaendringer har utviklet seg lite de siste tre årene. Så det var jo selvfølgelig det i bakhodet. Men i utgangspunktet var det et initiativ fra Respons Analyse som vi har som meningsmålingsbyrå.

Tidsstempel: 10:46

Hva gikk inn i forarbeidet med artikkelen?

- Det er alltid sånn med meningsmålinger at man må vente på resultatene før man kan finne en vinkling. Men jeg tror jeg tenkte at andelen som tror at klimaendringer er naturlig, at den har krympet kraftig, altså ytterligere. Så hypotesen var jo at den er sikkert nede, at den har fortsatt å krympe. Men når resultatet kom så var det jo faktisk motsatt, en liten økning i de som trodde at det er naturlige svingninger.

Var det det som la føringer for valg av; saken portretterer jo litt denne professoren?

- Ja nei ikke portretterer, men det er jo klart at det er jo det som ble vinklingen. Det husker jeg at vi diskutert jeg, Atle og sjefen. Det var jo egentlig det som var litt oppsiktsvekkende, at til tross for alle disse rapportene, så var det 22 prosent av nordmenn som mente at klimaendringene bare var naturlige svingninger. Mens andelen som mente det var menneskeskapte hadde gått litt opp. Sånn at det er jo en økning der også, men vi var enige om at det mest interessante her er jo at det fortsatt er en så stor andel som mener det er naturlige svingninger. Så det ble jo på en måte vinklingen på saken sant, at hver femte nordmann tror ikke på menneskeskapte klimaendringer.

I forhold til det, hvilke elementer synes du var viktig å få med? Det er jo klart at han er et ansikt på den prosenten og én kilde, men du har jo også med han direktøren på andre siden.

- Det er jo litt sånn man tenker når man har en sånn meningsmåling. At da må man finne noen som representerer de ulike synene. Hadde det vært ja eller nei til EU, så hadde det vært en ja til EU og en nei til EU. Så det var jo tankegangen, og det ble jo litt bråk om det i ettertid. Men da var jo tankegangen at vi må prøve å snakke med en som er klimaskeptiker, eller skeptisk til menneskeskapte klimaendringer. Og da snakke med han Furevik ved Bjerknessenteret om hvorfor det er så mange som fortsatt tviler på at det er rett det de sier. Og da var jo min oppgave å prøve å finne en som var skeptisk. Det er jo litt sånn vanskelig, for det er jo... For å si det sånn. Førrige gang jeg laget tilsvarende sak, så måtte vi jo få inn mennesker som kan si noe i en sak, så førrige gang i 2016, da gjorde vi veldig sånn enkelt med å gå ut på gaten og spørre folk. Men da var jo vinklingen at 2 av 3 nordmenn tror på menneskeskapte klimaendringer, og alle vi snakket med da trodde jo på en måte på det. For det er jo på en måte den populære meningen å ha sant. Det er ganske lett å finne noen som vil si det. Mens når du vil finne klimaskeptikere så er det ikke bare å gå ut på gaten å spørre folk. Det er få som vil stå fram.

Tidsstempel: 15:50

- Så derfor så endte det med at jeg tok kontakt med foreningen «klimarealistene».

Okei så du hørte om noen der ville stille?

- Ja rett og slett. Så da husker jeg at det var litt frem og tilbake rundt hvem som ville stille, før det endte med at Einar Sletten, som på det tidspunkte ingen visste hvem noe om, men han ville stille.
- Også ble det jo litt sånn. Dette er mest en praktikalitet, men grunnen til at det ble som det ble var at han var i Spania på det tidspunktet, sånn at jeg fikk bare intervjuet han på telefon. Men så skulle han lande i Bergen på lørdagen, så da avtalte vi med en fotograf som skulle komme og ta bilde av han da.